

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
(DİN PSİKOLOJİSİ)
ANABİLİM DALI**

**CİNAYET İŞLEYEN KADINLARDA DİN ALGISI
ANKARA KADIN KAPALI CEZAEVİ ÖRNEĞİ**

**Yüksek Lisans Tezi
Belgizar Özbek**

Ankara- 2011

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
(DİN PSİKOLOJİSİ)
ANABİLİM DALI**

**CİNAYET İŞLEYEN KADINLARDA DİN ALGISI
ANKARA KADIN KAPALI CEZAEVİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Belgizar Özbek

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Öznur ÖZDOĞAN

Ankara- 2011

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
(DİN PSİKOLOJİSİ)
ANABİLİM DALI

**CİNAYET İŞLEYEN KADINLARDA DİN ALGISI
ANKARA KADIN KAPALI CEZAEVİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı:

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

Tez Sınavı Tarihi

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (...../...../200...)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Belgizar Özbek

İmzası

.....

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
KISALTMALAR.....	VI
GİRİŞ.....	1
A. Araştırmanın Problemi	2
B. Araştırmanın Amacı.....	4
C. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	4
D. Araştırmanın Yöntemi	6
E. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	6
F. Kadınlar Tarafından İşlenen Cinayetlere, Din-Suç İlişkisi Üzerine Yapılan Çalışmalar	7
1-Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	17
2-Türkiye’de Yapılan Çalışmalar.....	19
 BİRİNCİ BÖLÜM: Araştırmanın Temel Terim ve Kavramları	
A.Suç.....	14
1. Cinayet Suçu	18
2. İslamiyet’in Cinayet Suçuna Yaklaşımı	19
B.Suçlu.....	25
1.Kadın Suçluluğu Ve Cinayet	28

İKİNCİ BÖLÜM: Din ve Dindarlık Kavramlarına Bakış

A. Din.....	33
B. Dindarlık	38
1.Dindarlık Tipolojileri	43
2.Dindarlık Dereceleri.....	47
3.Dindarlığın Boyutları	52
4.Kadın Dindarlığı	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ARASTIRMANIN BULGULARI ve DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Betimsel İstatistik	63
1. Katılımcıların Doğum Tarihlerine Göre Dağılımı.....	63
2. Katılımcıların Doğum Yerlerine Göre Dağılımı	65
3. Katılımcıların Kardeş Sayısı Göre Dağılımı	66
4. Katılımcıların Kardeşleri ile Anlaşma Düzeyine Göre Dağılımı.....	67
5. Katılımcıların Babasının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	67
6. Katılımcıların Annesinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	68
7. Katılımcıların Kendi Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	68
8. Katılımcıların Suç İşleme Anındaki Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	69
9. Katılımcıların Eş seçimi Durumlarına Göre Dağılımı	69
10. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre Dağılımı	70

11. Katılımcıların Ailesinde Bağımlılık Yapan Madde Kullanan	
Bulunmasına Göre Dağılımı	70
12. Katılımcıların Bağımlılık Yapan Madde Kullanmış Olmasına	
Göre Dağılımı	71
13.Katılımcıların Maktul İle Yakınlık Derecesine Göre Dağılımı	72
B. İÇERİK ANALİZİ	73
C.YORUMLAR	169
D. SONUÇ VE ÖNERİLER	182
ÖZET	187
SUMMARY	189
BİBLİYOGRAFYA	190
EKLER	197
Ek. 1.Cinayet İşleyen Kadınların Din Algısı Mülakat Soruları	197
Ek. 2. Araştırma İzni	199

ÖNSÖZ

“Cinayet İşleyen Kadınlarda Din Algısı” isimli araştırmam yaklaşık üç yıl süren cezaevi görevim sırasındaki gözlemlerim ile başlamıştır. Bu süre içerisinde farklı suçlardan cezaevinde bulunan hükümlü ve tutuklular arasında görüştüğüm, iletişime en açık olan mahkûm profili cinayet suçu işlemiş olanlardı. Farkındalıkları en yüksek seviyede olan bu mahkum kadınların belki de tek suçu “o an” kendilerine hâkim olamayışlarıydı. Belki de “o an” a hâkim olabilmek için yeterli donanıma sahip değillerdi; İyi bir eğitim, sorun çözme becerisi, aile destek ve sevgisi vb.

Bu mahkûmların çevresindeki insanlarla olduğu gibi, yaratıcıları ile de sağlıklı iletişim kuramadığını görmekteyiz. Kendi ifadelerinden de anlaşılmaktadır ki bu mahkûmlar gerek aile ilişkilerini, gerekse dinin emir ve tavsiyelerini sadece omuzlarına yüklenen vazifeler olarak algılamaktadırlar. Onlar yaratıcıya, anne–babalarına, eşlerine, çocuklarına karşı görevlerini yapmak zorunda olan kişilerdi. Aynı şekilde dini yaşantıları da teskin olmak ve huzur bulmaktan ziyade ezberlemeleri gereken birkaç sure ve yerine getirmek zorunda oldukları ibadetlerden oluşuyordu. İbadetlerin manevi ve ahlaki boyutunun göz ardı edildiği bir din anlayışına sahip olduklarını tespit etmekteyiz.

Araştırmamız şu bölümlerden oluşmaktadır;

- Araştırmamızın birinci bölümünde suç kavramı üzerinde durularak, özellikle de cinayet suçu ve İslam dininin cinayet suçuna bakışı incelenecektir. Ayrıca kadın suçluluğu başlığı altında kadını bu suça iten sebepler ele alınacaktır.

-Araştırmamızın ikinci bölümünde din olgusu genel ve bazı özel tanımlarıyla ele alınacaktır. Dindar tanımlamaları ve farklı dindar tipolojilerine değinilecek, son olarak ta kadınların dine bakışları, dini tutum ve davranışları üzerinde durulacaktır.

- Araştırmamızın üçüncü bölümünde ise yapılan mülakatlar içerik analizi ile incelenecek ve çıkan sonuçlar üzerinden özellikle cinayet suçu işlemiş olan kadınların dini öğrenme ve uygulama yolları, dini kavramlara bakışları, dini kavramları tanımlamaları tartışılacaktır.

Cezaevleri ve din öğretimi konusunda yardımı olacağına inandığım bu araştırmam küçük bir gurup ile sınırlı kaldığı için elbette kesin sonuçlara tek başına varamaz. Fakat mülakat yaptığım otuz sekiz kadın mahkûmla üç yıldır tanışıyor ve görüşüyor olmam verilerin sıhhati açısından önemlidir. Araştırma boyunca bana güvenerek cesaretlendiren kıymetli hocam Doç. Dr. Öznur ÖZDOĞAN'IN da yardımıyla mahkûmların din kavramından ne anladığını ve bu kavramı nasıl yorumladığını anlamaya çalıştım. Başta hocam Doç. Dr. Öznur ÖZDOĞAN olmak üzere çalışmama destek veren Prof. Dr. Niyazi AKYÜZ, Yrd. Doç. Dr. İhsan ÇAPCIOĞLU ve Dr. Halide ASLAN'A, değerli dostlarım Fatıma Zeynep BELEN ve Mualla YILDIZ'a, her türlü kolaylığı sağlayan Ankara Kadın Kapalı Cezaevi Müdürü Ferit ÇAYDAŞI ve personeline, katılımları ve samimiyetleri için mahkûmlara teşekkür ediyorum.

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m.	: Adı geçen makale
C.	: Cilt
CÜİFD	: Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Çev.	: Çeviren
AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
DEÜİFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
P.	: Page
S.	: Sayfa
SÜİFD	: Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Sy	: Sayı
UÜİFD	: Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
vb	: Ve benzeri
yay.	: Yayınları

GİRİŞ

İnsan ve din kaynaklı yapılan sosyal çalışmalar¹ bize göstermektedir ki, kendisini bir dine yakın hisseden ve dindar tavırlar sergileyen insanlar, fiillerini bu dinin kurallarına göre belirlemektedirler. Özellikle de İslam dininde insanın uzak durması gereken ve büyük günahlar olarak belirtilen bazı fiiller vardır. Aslında bu fiiller toplum kurallarına ve yasalara göre de suç sayılmaktadır. Araştırmamız bu suçların en şiddetlisi olarak görülen bir insanın hayatına son vermeyi, yani cinayet suçunu işleyen kadın mahkûmların dine bakışları, algılayış ve inanış biçimleri ile ilgilidir. Kadın mahkûmlarla yapılan görüşmelerde onların düşünce yapısındaki din tanımlaması, günah-sevap kavramları, ahiret-cennet-cehennem bakışları, dini öğrenme ve öğretme biçim ve kaynakları ortaya çıkarılmak istenmektedir.

Din görevlisi olarak çalıştığım cezaevindeki bazı mahkûmların şu sözleri benim günlerce düşünmeme sebep olmuştur:

-Hocam etrafımda sizin gibi biri hiç olmadı.

-Eşimin katli vacipti...

-Mutlaka Allah için ölmek ve öldürmek gerekir, sadece ibadetle olmaz.

-Dini yaşamak mümkün değil.

-Bizim evde din konuşmak yasaktı; ben sadece okulda bir şeyler öğrendim.

Bu ve benzeri örnekleri çoğaltmak mümkün. Dini günlük hayatın dışında, yaşanamaz bir ütopya olarak gören bu anlayışın elbette yaratıcı ile samimi bir bağ kurması ve yapacağı fiillere dini boyutuna göre yön vermesi düşünülemez.

¹ Thorlief PETTERSON (1991). “*Religion and Criminality: Structural Relationships Between Church Involvement and Crime Rates in Contemporary Sweden*”, Journal for Scientific The Study of Religion, Sep91, Vol.30, Issue 3, p. 279

Mahkumların kendi ifadeleri ile nasıl bir din anlayışına sahip olduklarını anlamak, olan hataları tespit edip, telafisi için çalışmak ve ilgili kişi ve kurumlara yardımcı olmak en büyük dileğimizdir.

A. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Suç olgusu her zaman ve her mekânda bütün toplumların önemli problemi olmuştur. Suç çeşitliliği içinde ise, cinayet suçların en dramatik olanıdır. İki kişiyle sınırlı kalmayan bu olay aslında tüm toplumu ilgilendiren bir felakettir. Ölen ve öldüren başta olmak üzere onlarla herhangi bir şekilde ilişkisi ve irtibatı bulunan herkesi etkilemektedir. Sadece bu iki kişinin değil, mübalağasız önemli bir kitlenin hayatı sönmektedir.

Bugün dünya hapisanelerinde suçluların hangi suçtan mahkûm olduklarına baktığımızda, birinci sırada “adam öldürme ve yaralama” denilen ve bütün ülkelerin ceza yasalarında suç kabul edilen fiil olduğunu görüyoruz. İkinci sırada ise hırsızlık, gasp, üçüncü sırada tecavüz suçları gelmektedir.

Cinayet ya da farklı bir ifade ile adam öldürme en genel anlamda, insanın bilerek ve isteyerek ya da planlamadan kaza sonucu bir başka insanın hayatına son vermesi olayıdır. Bu suç kadınlar tarafından işlendiğinde genellikle yakın sosyal ilişkiler içinde ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Fail ve mağdur yakın ve süreli ilişki içindedir.

Cinayetin kişisel çatışmayı çözme metodu olarak kullanılması ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye ve zaman içinde büyük değişiklik göstermektedir.² Bu davranışın yaygın olarak görüldüğü, mevcut kültürün parçası haline geldiği toplumlar büyük bir sosyal problemle karşı karşıyadırlar.³

Semavi dinlerin hepsinde olduğu gibi İslam dininde de cinayet işlemek, yasaklanan ve büyük günah olarak vurgulanan bir suçtur.

Din toplumu oluşturan insanın davranışlarını denetim altında tutan bir etmendir. Weber'in çalışmalarından ortaya çıkan sonuca göre din ve din algısı, insanın hayatı ve dünyayı anlama-, anlamlandırma biçimiyle çok yakın ilişki içindedir. Genel bir değerlendirme ile din ve toplumsal kurumları inceleyen sosyal bilimciler, din algısının toplumsal kabul gören değerlerin içselleştirilmesindeki katkısını kabul etmektedirler. Bazı bölgelerdeki suçluluğun, dinsel değerlerin önemini kaybetmesi veya dini inancın olması gerektiği gibi doğru algılanmayışı gibi din merkezli açıklamalarla ele alınması suç çözümlemelerinde din ve din anlayışının ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır.⁴

“Kendilerini dindar olarak tanımlayan bazı kadınların neden cinayet işledikleri” sorusu araştırmamızın problem cümlesidir.

² T. G. İçli, *Kriminoloji*, Seçkin yay.,Ankara 2007, s.143

³ İçli, a.g.e., s. 144

⁴ İçli, a.g.e., s.144

B. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Fıtraten nazik, merhametli yaratılmış olan ve kendilerini dindar olarak tanımlayan bazı kadınların İslam dini tarafından kesin bir şekilde yasaklanan cinayet suçunu işleminin sebepleri arasında onların din algıları, dine yükledikleri anlam, hayatlarındaki bu algı ve anlamın etkisi olduğu düşünülmektedir. Araştırmamızın amacı dinin onların hayatındaki işlevselliğini anlamaktır.

Suçlular ve cezaevleri üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde genellikle sosyolojik bakış açısı ve mahkûmların doldurduğu anketler kullanılarak değerlendirmelere gidilmiştir.

Çalışmamız, mahkûmlarla uzun görüşmeler sonucu ve mülakat yöntemi kullanılarak ortaya çıkarılması, verilen cevapların genel yargılarda bırakılmayıp mahkûmların durumları değerlendirilerek anlamlandırılmaya ve yorumlanmaya çalışılması açısından önemlidir.

C. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Araştırmamızda, Ankara Kadın Kapalı Cezaevinde bulunan ve sadece cinayet suçu ile hüküm giymiş kadınlar yer almaktadır. Bu kadınların büyük kısmı cinayeti bilfiil kendi işlemiş, küçük bir kısmı da azmettirici sıfatı ile suç ortakları ile hüküm giymiştir.

Bu çalışma belli bir zaman diliminde, belli bir evren ve örneklem grubuyla gerçekleştirilmiştir. Seçilen örneklem grubu 2009 yılı haziran-temmuz-ağustos

aylarında Ankara Kadın Kapalı Cezaevi'nde cinayetten hükümlü bulunan bütün mahkûmlardan oluşmaktadır. Bu zaman diliminde ceza infaz kurumunda bulunan kırk mahkûmla mülakat talep edilmiş, 40 mahkûmdan 38 mahkum mülakat yapmayı kabul ederken, 2 mahkûm talebimizi reddetmiştir.

Görüşme yapılan mahkûmların kendi ifadeleri doğru kabul edilmiş ve onların ifadeleri üzerine inceleme yapılmıştır. Bu nedenle araştırmada gözlemlenen ve elde edilen bulgular, bu örnekleme yer alan kişilerin anlatımlarının doğruluk derecesi ile sınırlıdır. Görüşmeler yapılırken mahkûmları yönlendirici herhangi bir söz ve davranıştan kaçınılmıştır. Mahkûmların mülakat yapan şahsı din görevlisi olarak yaklaşık üç yıldır tanıyor olmaları ve güven duymaları da önemli bir ayrıntı olarak göz önünde bulundurulmalıdır.⁵

Özel görüşmelerde mahkûmların kendilerini ayrıcalıklı hissetmeleri ve konuşmaya, kendi haklı sebeplerini ifade etmeye hevesli olmaları araştırmamızı düşündüğümüzden daha kolay ve zevkli hale getirirken, mahkûmların hassasiyetlerinden dolayı sözlerini kesmememiz sonucu görüşmelerin oldukça uzun sürmesi çalışmamızı zorlaştırmıştır. Çalışmamız esnasında cinayet suçu dışındaki mahkûmlardan, onlarla özel görüşülmediği için tepki alınması düşündürücü ve araştırmamızı zorlaştıracı başka bir husustur. Tüm kadın mahkûmların konuşma ihtiyacı içinde olması dikkat çekicidir.

⁵ Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında Tutuklu ve Hükümlülerin Dini ve Ahlaki Gelişmelerini Sağlamaya Yönelik İşbirliği Protokolü, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğü, 13.04.2001 tarih ve 12/5-50 sayılı yazı.

D. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın teorik bölümü için literatür taraması yapılmıştır. Konu ile alakalı tezler ve yayınlanan kitaplardan istifade edilmiştir. Uygulamalı boyutta ise mülakat tekniği kullanılmıştır. Araştırma cinayet suçundan hüküm giymiş 38 kadın mahkumla, nitel araştırma tekniklerinden yarı yapılaşmış görüşme tekniği kullanılarak yürütülmüştür. Mülakat soruları belirlenirken cezaevi psikoloğunun görüşleri doğrultusunda mahkûmların psikolojileri dikkate alınmış, ulaşılmak istenen sonuca odaklanılmıştır. Mahkûmlar ile yapılan derinlemesine mülakat, içerik analizi ile değerlendirilerek yorumlanmıştır.

Mülakat yapılmadan önce katılımcı mahkumlar hakkında cezaevi yetkililerinden bilgiler alınmış ve mahkumların hassasiyetleri ve psikolojileri mülakatlar esnasında göz önünde tutulmuştur.

E ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmada Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan mahkûmlardan cinayet suçundan tutuklanan ve hüküm giyen kadınlarla mülakat yapılmıştır. Mülakat esnasında mahkûmları tedirgin edecek söz ve davranışlardan kaçınılmış, rahat ve güven içinde hissetmeleri sağlanmıştır. Mahkûmların sözü hiç bir şekilde kesilmeyerek istedikleri her şeyi ifade etme imkânı verilmiştir. Paylaşımında bulundukları anıları ve tekrar yaşadıkları öfkeleri araştırmamız için önemli bulgular sağlamıştır.

F. KADINLAR TARAFINDAN İŞLENEN CİNAYETLERE VE DİN-SUÇ İLİŞKİSİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

1. Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Totman (1978) ABD’de mahkum 50 kadın üzerinde yapılan bir çalışmada kadınların cinayet işleme sebeplerini açıklamaya çalışmıştır. Kadınları cinayete sevk eden en önemli unsur çaresizlik ve istismar edilme duygusudur.

Wilbanks (1983) ABD’nin Florida eyaletinde kadınlar tarafından işlenen cinayet suçlarının genel olarak aile içi ve karşı cinse karşı işlenmiş olduğunu tespit etmiştir.

Kellermann, A. ve. Mercy, J. A. (1992) tarafından ABD Federal Soruşturma Bürosu kayıtları üzerinde yapılan araştırmada cinayet suçu isleyen kadınların %60’ının eşleri, başka bir aile üyesi ya da yakın bir tanıdıklarını öldürdüğünü ortaya koymuştur. Erkeklerde bu oran %20’dir.

Loper ve Cornell (1996) ABD Federal Soruşturma Bürosu kayıtlarını incelenmiş ve özellikle kız çocukları tarafından islenen cinayetlerin kişilerarası çatışmadan kaynaklandığını ve bu çocukların silah olarak daha çok kesici ve delici aletler kullandığını tespit etmiştir.

Levin, Markides ve Ray (1996) üç kuşak Meksikalı Amerikalıları incelemiş ve bu çalışmada dinî faaliyetlere sık katılımın depresyonu azalttığı yolunda bulgular elde etmişlerdir.

Murken (1998) dindarlığın psikolojik açıdan etkisini empirik olarak sınamayı amaçlamış, araştırmasında insan- Tanrı ilişkisinin kişinin bakış açısına bağlı olarak pozitif ya da negatif yaşanabildiğini gözlemlemiştir.

Ogle, R. S. ve Jacobs, S. (2002). kadınların cinayet suçu islemesine ilişkin olarak geliştirilmiş olan üç kuram olduğunu belirtmektedir. Bunlardan ilki olan ve Ogle tarafından geliştirilen “kadınlar arasında cinayet davranışı kuramı” (*Homicidal behavior among women theory*) çağdaş toplumsal yapının kadınlar üzerinde erkeklere göre daha ağır bir psikolojik yük oluşturduğunu, buna karşılık kadınların stresleriyle basa çıkmak için başvurabilecekleri daha az yöntem olduğunu, dolayısıyla cinayete yönelebildiklerini öne sürmektedir. İkinci kuram postpartum depresyon veya psikoz kuramı olup çocuklarını doğumda veya postpartum dönemde öldüren kadınlara özgü bir kuramdır. Üçüncü kuram ise “şiddete uğrayan kadın sendromu” (*Battered woman syndrome*) olup kadınların erkeklerden gördükleri şiddet sonucunda cinayete yöneldiğini belirtmektedir.

Peck (2003) *Kötülüğün Psikolojisi* isimli eserinde kötülük kavramını incelemeye çalışmış, insanı kötülüğe sevk eden nedenleri hastalarından örnekler vererek ele almıştır.

Kirkwood (2003) ABD’nin Virginia eyaletinde 1985 ila 1995 yılları arasında kadınlar tarafından islenen 77 cinayet suçunu incelemiş, bu suçları maktullere göre gruplandırmıştır.

Field ve Cherukuri (2008) araştırmalarında kadınların daha çok yakınlarını öldürdükleri tespitine katılmaktadırlar.

Agha (2009) 48 lke genelinde yaptığı araştırmada kadınlar tarafından işlenen cinayet suçu üzerinde ekonomi ve fırsatların etkisini araştırmış, fakat erkeklerle karşılaştırıldığında önemli farklar tespit edememiştir.

2. Türkiye’de Yapılan alışmalar

Türkiye’de kadınların cinayet işlemesindeki faktörleri farklı baēlamalarda ele alan çalışmalar yapılmıştır. Tamamen kriminoloji üzerine yapılan çalışmalar arasında Sebük (1942), Dönmezer (1994), Soyaslan (1998), Demirbaş (2005), İçli (2007), Sokullu-Akıncı (2007), ve Yücel (2008)’in eserleri bulunmaktadır. Bu alışmalar suç kavramı, sebepleri ve önlenmesi üzerine yapılmış önemli çalışmalardır.

Bazı psikoloji ve sosyoloji kitaplarında ise suç ve sosyolojik, psikolojik kökenleri, kadın psikolojisi gibi araştırmamızla yakından ilgili kavramlar incelenmektedir.

İçli (1993), *Türkiye’de Suçlular, Sosyal Kültürel ve Ekonomik zellikleri* isimli çalışmasında, suç olgusunun özellikleri ve Türkiye’de sululuēun nedenleri üzerinde durmaktadır.

Peker (1994) ve Yavuzer (2001) *ocuk ve Suç* isimli çalışmalarında ocuk sululuēunda etkili olduēu düşünülen, kalıtsal, bedensel, zihinsel, sosyal ve çevresel etkenlerin suçlulukla olan ilişkileri üzerinde durmuşlardır.

Korkmaz ve Kocadaş (2006) *Toplumsal Sapma, Sapmanın Teorik Temelleri* isimli çalışmalarında, çözüme kavuşturulmak istenen en önemli problem olarak suç ve sapmayı göstermektedirler.

Özdoğan (2007) *İsimsiz Hayatlar* adını verdiği çalışmasında kadın kapalı cezaevindeki farklı suçlardan mahkum kadınlarla farkındalık ve tövbe temalı görüşmeler yapmış, çalışmasında mahkumların hayat hikayelerine ve geleceğe dönük kararlarına yer vermiştir.

Bu alanda yapılmış akademik çalışmalardan bazıları ise şunlardır; Yaparel'in (1987), *Yirmi-Kırk Yaslar Arası Kisilerde Dinî Hayat ile Psiko-Sosyal Uyum Arasındaki ilişki Üzerine Bir Araştırma* adlı doktora çalışmasında din ve ruh sağlığı (psikososyal uyum) arasındaki ilişki, gelişim dönemlerinden ilk yetişkinlik dönemi içerisinde incelenmiştir.

Peker (1987) *Suçlularda Dini Davranışlar* konulu doçentlik tezinde suçlularda dinin temel inanç esaslarını yüz kızartıcı suç isleyenlerde inanç esaslarını benimseme ve ibadetlerini yerine getirme oranının diğerlerine göre daha düşük olduğunu, aynı zamanda bu bireylerde dine olan ilginin de daha zayıf olduğunu tespit etmiştir.

Hayta (1993) *Psiko-Sosyal Uyum ve Dinî Pratikler* adlı alan araştırması ile ilahiyat fakültesi öğrencilerinin ibadetleri ile psiko-sosyal uyumları arasındaki ilişkiyi ele almıştır.

Aslan (1994) *Dinî İman, Suç ve Tövbe İlişkisi* isimli teorik çalışmasında iman, suç, tövbe kavramları ve aralarındaki ilişkiyi psikolojik ve dini açılarından ele alarak incelemiştir.

Karademir (1997) *Suçluların Topluma Kazandırılmasında Din Eğitiminin Rolü* isimli doktora çalışmasında İzmir E Tipi Kapalı, İzmir Yarı Açık ve Muş E Tipi Kapalı ceza evlerinde bulunan hükümlüler ile çalışarak, genel hatlarıyla din

faktörünün ve din eğitiminin, suçluların tekrar topluma kazandırılması konusundaki rolünü incelemiştir.

Özdemir (1998) *Cezaevlerinde Din Eğitimi* adlı doktora tezinde din eğitiminde karşılaşılan problemlerin neler olduğunu, tutuklu ve hükümlülerin, yöneticilerin ve Diyanet İşleri Başkanlığı personelinin ceza infaz kurumlarında verilen din eğitimine nasıl bir bakış açısı sergilediklerini tespit etmeyi amaçlamıştır.

Kayıklık (2000) *Dini yaşayış biçimleri, Psikolojik temelleri açısından bir değerlendirme* isimli doktora tezinde dini yaşantı biçimlerini gruplandırmış ve buna sebep olan psikolojik unsurlardan bahsetmiştir.

Ekşi (2001) tarafından yapılan *Basa Çıkma, Dinî Basa Çıkma ve Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma* isimli araştırmasında kişileri en fazla etkileyen hayat olaylarıyla mücadele ederken kullandıkları dinî başa çıkma ve başa çıkma etkinlikleri ve bu etkinliklerin onlar üzerindeki etkilerini değerlendirmiştir.

Kızmaz (2006) *Cezaevi Müdavimleri İnatçı Suçlular* isimli araştırmasında bazı insanların niçin suç islediklerini, islediği suçtan dolayı cezası kesinleşen ve hapis cezasına çarptırılan bazı suçluların, cezaevinden salıverildikten sonra niçin tekrar suç işlediklerini açıklamaya çalışmaktadır.

Tecim (2006) *Cezaevlerinde Dini Yaşantı Ve Din Algısı: Konya Örneği* adlı tez çalışmasında, hükümlülerde dini yaşantının nasıl olduğu ve hükümlülerin din algısının hangi düzeyde olduğunu sorgulamış ve cezaevlerinde verilen din eğitiminin pratik hayata yönelik olması gerektiğini savunmuştur.

Karababa (2007) *Kahramanmaraş Suç Profili ve Çözüm Önerileri* isimli tezinde ülke genelindeki modernleşme ve sanayileşme hamlelerinin hızlı değişime

neden olmasıyla kent merkezlerinin suç merkezi haline getirildiğini, bu değişimden Kahramanmaraş'ın nasıl etkilendiği üzerinde durmuştur.

Terzi (2007) *Kadın Suçluluğu; Kahramanmaraş örneği* isimli tezinde Kahramanmaraş'ın kadın suçluluğu üzerinde yoğunlaşmıştır.

Yapıcı (2007) *Ruh Sağlığı ve Din; Psiko-sosyal Uyum ve Dindarlık* adlı çalışmasında dinin temelde ruh sağlığını olumlu yönde etkilediği düşüncesinden hareket ederek, dinsel hayatın görüntüleri ile özsaygı, depresyon, umutsuzluk ve intihar olasılığı arasındaki ilişkileri incelemiştir.

Şengül (2007) *Dindarlık ile ruh sağlığı ilişkisi* isimli çalışmasında dindarlığın ve ruh sağlığının cinsiyet, yas, medeni durum, tahsil durumu, meslek durumu, sosyal çevre ve gelir grubu gibi demografik özelliklerle ilişkisini incelemiştir.

Çelik (2008) *Denizli Açık Cezaevindeki Kadın Suçluların Sosyolojik Bir Analizi* isimli çalışmasında açık cezaevinde bulunan kadın suçluların demografik özellikleri, aile yapıları, işledikleri suçları ve suç işlemelerine neden olan faktörler hakkında sosyolojik bir analiz yapmaya çalışmaktadır.

İğde (2009) *Mahkumları Suça Yönelten Faktörler ve Din Anlayışları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma* isimli tez çalışmasında, suçun doğuş ve sebeplerini incelerken mahkumların dini yaşantılarını da araştırmaya dahil etmiştir.

Meydan (2009) *Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Bağlamında Din Öğretimi* isimli çalışmasında din öğretiminin ulusal ve uluslar arası hukuktaki yerini, din ve vicdan özgürlüğü içindeki konumunu belirlemeyi hedeflemiştir.

Çetinkaya (2010) *Halkın, Dinî Bilgileri ve Bu Dinî Bilgileri Öğrenme Kaynakları (Rize İli Örneği)* isimli tez çalışmasında din eğitimi veren kurumlar ve işlevleri hakkında bilgiler vermiştir.

Her biri çok önemli olan bu çalışmalara *Cinayet İşleyen Kadınlarda Din Algısı; Ankara Kadın kapalı Cezaevi Örneği* isimli çalışmamızın farklı bir bakış açısı kazandıracağını düşünmekteyiz. Cezaevindeki tüm cinayet suçluları ile derinlemesine mülakat yapılması ve araştırmacının aynı cezaevinde din görevlisi olduğu için mahkumlarla yakın ilişkiler içinde olması ve güven duymaları verilerin sıhhati açısından önemlidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN TEMEL TERİM VE KAVRAMLARI

A. SUÇ

Türk Dil Kurumu'nun Büyük Türkçe Sözlüğü'ne göre suç; “Törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış” ve “yasalara aykırı davranış, cürüm” olarak açıklanmaktadır. Balcıoğlu suç kavramını izah ederken “yasalara ters düşen, toplumun genel düzen ve huzurunu bozan ve makbul hareket sayılmayan eylemler; Hukuki açıdan yasalar tarafından güvence altına alınmış, mevcut toplum kurallarının yıkılmasına ve sarsılmasına yönelik davranışlar” tanımını kullanır.⁶

Kirman ise *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü* isimli çalışmasında suç olgusunu hem hukuki hem de sosyolojik anlamda tanımlamaktadır: “Hukuk kurallarının, toplum için zararlı ve tehlikeli görerek yasakladığı ve cezai yaptırıma bağladığı bir eylem olan suç, sosyolojik anlamda, toplumda gruplar ve kurumlar arasındaki mevcut ilişki ağını bozan, dayanışma bağını koparan böylece toplumsal yapıyı temelden sarsan sosyal bir problem olarak görülmektedir.”⁷

İçli'nin⁸ tanımına göre ise çağdaş kriminolojide suça ilişkin dört tanımsal bakış açısı vardır. Buna göre suç hukuksal açıdan “yasaları ihlal eden davranış”, siyasal açıdan “yasaya güçlü gruplar tarafından yerleştirilen, daha sonra davranışın istenmeyen biçimlerini yasadışı olarak etiketleyen bir ölçütün sonucu”, sosyolojik

⁶ İ.Balcıoğlu, (2002-2005)- © www.kriminoloji.com

⁷ M. A. Kirman, *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*, Rağbet Yay., İstanbul, 2004, s.272

⁸ İçli, a.g.e., s. 21-26

açından “toplumsal sistemin korunması için baskılanması gerekli olan anti-sosyal davranış” ve son olarak psikolojik açıdan “sosyal bir davranış problemi olarak topluma uyum sağlamada yetersizliğin bir sonucu ve bu bağlamda bir davranış problemidir.

Polat’ın⁹ ifadesiyle ise suç kavramını hukuksal ve kriminolojik açıdan açıklayan en kısa ve net tanım “ceza kanunu tarafından yasaklanan davranış” şeklindedir. Son yıllarda araştırmacıların üzerinde birleştiği tanıma göre ise suç “ceza kanununun ihlali yönündeki, savunma veya mazeret olmaksızın yapılan ve devlet tarafından ağır veya hafif suç olarak cezalandırılan kasıtlı bir hareket”tir.

Türk Ceza Kanunu’na göre bir fiilin suç sayılması için o fiilin kanunen suç olarak belirtilmiş olması gerekmektedir. Türk Ceza Kanunu’nun 1. Maddesinde “Kanunun açık olarak suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemeyeceği” hükmü konulmuştur. Suçun kanuni olması 1961 anayasası ile kurumsallaşmıştır.

Kişinin suç işlemiş olarak kabul edilmesi için hareket haline geçmiş olması gerekir. Yani kişinin düşüncesi harekete dönüşmedikçe suç teşkil etmez. Ayrıca işlenen suç sadece ceza hukuku ile değil bütün hukuk düzeni ile çatışma halinde olmalıdır. Suç tipine uygun, hukuka aykırı hareket, failin sorumlu tutulabilmesi için yetmemektedir. Failin sorumlu tutulabilmesi için bu hareketin kusurlu bulunması gerekir. Kusurluluk psikolojik bir kavramdır. Failin kusurlu bir irade ile hareket edip etmediğinin tespit edilmesi gerekir.¹⁰

Suç olgusu farklı tariflerden de anlaşılacağı üzere sosyolojik ve psikolojik olarak farklı nedenlere dayandırılmaktadır. Araştırmamızı ilgilendiren boyutuyla suçu açıklayan psikolojik yaklaşımların temelinde uyum bozukluğu, ruhsal patoloji,

⁹ O. Polat, *Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar*. Seçkin yay. İstanbul, 2004

¹⁰ İ. Balcıoğlu, (2002-2005)-© www.kriminoloji.com

ruhsal gelişim aşamalarındaki problemler bulunmaktadır. Psikolojik yaklaşımlar arasında en yaygın olarak bilineni Freud tarafından geliştirilen psikanalitik kuram olup bu kuramın suça ilişkin açıklaması şu şekildedir:

Çocuk en temel dürtülerden biri olan saldırganlık dürtüsü ile dünyaya gelir. Bu dürtünün kontrolü sosyalleşmenin gerçekleşmesi ve süperegonun oluşumu ile olur. Bu süreç ebeveynlerle olan ilişkiye bağlıdır ve bu süreçle oluşan id-ego-süperego kaynaklı bilinçaltı karmaşaların suç davranışını meydana getirdiğini varsaymaktadır.¹¹

Suç kavramının nedenleri üzerine yapılan bir diğer psikolojik açıklama öğrenme kuramlarına aittir. Bu kuramlar Pavlov'un geliştirdiği klasik koşullanma, Skinner tarafından geliştirilen edimsel koşullanma, Bandura tarafından geliştirilen sosyal öğrenme ve bunlar üzerinden geliştirilmiş diğer öğrenme kuramlarını kapsamaktadır. Özetle bu kuramlara göre suç öğrenilmiş bir davranıştır. Olumsuz davranışların model alınması, pekiştirilmesi ve onaylanması gibi süreçlerin ardından suç davranışı meydana gelmektedir.¹²

Cüceloğlu¹³ ise *Genel öğrenme yaklaşımına göre*, insanın davranış özelliklerinin sebebi, insanın o davranışları öğrenme tarihçesinde yattığını belirtmektedir. Bu nedenle bir insan, eğer saldırgan bir davranış sergiliyorsa, bunun kaynağını onun geçmiş deneyimlerinde aramak gerekir. Bu aramada, kişi değişik durumlarda saldırganlığı sayesinde istediğini elde etmiş ve böylece saldırgan

¹¹ S. Kaner, "Suçluluğu Açıklayan Kuramlar" Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 1992, 25(1): s. 473-496.

¹² J. Archer, "Human Sociobiology: Basic Concepts and Limitations" Journal Social Issues. 1991, 47(3): p. 11-26.

¹³ D. Cüceloğlu, *İnsan ve davranış*, Psikolojinin temel kavramları, Remzi Kitapevi İstanbul, 1998.

davranışı pekiştirilmiş olduğu sonucu ortaya çıkabilir. Çünkü davranışın biçimlendirilmesinde pekiştirme ve cezalandırma önemli rol oynamaktadır.

Sosyolojik kökenli suç kuramı sosyal engellenme ya da sadece engellenme kuramıdır (*Social strain theory* veya *strain theory*). Bu kurama göre toplumsal yapılar bireyleri suça teşvik edebilir. Bu yapısal ya da bireysel düzlemde gerçekleşebilir¹⁴ Örneğin toplumsal statüye ilişkin yargılar nedeniyle bireylerin belirli ürünleri tüketmesi ya da kullanmasının beklenmesi (yapısal) veya bireylerin bu ürünlere sahip olmamasının verdiği rahatsızlık (kişisel) bireyleri söz konusu ürünlerin hırsızlığına yöneltebilir.

İlginç olan bir diğer yaklaşım ise kadın odaklı bir bakış açısına sahip olan feminist kuramlardır. Bu kuramlar suç ve cezai yaptırım konusunda farklı vurgular yapmalarına rağmen ortak nokta kadınların, ataerkil baskı altında suça yöneldiğidir¹⁵ Bu kuramlar yukarıda da belirtildiği gibi, genellikle suçu tek bir açıdan bedenselleştirmektedir.

Dolayısıyla suç olgusunu açıklamakta tek baslarına yetersiz kalmaktadır. Günümüzde suçla ilişkin daha karmaşık yaklaşımlar geliştirilmiştir.

1. Cinayet Suçu

Cinayet, en kısa tanımıyla “bir insanın başka bir insanı öldürme hali”dir.¹⁶

Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization, WHO) cinayeti, “cezalandırma

¹⁴ Kaner, a.g.m., s.423-427

¹⁵ O. Polat, *Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar*. Seçkin yay. İstanbul, 2004

¹⁶ Y. Bilge, *Adli Bilimler Sözlüğü*, Palme yay., Ankara, 2002

amacıyla başkası tarafından yaralama sonucu ölüm” olarak tanımlamaktadır. Cinayeti adli tıp açısından tanımlayan Akgün¹⁷ cinayetin “darbe, yaralama, boğma, zehirlenme vb. sonucu sistemli bir şekilde ya da tas atma, silahla dikkatsizce oynama, düşüncesizce yapılan bir saka ya da bir film kahramanının rolünü taklit şeklinde tedbirsizlik sonucu ortaya çıkabildiğini” ifade etmektedir.

Hukukçular için cinayet, doğrudan islenen bir suç olabildiği gibi dolaylı olarak olumsuz bir eylem sonucunda da gerçekleşebilmektedir. Şiddet davranışının en uç boyutunda cinayet suçu yer alır.

Suç türlerinin genelinde, özellikle de cinayet suçunda ana motif intikamdır.¹⁸ Failin farkında olarak veya olmaksızın yaşadığı intikam duygusunun ne derece kuvvetli olduğu Ankara Kadın Kapalı ceza İnfaz Kurumu’nda ki bir mahkûmun günlük konuşmasından alınan şu sözlerle ifade edilmektedir; “ Ben hiç arı öldüremezdim. Ama biri beni sokunca o gün beş tane birden öldürdüm. O bana acı verirse oda acı çeker.”

Cinayet olguları ile ilgili sayısal bilgiler, meydana gelen cinayet olaylarında artış olduğu yönündedir. İçli’nin¹⁹ belirttiğine göre Türkiye’de 1999 yılında resmi kayıtlara geçen toplam 1541, 2000 yılında 2175, 2005 yılında ise 4366 öldürme vakası gerçekleşmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) resmi internet sitesinden alınan verilere göre cinayet suçundan ceza infaz kurumlarına giren hükümlülere ilişkin yıllara göre dağılım Tablo 1’de gösterilmektedir. Görüldüğü gibi Türkiye’de islenen cinayet olaylarının sayıları az değildir ve yıllara göre artış önem arz etmektedir.

17N. Akgün, *Adli Psikiyatri*, Tas Kitapçılık yay., Ankara, 1987.

18İçli, a.g.e., s.143

19 İçli, a.g.e., s. 182

Tablo 1 Cinayet Suçundan Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlü Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı.²⁰

Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam
2008	3298	149	3447
2007	2956	114	3070
2006	1841	76	1917
2005	2682	123	2805
2000	3308	149	3457
1995	2995	143	3138
1990	2494	84	2578

2. İslamiyet'in Cinayet Suçuna Yaklaşımı

Cinayet kavramının dini literatürdeki karşılığı olan katl kelimesi, İslam hukukunda bir kimsenin, hukuken can dokunulmazlığı bulunan bir şahsın ölümüne yol açacak bir davranışta bulunmasını, teknik tabiriyle adam öldürme cürmünü ifade eder.

Kur'an-ı Kerim'de insanın dünyaya gönderilişi anlatılırken meleklerin insanoğlunun yeryüzünde fesat çıkarıp kan dökceği ifadesi yer alır.²¹ Gerçekten de çok geçmeden Hz. Âdem'in iki oğlu arasında kıskançlıktan doğan aşırı kin ve düşmanlık sebebiyle ilk kan dökme olayı meydana gelmiştir. Olay, Ahd-i atik'te²² ve Kur'an'da²³ yaklaşık ifadelerle anlatılır. Kuran'da "Âdem'in iki oğlu" denilerek isim vermeksizin anlatılan bu kıssa cinayet suçuna vurgu yapmaktadır; "Onlara Âdem'in iki oğlu kıssasını anlat. Hani ikisi birer kurban sunmuşlardı da birinden kabul edilmiş, diğerinden kabul edilmemişti. Birisi "Seni kesinlikle öldüreceğim" derken,

²⁰ Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu - TÜİK, 2009

²¹ Bakara, 2/30

²² Tekvîn, 4/1-8

²³ Bakara, 2/30

diğeri “Allah ancak takva sahiplerinden kabul buyurur. Sen öldürmek için bana el uzatsan da ben öldürmek için sana el uzatmayacağım. Çünkü ben Alemlerin Rabbi Allah’tan korkarım. Dilerim, hem benim, hem de kendinin günahını yüklenip cehennemi boylarsın.” dedi. Kardeşini öldürmek, kendini kaptırdığı ihtirasına hiç de zor gelmedi ve böylece kaybedenlerden oldu. Derken Allah kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini göstermesi için yeri deşen bir karga gönderdi. Bunun üzerine “Yazıklar olsun, şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini gömemedim” diye vicdan azabı çekti”²⁴ .

Hemen sonraki ayette ise, haksız yere bir cana kıymanın, bütün insanları öldürmüş gibi ağır bir suç olduğu; bir insanın hayatını kurtarmanın da bütün insanlara hayat verme gibi yüce ve değerli bir davranış olduğu belirtilerek şöyle buyrulur: “... *Kim bir insanı (bir cana kıyması veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarma karşılığı olmaksızın öldürürse) o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatırsa sanki bütün insanları yaşatmıştır...*”²⁵

Ana rahminden itibaren yaşam hakkı dokunulmazlık kazanan insanoğluna karşı işlenebilecek en ağır cürümlerden biri şüphesiz ki onun hayatına haksız yere son vermedir. Allah’ın verdiği canı yine ancak O alacaktır. İslam’da kişinin kendi hayatına dahi son verme hakkı yoktur.²⁶

İslâm’da insanın can güvenliğine, diğer bir ifadeyle hayat hakkına büyük önem verilmiş ve insan hayatının dokunulmaz olduğu ısrarla belirtilmiştir. Öyle ki, İslâm’da “*zarûrât-ı diniyye*” şeklinde ifade edilen temel değerler sıralamasında “canın muhafazası” önemli bir yer tutmaktadır. Hatta dinin, canın, aklın, neslin ve

²⁴Maide, 27-31

²⁵Mâide, 5/32

²⁶ A.Bardakoğlu, *Katil maddesi*, DİA, XXV, Ankara, 2002, s. 45.

malın korunması şeklinde sıralanan bu beş temel ilkenin hepsinin, dolaylı ya da doğrudan, canın korunması ile bir ilgisinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu değerler sıralamasında canın muhafazası, bazı durumlarda, ilk sırada yer alan dinin muhafazasından daha önce gelmektedir. Nitekim canın muhafazası için, dinin kesin olarak yasakladığı bazı haramların yapılmasına izin verilmesi, hatta bazı durumlarda, bu tür yasakların işlenmesinin zorunlu oluşu, insan hayatına verilen önemi vurgulayacak nitelikteki uygulamalardır. (Susuzluktan ölmek üzere olan bir kişinin şarap içmesi; sağlığı uygun olmayanların oruç tutmayıp fidye vermesi vb.) İslâm dini, insanın en tabîî hakkı olan hayatı, hukukun teminatı altına almış, kişinin yaşama hakkına tam bir saygı gösterilmesini sağlamak için bir takım kurallar koymuştur. Bu kuralların başında Müslümanın diğer insanlara karşı zarar verici tüm hareketlerden uzak durması gelmektedir. Müslüman başkalarına zarar vermeme hususunda hassas davranmalıdır. Müslümanların şakalaşırken dahi tehlikeli davranışları dinimizce hoş karşılanmamıştır.

Hiz. Peygamber *“Sizden biriniz silahını(ortaya çıkarıp) din kardeşine doğrultmasın. Çünkü o bilmeden, belki şeytan silahı elinden çıkarır da, bu yüzden (günahkâr olur) cehennemden bir çukuruna yuvarlanır.”*²⁷

Başka bir hadiste ise silahla din kardeşini korkutan kimseye meleklerin lanet edeceği haber verilmektedir²⁸

Müslümanları kasıtsız, hata ile de olsa bir başka cana kıymaktan uzak tutmak için şakalaşmaya bile sınır getiren İslam dini Kasıtlı zarar verici davranışlara karşı şiddetli yaptırımlar getirmiştir.

²⁷ Buhari, Fiten 7; Muslim, Birr 126.

²⁸ Muslim, Birr 125; Tirmizi, Fiten 4.

Kur'an-ı Kerim'de, hukukî bir gerekçeye dayanmaksızın kişilerin canlarına kıymanın ne derece ağır bir manevî sorumluluğu bulunduğuna dikkat çekilerek şöyle buyrulur: *“Kim bir mü'mini kasten öldürürse, cezası, içinde ebedî kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lânet etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.”*²⁹

Hız. Peygamber Vedâ haccında bütün Müslümanlara hitaben: *“Bu gün, bu ay ve bu belde nasıl kutsal ise, canlarınız, mallarınız ve ırzlarınız da öylesine kutsaldır, her türlü tecavüzden korunmuştur; yani toplumun sorumluluğu ve hukukun güvencesi altındadır...”*³⁰ buyurarak insanın yaşama hakkının dokunulmazlığını belirtmiştir.

Bir başka hadiste de: *“Yedi helâk edici şeyden sakınınız... . Bunlardan biri de, haklı durumlar müstesna, Allah'ın haram kıldığı bir cana kıymaktır....”* buyurmuştur.³¹

Bu haklı durumlardan biri olan savaş durumu ise kişilerin inisiyatifinde değildir, ancak devlet kararıyla alınabilir. Düşman olsa bile kendileriyle anlaşma yapılan kimselerin de hayatları dokunulmazdır. Hız. Peygamber *“ Her kim (kendisiyle) antlaşma yapılan bir kimseyi (antlaşma suresi sona ermeden, yani savaş) vakti dışında öldürürse Allah ona cenneti haram kılar.”* buyurmaktadır.³²

Bu hadiste anlaşmayı ve barışı bozmayı gerektiren hiç bir meşru sebep yokken kişinin saldırıya geçip düşmanını bile öldürmesi yasaklanmaktadır.

Hız. Peygamber, *“ Allahu Teâla'nın her günahı -bir mü'mini (kasten) öldürmek ve kâfir olarak ölmek dışında- bağışlaması ümit edilir,”*³³ buyurmuştur.

²⁹ Nisâ, 4/93

³⁰ Buhârî, İlim, 37; Müslim, Hac, 147; Ebû Dâvûd, Menâsik, 67; Tirmizi, Cihad, 28

³¹ Buhârî, Vesâyâ, 23; Müslim, İman, 144, Ebû Dâvûd, Vesâyâ, 10

³² Ebû Dâvûd, Cihâd 153; Nesâî, Kasâme 14. Buhârî, Diyât 29.

³³ Nesai, Tahrimu ed-dem 1

Kasıtlı olarak başkasının hayat hakkını elinden almak çok merhametli olan Yüce Yaraticının affından faydalanamamak gibi şiddetli bir ceza ile karşılık bulmaktadır. Başka bir hadislerinde Hz. Peygamber “ *Eğer arz ve sema ehli bir müminin kanına (haksız yere dökmede) iştirak etselerdi Allah onları ateşe atardı.*”³⁴ buyurmaktadır. Haksız yere bir insanı öldürmenin büyük bir vebalinin olduğu ayet ve hadislerde açıkça ortaya çıkmaktadır.

İslâm dininde kişilere karşı işlenen öldürme ve yaralama suçlarında misli ile cezalandırma (kisas) ilkesi esastır. Kur'an-ı Kerim'de "*Kısasta, sizin için bir hayat vardır.*" buyrulmaktadır.³⁵ İmam Fahrüddin er-Râzî (r.a.), bu âyeti tefsirinde şöyle açıklamaktadır:

1) Bu âyetten maksat, kisasın bizzat kendisinin bir hayat olmadığıdır. Çünkü kisas, hayatı ortadan kaldırmaz.

Bir şeyi ortadan kaldıranın, o şeyin bizzat kendisi olması (hayat) imkânsızdır. Tam aksine bundan kastedilen;

Kisasın meşru kılınması, katil olmayı düşünen ile öldürülmesi istenen ve bu ikisi dışında bulunan kimselerin hayatta kalacaklarını anlatmak, olduğudur.

Kisasın, katil olmayı düşünen kimse için bir hayat olmasına gelince, bu, şu şekilde olur: Katil olmayı düşünen kimse, birisini öldürmesi hâlinde, kendisinin de öldürüleceğini bildiğinde, bu sebeple öldürmekten vazgeçer. Bundan dolayı da kendisi öldürülmez. Nihâî bir netice olarak da, kendisi hayatta kalmış olur.

Kisasın, öldürülmesi istenen kimse için bir hayat olmasına gelince, bu da bir gerçektir. Çünkü onu öldürmeyi düşünen kimse, kisas edileceğinden korktuğu zaman, o kimseyi öldürmekten vazgeçer. Böylece de o kimse öldürülmemiş olur.

³⁴ Tirmizi, Diyat 8.

³⁵ Bakara, 2/179

Kıyasın, bu ikinin dışında kalan kimseler hakkında da bir hayat olduğu hususuna gelince bu da bir gerçektir. Çünkü kıyasın meşru kılınmasında, öldürmeyi düşünen kimseyle, öldürülmesi düşünülen kimsenin hayatta kalması söz konusudur. Bu ikisinin hayatta kalmasında da, onlara yardımcı olacak kimselerin hayatta kalmalarının mevcudiyeti söz konusudur. Çünkü öldürme sebebiyle meydana gelen fitne büyür, böylece bu fitne, bir grup insanın öldürülmesine kadar varan çekişmelere yol açar. Kıyasın meşru olduğu göz önüne alındığında bütün bunlar meydana gelmez. Bunların meydana gelmemesindeyse, herkesin hayatta kalması söz konusudur.

2) Ayetten maksat, bizzat kıyasın kendisinin hayatın sebebi olmasıdır. Bu, böyledir! Çünkü kan akıtan kimseye kıyas uygulandığında, öldürmeyi düşündüğü kimseleri öldürmekten vazgeçer. Bu sebeple de kendisi öldürülmez.

İşte bu bakımdan kıyasın bizzat kendisi, hayatın sebebi olmuş olur.

Bil ki, anlattığımız bu görüş, sadece öldürme şeklinde olan kısasa tahsis edilmez. Bu mefhuma, uzuvlar ile yaralamalar hakkındaki kıyas da dâhildir. Bu, böyledir! Çünkü kişi, düşmanını yaraladığında, kendisine kıyas uygulanacağını bildiği zaman, bu husus onu, böyle bir şeye teşebbüsten alıkoyar. Böylece bu, her ikisinin de hayatta kalmasına sebep olmuş olur. Çünkü yaralanan kimse de ölebilir. Kıyas uygulandığında, yaralayan kimse için de durum aynıdır. Baştaki, yüzdeki veya alındaki yaralar da böyledir.

Kendisinde kıyas uygulanmayan yaralamalar da âyetin hükmüne dâhildir. Çünkü yaralayan kimse, yaralamasının kişinin canının heder olmasına sebebiyet vereceğinden, böylece de kıyasın gerekeceğinden emin olamaz. Binaenaleyh kıyas

korkusu, insanların gönüllerinde mevcuttur.”³⁶.

Kıyas ile ilgili birçok âyet ve hadis vardır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de: “Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kıyas farz kılındı. Hüre karşı hür, köleye karşı köle, kadına karşı kadın kıyas edilir. Ancak öldüren kimse, kardeşi (öldürenin vârisi, velisi) tarafından affedilirse, aklın ve dinin gereklerine uygun yol izlemek ve güzellikle diyet ödemek gerekir. Bu, Rabbinizden bir hafifletme ve rahmettir. Bundan sonra tecâvüzde bulunana elem dolu bir azap vardır.”³⁷

“Haklı bir sebep olmadıkça, Allah'ın öldürülmesini haram kıldığı cana kıymayın. Kim haksız yere öldürülürse, biz onun velisine yetki vermişizdir. Ancak o da (kıyas yoluyla) öldürmede meşru ölçüleri aşmasın. Çünkü kendisine yardım edilmiştir”³⁸ buyurulmuştur.

Hız. Peygamber'in birçok söz ve uygulaması³⁹ da kasten adam öldürmenin şiddetli yaptırımları olduğu yönündedir. Kişilerin can güvenliğine diğer bir ifadeyle hayat haklarına yöneltilen haksız saldırılara karşı cezâî yaptırımlar getirilmesi, aslında can güvenliğine verilen önem doğrultusunda yapılmış düzenlemelerdir.

B.SUÇLU

Hukuki açıdan yasalara aykırı davranışta bulunan kişi “suçlu” olarak tarif edilmektedir. Yavuzer'e göre suçlu bir bireyle, suçlu olmayan bir birey arasındaki en

³⁶ Fahrüddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, C. 4, Sh. 296-297.

³⁷ Bakara, 2/178.

³⁸ İsrâ, 17/33

³⁹ Buhârî, Diyât, 6,8; Müslim, Kasâme, 6

belirgin fark, suçlu olmayan bireyin suçluluk dürtülerini kontrol edebilmesi ve toplumsal açıdan zararsız bazı faaliyetlere kendini yönlendirebilmesidir.⁴⁰

Bireyin dürtülerini kontrol edebilmeyi başarması büyük ölçüde sağlıklı bir toplumsallaşma sürecinden geçmesine bağlıdır. Tabi ki bunun ilk aşaması ailedir. Hiçbir çocuk sosyal ya da anti-sosyal dünyaya gelmez, bütün bunlar sonradan kazanılmış ve öğrenilmiş durumlardır. Psikiyatr Dr. M. Scott Peck'e göre, insanın sağlıklı olarak yetişebilmesi için kendisini değerli hissedebilmesi şarttır ve bu kendini disipline sokmanında temel taşıdır. Bu duygu ise ana-baba sevgisinin direk bir ürünüdür. Bu inanç çocuklukta edinilmelidir. Henüz çocuk yaşta ailesi tarafından değerli olduğu hissettirilmemiş kişilerin bu duyguyu yetişkinlikte edinmeleri çok zordur.⁴¹

Yine Dr. M.Scott Peck şunu vurgulamaktadır; Gösterişsiz ve yoksul evlerde bile disiplinli bir sevgiye rastlamak mümkündür. Böyle evlerden gelen çocuklar disiplinli olurlar. Oldukça sık rastlanan başka bir durum ise önemli meslek sahibi-doktor, avukat, hayırseverler - -ana-babalar, son derece düzenli ve gösterişli ama sevgiden yoksun yaşamlara sahipseler bunların yetiştirdikleri çocukların disiplinsiz ve düzensiz, hatta yıkıcı olabilmelerinin kaçınılmaz olmasıdır.⁴²

Kişiyi suça iten sebepler maddi zorluk ve doyumsuzluklardan ziyade manevi doyumsuzluklardır. Araştırmacı Glueckler, annenin çalışması ve çocuk suçluluğu konusunda yaptığı araştırmasında, annenin çalışmasının değil de, annenin çocuğa gerekli bakım ve ilgiyi gösterememesinden dolayı çocukların suça kaydığını ifade etmiştir. Ayrıca Glueckler araştırmasında, suçlu çocukların, anne babaları tarafında

⁴⁰ H. Yavuzer, *Çocuk Ve Suç*, Remzi Kitabevi 8.Basım, İstanbul, 1996.

⁴¹ M. S. Peck, *Kötülüğün Psikolojisi*, çev; Göker Talay, Kuraldışı yay, İstanbul, 2003, s. 20

⁴² M. S. Peck, *Az Seçilen Yol*, Akasa yay., (3.baskı), İstanbul, 2007, s.18

katı ve acımasız disipline tabi tutulduklarını ortaya koymuşlardır. Ayrıca Sutherland da suçlu çocukların geldikleri aileleri incelerken bazı ortak özellikler bulmuştur. Bunlardan bir tanesi de; ailede başka suçlu bireylerinde olmasıdır⁴³ Bu da göstermektedir ki örnek teşkil etme suça iten önemli bir faktördür. ‘Suçlu çocuk yoktur, suça itilmiş çocuk vardır’ derken aslında kastedilen; ailenin yapısal ve ekonomik özelliklerinin çocuğa yansımaları olmaktadır. Çocuk boş bir levha gibi aile kurumu içerisinde işlenmektedir. Artık anne-baba eğitimi bu noktada önemini ortaya koymaktadır.

İnsanların dikkatlerinden kaçan bir husus da içinde geliştiğimiz temel kültürün ailemizin kültürü olduğudur. Ana- babalarımız da kültür liderleridir. Daha ötesi kültürün en önemli yanı da ana-babalarımızın bize tanrı ve eşyanın doğası hakkında söyledikleri değil, ne yaptıkları, birbirlerine, kardeşlerimize, hepsinin üstünde de bize nasıl davrandıklarıdır. Dünya görüşümüzü oluşturan şey ana-babamızın bize söyledikleri değil ana-babamızın bizim için yarattıkları benzersiz dünyadır.⁴⁴

Ancak bu görüşlerin aksine fizikçi ve doktor olan Lombroso, 1876 yılında yazdığı (Suçlu İnsan) isimli kitabında, suçluların doğuştan gelen bazı fiziksel ve ruhsal bozukluklara sahip olduğunu iddia etmektedir. Günümüzde yapılan bir kısım genetik araştırmalar da neredeyse bu anlayışı kabul etmeye başlamıştır. Bu araştırmalara göre insanı suç işlemeye iten bazı genler var. 46. genin XY değil de XYY olması araştırmalara göre suçun sebebi olarak görülebilmektedir⁴⁵ Bu yaklaşıma göre eğer suç işleyen kişide bu genler varsa, işlediği eylemden dolayı daha

⁴³ İçli, a.g.e., s.116

⁴⁴ Peck,M.S., (2007), *Az Seçilen Yol*, Akaşa yay.,İstanbul, s. 18

⁴⁵ İçli, a.g.e., s. 76-86

az sorumlu olmalıdır. Araştırma sonucunda da bu genlere sahip suçluların cezalarında bir indirimle gidilmesini teklif etmiştir.

1. Kadın Suçluluğu Ve Cinayet

Suçluluk, kişiyi toplum halinde yaşayan öteki bireylerin karşısına çıkaran bir çatışmanın ürünüdür. “Suçluluk” bireyle çevresi arasındaki karşılıklı etki ve tepkilerin sonucunda meydana gelir. Suçlu, hukukî ya da ahlâkî kuralları bozan kişi olarak tanımlanabilir. Küçük ya da büyük sosyal grubun üyelerince, iyi ve yararlı kabul edilmiş bulunan inançların, geleneklerin ve kurumların dayandıkları kurallara aykırı olarak işlenmiş bulunan anti-sosyal bir davranışa suçluluk adı verilebilir.⁴⁶

Suç ile cinsiyet ilişkisinin ırk ve toplumsal sınıf değişkenleri ile birlikte inceleyen bir araştırmada, aynı ırk ile aynı toplumsal sınıfa üye kadın ve erkeklerin suç eğilimi açısından da benzerlikler ortaya konulmaktadır. Özellikle alt gelir gruplarına ait kadın ve erkeklerin içinde bulundukları sosyal statü ve suç yönelmeleri büyük ölçüde benzerdir. Kadınların şiddet ve saldırganlık ögesi içeren davranışlara hedef olma problemi, kadın hareketleri ile birlikte gündeme gelmiş olmakla birlikte, “kadın suçluluğu” da bir mesele olarak tarih boyunca süregelmiştir. Kadın suçluluğu, kriminolojinin önemli problemlerinden biridir. Ayrıca kadın suçluluğu aile içi şiddet, parçalanma, sosyal yıkım gibi pek çok boyutu olan önemli bir hukuksal biyopsikososyal alanda kendini göstermektedir.⁴⁷

⁴⁶ S. Evrim, *Psikolojik Açıdan Suçluluk Sorunu*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., No: 1531, İstanbul, 1970

⁴⁷ İ. Balcıoğlu, © www.kriminoloji.com 2002-2005.

Kadın suçluluğu incelendiğinde kadınların özellikle adam öldürme ve adam yaralama gibi suçları büyük çoğunlukla kendilerini korumak amacı ile işledikleri görülmektedir. Bu tür suçlar, çoğunlukla kötü muamele gören ya da dayak yiyen kadınlarda aniden görülen şiddetli bir tepki sonucu ortaya çıkmakta ve önceden planlanmış bir nitelik taşımamaktadır. Bu suçlarda aile içi şiddet kullandıkları konusunda kanıtlar varsa da, kadına karşı şiddet çok önemli bir problemdir. Çünkü genel olarak kadının kocasına karşı kendini savunmak ve dayaktan kaçmak amacı ile şiddet kullanması söz konusudur⁴⁸

Cinayet suçu isleyen kadınların cinayet suçluları içinde özel bir grup olarak ele alınması gerekir. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki kadınlar tarafından islenen cinayetleri erkekler tarafından islenenlerden ayırt eden özellikler bulunmaktadır.

Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda görülen en belirgin farklılık kadınların genellikle tanıdık ve yakınlarını kurban olarak seçmeleridir. ABD Federal Soruşturma Bürosu kayıtları üzerinde yapılan araştırmada cinayet suçu isleyen kadınların %60'ının eşleri, başka bir aile üyesi ya da yakın bir tanıdıklarını öldürdüğünü ortaya koymuştur. Erkeklerde bu oran %20'dir.⁴⁹

Ogle ve Jacobs⁵⁰ kadınların cinayet suçu işlemesine ilişkin olarak geliştirilmiş olan üç kuram olduğunu belirtmektedir. Bunlardan ilki olan ve Ogle tarafından geliştirilen “kadınlar arasında cinayet davranışı kuramı” (*Homicidal behavior among women theory*) çağdaş toplumsal yapının kadınlar üzerinde

⁴⁸ İçli, a.g.e., s. 336

⁴⁹ Kellermann, A. ve Mercy, J. A. “Men, Women, and Murder: Gender-Specific Differences in Rates of Fatal Violence and Victimization”, 1992, The Journal of Trauma 33 (1), p. 1-5

⁵⁰ R. S. Ogle ve S. Jacobs, *Self-Defense and Battered Women Who Kill: A New Framework*. USA: Praeger Publisher, 2002, p. 49-55

erkeklere göre daha ağır bir psikolojik yük oluşturduğunu, buna karşılık kadınların stresleriyle basa çıkmak için başvurabilecekleri daha az yöntem olduğunu, dolayısıyla cinayete yönelebildiklerini öne sürmektedir. İkinci kuram postpartum depresyon veya psikoz kuramı olup çocuklarını doğumda veya postpartum dönemde öldüren kadınlara özgü bir kuramdır. Üçüncü kuram ise “şiddete uğrayan kadın sendromu” (*Battered woman syndrome*) olup kadınların erkeklerden gördükleri şiddet sonucunda cinayete yöneldiğini belirtmektedir.

Cinayet suçu isleyen kadınların psikolojik açıdan incelenmesinde kullanılan bir başka yöntem mülakattır. ABD’de mahkûm 50 kadın üzerinde yapılan bir mülakat çalışmasında da kadınların bu durumlarda cinayete başvurduğunu saptanmıştır:

- 1) Eş veya çocukla ilişkilerinin kendileri ve bir kadın olarak kimlikleri açısından doğrudan ve fazlasıyla yıkıcı olduğunu hissettikleri,
- 2) Kendi ellerini paylaşma ve diğer yakınları ve toplumdan destek alma imkânlarının olmadığı,
- 3) Diğer hareket yöntemlerine başvurma şanslarının olmadığı,
- 4) Olumsuz durumlarını yeniden tanımladıkları, daha önce mümkün olduğunu düşünmedikleri bir eyleme yönelmelerinin mümkün olduğunu sonucuna vardıkları durumda cinayete başvurmuşlardır.⁵¹

Kadınların cinayeti düşünmesinin en önemli etkenleri arasında yakın partner istismarı veya aile içi istismar olgusu bulunmaktadır. Bu olgu gerek gelişmiş gerekse de gelişmekte olan toplumlarda yaygın şekilde görülmektedir.

⁵¹ J. Totman, *Murderess – A Psychosocial Study of Criminal Homicide*. Palo Alto, California: R and E Research Associates, Inc. 1978
<http://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=52668>.

İstismara karsı kendini korumaya ya da istismara son vermeye çalışan kadınların nefsi-i müdafadan tasarlayarak adam öldürmeye kadar uzanan yelpazenin tamamına yayılacak fiillerde bulunması mümkündür. Yakın partner istismarı esas olarak sosyolojik bir olgu olarak kabul edilmekle beraber, bilhassa mağdur kadınlar üzerinde derin psikolojik etkiler bırakmaktadır.

Nitekim ev içinde daha önceden şiddet yaşanmasının yakın partner cinayetleri için en önemli risk faktörü olduğu belirtilmektedir.⁵²

M. Scott Peck, *Kötülüğün Psikolojisi* isimli kitabında yaşadığı bir deneyimden örnekle stres altındaki bireyi bize tanıtmaya çalışır;

“16 yaşımıdayken ergenlik dişlerimin dördünü de çektirmiştım. Sonraki beş gün boyunca çenem ağrımakla kalmadı, şişip kapandı da. Sert bir şey yiyemiyordum. Sadece sıvı gıdalar ve bebek maması... Ağzımda devamlı olarak kanın kötü kokulu tadı vardı. O beş günün sonunda ruh halim üç yaşındaki bir çocuğun ruh haline dönmüştü. Tamamen benmerkezci olmuştum. Devamlı şikâyet ediyor ve kolayca sinirleniyordum. Devamlı ilgi istiyordum. Bir şey istediğim zamanda ya da istediğim olmadığında gözlerim doluyor, üzüntüden ağlamak istiyordum.

Uzun süreli bir ağrı ya da rahatsızlık çeken herkes ne demek istediğimi anlayacaktır. Bu durumdaki herkesin ruh durumu kaçınılmaz olarak gerileyecektir. Psikolojik gelişimimiz tersine döner. Çocuk gibi ve ilkel davranırız. Rahatsızlığımız stres yaratır. Açıkladığım şey insan organizmasının kronik strese karşı gösterdiği gerileme tepkisidir. Savaş alanındaki bir askerin hayatında devamlı olarak stres vardır.....

Duygularımız bize büyük bir acı verdiğinde duygularımızı uyuşturabiliriz. Kanlı parçalanmış bir ceset bizi korkutur. Ama böyle cesetleri her gün görürsek bir süre

⁵² J. C. Campbell, N. Glass, P. W. Sharps, K. Laughon, ve T. Bloom, “Intimate Partner Violence”. Trauma, Violence, & Abuse 8 (3), 2007.p. 246-269.

sonra korkmamaya başlarız, alışırız. Korkumuz körelir. Kanı görmez, kokusunu almaz ya da üzüntü duymayız. Bilinçsiz bir şekilde duygularımız uyuşmuştur. Bunun bazı avantajları vardır. Normal şartlarda dayanamayacağımız korkunç bir duruma tahammül edebilmemizi sağlar. Ancak bu savunma mekanizm asının sınırları çok belirgin değildir. Eğer çirkin bir ortamda yaşıyorsak çirkinliğe duyarlılığımız azalır. Kendi acılarımıza duyarsızsak başkalarının acısına da duyarsız davranırız.. Zalim insanlar haline gelmeden gözlerimizi zalimliğe nasıl kapatabiliriz?’’⁵³

Dr. Peck’in bu sözleri aslında devamlı olarak stres altında yaşayan kadınları cinayet işlemeye kadar götüren sebep ve psikolojilerini anlamamız açısından önemlidir.

Kadın cinayetleri yapılan açıklamalar ışığında incelendiğinde, cinayet işleyen kadınların kurban tarafından baskı ve şiddet altında tutulduğunu, çaresiz bırakıldığını görmekteyiz. Dr. Peck’in de belirttiği gibi devamlı yaşadıkları stres onları olumsuz anlamda güdülemektedir. Ankara Kadın Kapalı cezaevi mahkumlarının samimiyetle ifade ettiği “başka çarem yoktu” ya da “aklıma başka bir çözüm gelmedi” gibi ifadeler bunun en açık örnekleridir. Bu mahkumların demografik özellikleri de incelendiğinde başka çareler arayıp kendilerini kurtaracak donanım (eğitim ve psikolojik açıdan) sahip olmadıkları görülecektir.

⁵³ M. S. Peck, *Kötülüğün Psikolojisi*, çev; Göker Talay, Kuraldışı yay, İstanbul , 2003, s. 177

İKİNCİ BÖLÜM

DİN VE DİNDARLIK KAVRAMLARINA BAKIŞ

A.DİN

Din kelimesi, etimolojik ve semantik açıdan incelendiğinde kaynaklarda farklı karşılıklar bulabilmektedir. “Din” teriminin Arami ve İbrani dillerinden Arapça’ya geçtiği ve bu dillerde de kelimenin “mülk, idare etmek, hükmetmek, ceza, yargı, hesap, muhasebe ve mükâfat” gibi manalara geldiği; diğer bir öne sürülen yaklaşımda ise Farsça –Da-e-na- kökünden geldiği ve “din ve mezhep edinmek, inanmak, adet edinmek” gibi manaları kapsadığı belirtilmektedir.⁵⁴

Batı dillerinde “religion” kelimesiyle ifade edilen “din”, Tanrı’ya korku, saygı, bağlılık ile beraber, kendini dini ritüellere adama, tören ve ayinlere katılma⁵⁵ gibi manalara gelmektedir.

Türkçedeki kullanılışı itibarıyla bakılacak olursa, “inanç sistemi veya bir inancın kaideler bütünü”⁵⁶dür.

Dinin tanımlanmasında bir takım terminolojik problemlerin söz konusu olduğunu belirten Fromm⁵⁷ dini, “*Her hangi bir grubun bireylerince paylaşılan ve o bireylere belli bir hedef ve belli bir bağlanma amacı kazandıran ortak düşünce ve davranış sistemi*” olarak tanımlamaktadır.

⁵⁴ Ü.Günay, *Din Sosyolojisi*, İnsan Yay., İstanbul, 2003, s. 212-214.

⁵⁵ A.Adıvar, *Tarih Boyunca İlim ve Din*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1987, s. 13-14

⁵⁶ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Din maddesi,

<http://tdk.org.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA>

⁵⁷ E. Fromm, *Psikanaliz ve din* (Çev. A. Arıtan), Arıtan Yay., İstanbul, 2004, S.31

Smith din kavramını açıklarken, gelenek (tradition) ve inanç (faith) kavramlarından yola çıkmaktadır. Gelenek, insanlık tarihini anlamlandırmaya yardımcı olan bir araç, inanç ise, kişinin yönelmesi veya kişinin kendisiyle, başkalarıyla ve evrenle olan tüm ilişkisidir ve ancak davranışlarda, dini-ahlaki törenlerde, sanatta, kurumlarda, hukukta ve toplumda gözlenebilmektedir.⁵⁸

Wulff, din sözcüğünün insani faktörlerin dışında pek anlam ifade etmeyeceğini ileri sürmüştür. Bu nedenle Wulff, dinin kişisel ve kültürel bağlamlardan ayrı düşünülmesinin mümkün olmadığını ifade ederek, alternatif olarak dinî gelenek ve dinî inanç terimlerini tercih ettiğini belirtmiştir.⁵⁹

Durkheim⁶⁰ ve Berger⁶¹ ise dinin sosyal ve kurumsal özelliğine dikkat çekmişlerdir. Durkheim'e göre din, "kutsal olarak kabul edilen varlıklara yönelik geliştirilen ve sonuçta ahlaki bir topluluğun oluşmasını sağlayan inançlardan ve uygulamalardan oluşan bir sistemdir".⁶²

Berger'de benzer bir yaklaşımla dinin insan hayatına gaye ve anlam kazandırdığı, evreni anlama cabasında bir destek olduğunu belirtmiştir.⁶³

İslami terminolojisi açısından din kavramını ele alacak olursak; "Akıl sahibi insanların dünya ve ahirette mutluluğunu sağlamak amacıyla Allah'ın peygamberleri vasıtasıyla gönderdiği ilahi kurallar bütünüdür."⁶⁴

⁵⁸ W.C.Smith, *Faith and Belief*, Princeton, N. J., Princeton Univ. Press, 1979, p. 4-5

⁵⁹ D.M.Wulff, *Psychology of Religion: Classic and Contemporary Views*, New York, John Wiley & Sons Inc., 1991, p. 265

⁶⁰ E.Durkheim, *The Elementary Forms of the Religious Life*, New York, The Free Press, 1969, s.62.

⁶¹ P.L.Berger, "Dini Kurumlar", çev., A. Çiftçi, D.E.Ü.İ.F.D. 1995, S. 9, s. 425-465.

⁶² Durkheim, a.g.e., s. 62.

⁶³ P.L.Berger, *Dinin Sosyal Gerçekliği*, çev., A. Coşkun, İnsan Yay, İstanbul, 1993, s. 58-59

⁶⁴ A. H. Akseki, *İslam Dini*, Nur Yay., İstanbul, 1996, s. 53

Kuran-ı Kerim’de din terimi ile “bir otoriteye boyun eğme, o otoritenin emir ve yasaklarına uyma, bu emir ve yasaklara uygun hareket edildiğinde mükâfat, aksi takdirde ceza görüleceğine inanma seklinde bir hayat düzeni” belirtilmektedir.⁶⁵

Kuran-ı Kerim’de din kavramı “insan için iyiliği sağlayan ve Yaratıcı tarafından bildirilen ve tutulması gereken kurallar bütünü” olarak tarif edilmektedir.⁶⁶

İnsanların dine neden ihtiyaç duyduğu da her zaman ilgi çeken bir araştırma konusu olmuştur. Çünkü değişen ve gelişen dünyada din her zaman üstün konumunu muhafaza etmektedir.

Din, insanın sosyal hayatındaki davranışlarına şekil ve yön verebildiği gibi, bireyin iç dünyasına da yön kazandırmaktadır. Din, insanın iç dünyasında var olan inanma ihtiyacının sosyal yansımasıdır. Bu bakış açısıyla ele alındığında inanç bireysel, din ise toplumsal bir sistemdir. Din insanın sosyo-kültürel varlığının merkezidir.

Fromm’a⁶⁷ göre insan; “*Hayat nedir?*”, “*Biz nereye gidiyoruz?*”, “*Hayatımıza nasıl bir anlam verebiliriz?*” gibi sorulara cevap bulmaya çalışır. Üstelik bu sorular insanlık tarihinin değişik zaman ve mekânlarında şu ya da bu şekilde tekrarlanmıştır. O, bu tür sorulara cevap arayan her insanın, kendini adayabileceği bir nesnenin ve davranışlarına yön verecek bir düşünsel sistemin ihtiyacı içinde olduğunu vurgulamakta ve dine karşı duyulan evrensel ihtiyacı da özgürlükten kaçış kuramı çerçevesinde izaha çalışmaktadır. Ona göre, insanlar kendi

⁶⁵ G.Tümer - A. Küçük , *Dinler Tarihi*, Ocak Yay., İstanbul, 1993, s.15

⁶⁶ Al-i İmran, 3/19; Rum, 30/39; Nisa, 41/125.

⁶⁷ E. Fromm, *Çağdaş toplumların geleceği*, (çev.A Arıtan & K. H. Ökten), İstanbul, Arıtan Yay., 2004, s.92

bireyselliklerinin bilincine varmanın getirdiği güçsüzlük ve yalnızlık duygularından kaçmak için kilisenin güçlü otoritesine başvururlar.⁶⁸

Fromm'a göre, “*İnsanlar dine bir inanç eylemi olarak değil, katlanılmaz şüphelerden kaçmak için sığınmaktadır. Çünkü onlar bu kararlarını sadakat duygusuyla değil güven ihtiyacıyla vermektedirler.*” Her birimizin bir birey olması, kendimizden ve yaşamın anlamını bulmaktan sorumlu olmamız pek çok insana korkutucu gelebilir. Tam da bu noktada karşımıza din olgusu çıkmaktadır. Çünkü din, bu korkulardan kaçış yolu sağlar. Bu yüzden bazı insanların kendilerini siyasal ve toplumsal güçlerle özdeşleştirmelerine neden olan kaygılar ve güvensizlikler bazı insanların kendilerini dine vermelerine neden olur. Otoriter bir lidere boyun eğmek pek çok insana güç ve güven duygusu verirken, kişinin kendisini Tanrıya teslim etmesi de benzer şekilde korunma duygusu yaratır.⁶⁹ Dinsel davranışları nevroz olarak tanımlayan Fromm dindarlığın kaynağını da özgürlükten kaçış olarak göstermektedir.

Din insanın düşünce, duygu, irade, vicdan ve davranış gibi bütün yetenek ve eğilimlerine hitap eder. Bu açıdan din insana, hayatın anlamı (varoluş gayesi), yaşamın bütünlüğü, güvenlik, kişisel yetersizlik ve sıkıntıları hafifletme, sosyal mahrumiyetten kurtuluş, ahlaki değerlerin kazanımı, ölüm korkusundan sıyrılma, kendinden daha yüce saydığı bir makamın yardıma sığınma, dünyada gerçekleştiremediği istek ve arzularını ahirette tatmin edebilme konularında psikolojik anlamda bir huzur sağlar.⁷⁰

⁶⁸ E. Fromm, *Psikanaliz ve din* (Çev. A. Arıtan), İstanbul, Arıtan Yay.,2004, S.40

⁶⁹ M.J.Burger, *Kişilik* (Çev. İ. E. Sarioğlu), İstanbul, Kaknüs Yay., 2006, s.188

⁷⁰ H.Peker, *Din psikolojisi*, İstanbul, Çamlıca Yay., 2003, s. 80-120

Dr. M. Scott Peck'e göre her insan 'ne denli sınırlı, ilkel ya da gerçek dışı' olursa olsun bir dünya görüşüne, bir anlayışa sahip olduğuna göre her insanın bir dini var demektir. Bu gerçek son derece önemlidir. Bir terapistin hastasının nasıl bir dünya görüşüne sahip olduğunu öğrenmesi gerekir. Çünkü bir hastanın dünya görüşü aslında onun sorunlarının önemli bir bölümüdür ve hastanın tedavisi için bu görüşün önemi büyüktür. Peck meslektaşlarına şu tavsiyeyi vermektedir: 'Hastanız ben dinsizim dese bile onun hangi dine mensup olduğunu bulun.'⁷¹ Peck hastalarını tedavide onları tanımanın yolu olarak inandığı değerleri tespit etmenin önemini vurgulamakta ve dinsiz olduğunu iddia etse de herkesin aslında bir dini olduğunu iddia etmektedir.

Çağdaş psikoloji de artık dinin yapıcı potansiyelini yoğun bir ilgi ile kabul etmektedir. Geçmişte savaşılmaya gereken bir hastalık kaynağı olarak görülen din, artık psikologlar tarafından çok daha olumlu değerlendirilmektedir. Hatta dinin iyileştirme potansiyeli fark edilmiş ve istifade edilmeye başlanmıştır.⁷²

Özdoğan ise "Kişi özü ile yani ilahi yanı ile kopuksa aslında yaratıcısı ile kopuktur" diyerek ruhsal sorunları olan kişilerin kendisi ve dolayısı ile de yaratıcısı ile iletişim problemi yaşamakta olduğunu söylemektedir.⁷³ Bu görüşler de göstermektedir ki din, insanların kendilerini güçlü ve iyi hissetmelerinin vazgeçilmez unsurudur.

⁷¹M.S.Peck, *Az Seçilen Yol*, Akaşa yay., (3.baskı), İstanbul, 2007, s.195

⁷² M.Utsch, *Pozitif psikolojiden Güdüler*, Din Psikolojisi Araştırmaları ve Terapik-Manevi Yardım Uygulamaları, çev, Abdülkerim Bahadır, S.Ü.İ.F.D.

⁷³ Ö.Özdoğan, *İsimsiz Hayatlar*, Lotus yay., Ankara, 2007, s.197

B. DİNDARLIK

Dindarlık karmaşık ve tanımlanması güç bir kavram olsa da araştırmacıların kişisel ve akademik bakış açısına bağlı olarak dindarlık tanımları yapılmaktadır.⁷⁴

Dindarlık, inanılan dinin emir ve yasakları ve kuralları doğrultusunda yaşamayı ifade eden ve inanç, bilgi, tecrübe/duygu, ibadet, etki gibi boyutları olan bir olgu olarak anlaşılmaktadır.⁷⁵

Bilgin⁷⁶ dindar olmayı, “Dinî yaşama halidir” şeklinde tanımlarken dindarlığın, kişinin özel hayatında veya kamusal alanda dini kural ve ritüelleri uygulaması ile kendini gösterdiğini vurgulamaktadır. Ona göre dindar, hayata bakışı ve yaşam tarzı olarak “din”i referans alan ve dinî emir ve yasakları yerine getirme gayretinde olan kişidir. Mehmedoğlu⁷⁷ ise dindar insanın, “Her türlü davranışının sebeplendirilmesinde dini motiflerin etkisi altında davranışta bulunan kişi” olduğunu belirtmektedir. Dindar, varlığı, değerler âlemi olarak görür; çünkü o, âleme duygularıyla değil kalp ve vicdan gözüyle bakar.

Nitekim yer verdiğimiz bu tanımlardan yola çıkarak diyebiliriz ki, dindarlık; “İnsanın her hangi bir dini ya da her hangi bir inanç sistemini kabul etmesi ve o dine ya da inanç sistemine uygun olarak yaşaması halidir. ” Dindar ise, “bu yaşantıyı gerçekleştiren ya da gerçekleştirmeye çalışan kişi.” şeklinde tanımlanabilir.

⁷⁴N.Subaşı, “*Türk(iye) Dindarlığı: Yeni Tipolojiler*”, İslamiyat, 2002,c., 5, sy. 4, s. 17-26

⁷⁵ Dindarlık tanımları için bkz. R. Stark ve C. Y. Glock, “*Dimensions of Religious Commitment*”, *Sociology of Religion*, Ed.: Roland Robertson, Penguin Books, Middlesex, 1971, p. 253-261; Ejder Okumus, “*Bir Din İstismarı Olarak Gösterisci Dindarlık*”, İslamiyat, C.5, S. 4, 2002, s. 194-195; Korktas, s. 62-67. C. Y. Glock, “*Dindarlığın Boyutları üzerine*”, çev., M. Emin Korktas, 1969; M. Emin KOKTAS, *Türkiye’de Dini Hayat (İzmir Örneği)*, İstanbul, 1993, s. 47

⁷⁶ V.Bilgin, “*Popüler kültür ve din*”, U. Ü. İ. F. D., 12 (1), 2003, s. 193-214.

⁷⁷ A.U.Mehmedoğlu, *Kişilik ve din*, İstanbul, Dem Yayınları, 2004, s. 36

Dindarlığa bir inceleme alanı olarak bakılması modern zamanlara özgü bir durumdur. Batı dünyası içinde dinin çalkantılı sosyal süreçlerle sık sık konum değiştiren tabiatına ilişkin tartışmalar, ideal bir tip olarak dindarın üzerinde durulmasını zorunlu kılmıştır. Denilebilir ki bu incelemeler, modernliğin hemen bütün eğilimleri içinde dindarlığı işlevsel bir aygıt olarak ele alma ve onu araçsal düzeyde tartışma çabasında olmuşlardır.

Sosyal hayatın inşasında dindarlık konusundaki tercihlerini verili dinden yana koyanlar kadar, ona karşıt argümanlar peşinde olanlar da sonuçta kendi sosyolojik tahayyüllerinin bir kanıtına ulaşmak niyetinden hareketle, mevcut dindarlık tipolojilerinin incelemesine yoğunlaşmışlardır. Böylece bu araştırmalar üzerinden harekete geçildiğinde dindarlığın güçlenişinden yola çıkılarak sekülerizmin tabiatını eleştirmek mümkün olabildiği gibi, yine dindarlığın hızla değişen çehresine odaklanılarak da modernitenin baskın gücü hakkında güçlü bir kanaate sahip olunabilmektedir.⁷⁸

Yapıcı⁷⁹ da, dindarlık kavramının anlaşılması için, dini hayatı analiz ederek dindarlığın farklı boyutlarının dikkate alınmasının, olgunun hem daha doğru hem de daha kuşatıcı bir şekilde değerlendirilmesine zemin hazırlayacağını ifade etmektedir. Ancak yine de din ve dindarlığı gereği gibi tanımlayarak analiz etmenin pek mümkün olduğu söylenemez.

Dindarlığı var oluşsal bir düzlemde anlam arayışı ile ilişkilendiren Frankl “Hayatın anlamını sorgulamanın dindar olmak anlamına geldiği” tarzındaki Einstein’ın görüşüne ve Paul Tillich’in “Dindar olmak demek, var oluşumuzun

⁷⁸ N.Subaş, *Gündelik Hayat ve Dinsellik*. Avrupa Günlüğü, 2001, c: II, Sayı: 2, 200, s. 237-260.

⁷⁹ Yapıcı, a.g.e., s.101

anlamına dair ciddi bir soru sormak demektir.” düşüncesine dikkat çekmektedir.⁸⁰ Çünkü ona göre dindar olmak bir bakıma hayatın anlamıdır.

İnsanın doğal yapısında var olan değerleri “dini” olarak niteleyen Maslow, dindarlığın insanın tabii yapısında var olduğunu, bu nedenle aşkın (doğaüstü) bir kurala uymakla değil; insanın kendini, doğal yapısını takip etmekle dindar olacağını savunmaktadır. Tanrı’yı insanın kendini gerçekleştirme sürecinde sahip olduğu toplam yeteneklerin bir sembolü olarak görmekte ve onun aşkın bir boyutunun olmadığını iddia etmektedir. Daha çok kuramsal olmayan bireysel bir din üzerinde yoğunlaşan Maslow, varlık değerlerine sahip olan ve kendini gerçekleştirenlerin doğal olarak dindar olduklarını ifade etmektedir⁸¹

Fromm⁸² “*Dindarım demekle dindar olunmaz, asıl önemli olan, doğru ve adaletli yaşamak ve bunu gerçek yaşamda uygulamaktır*” diyerek dindarlığın sözle ifade edilen her hangi bir şey olmadığını, insanın onu hissetmesi ve davranışlarına yansıtması gerektiği anlayışını savunmaktadır.

Freud dini ya da Tanrı’yı, çaresizlik duygusuna karşı insanın kendi kendine oluşturduğu bir yanılgı olarak görmektedir. Bu nedenle bir dine inanan ya da dindar olduğunu ifade eden insanlar nevrotik bir davranış sergilemektedirler. Çünkü ona göre dinsel davranışlar nevrozdur. Ancak başka bir yerde dinin asosyal içgüdüleri terbiye ederek, insanlık âlemine büyük hizmette bulunduğunu da kabul etmektedir⁸³

Davranışçı psikoloji ekolünün temsilcilerinden Pavlov dindarlığı, içgüdüsel bir kavramın ve güven arayışının ifadesi olarak tanımlamıştır. Çünkü ona göre, insan

⁸⁰ A.Bahadır, *İnsanın anlam arayışı ve din*, İnsan Yay., İstanbul,2002, s. 75.

⁸¹ A.Ayten, *Psikoloji ve din*, Psikologların din ve tanrı görüşleri, İz Yay., İstanbul, 2006, s.119

⁸² Fromm, 2004a, a.g.e., , s. 6.

⁸³ R.Yaparel, “*Yirmili Ve Kırklı Yaşlar Arası Kişilerde Dini Hayat İle Psiko-Sosyal Uyum Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, A. Ü. S. B. E, Ankara. 1987, s. 23

tabiatta karşılaştığı güçlüklerin çaresizliği karşısında içgüdüsel olarak genetik yolla aktarılan dini bağlar geliştirmiştir⁸⁴ Pavlov, insanın karşı karşıya kaldığı zorluklarla baş etmek için bir dine başvurduğunu vurgulayarak, Freud’la aynı görüşü paylaşmakta, ancak dindarlığın içgüdüsel olduğunu ifade ederek ondan ayrılmaktadır. Çünkü Freud’a göre din ve dindarlık bir yanılgıdan ibarettir.

Benlik psikolojisi temsilcilerinden Erikson, Kohut ve Winnicott ise dindarlığı, “Anne-baba karakterinde bir Tanrı’nın varlığına sığınma arayışı” olarak tasvir etmektedir⁸⁵

Allport’a⁸⁶ göre, birçok insan sadece sıkıntı döneminde dindardır. Bu insanlar zamanlarının çoğunu rahat ve Tanrısız olarak geçirirler; böylece dinî duygularının atıl hale gelmesine izin verirler. Acı ve özeleştirici genellikle canlı bir dinî tecrübenin doğmasına neden olur. Bazı insanlar, genellikle melankoli ve acı duygularına sahip olduklarından her şeyin zor ve acı taraflarını anlatmakla kendilerini sınırlarlar ve din duygularını kendi mutsuzlukları üzerine kurarlar.

Bunların tam karşısında yer alan bazı insanlar da yaşadıkları acı hadiseler karşısında bile iyimser bir tavır takınmaya çalışırlar. Aynı zamanda onlar, yaşadıkları olumsuzlukların ve acıların üstesinde gelebilmek için hayatı dinî bir perspektifle algılama eğilimi gösterirler.

Dindarlığın arzularda, değerlerde ve varlık bütününe anlamında kök salmış bir olgu olduğunu belirten Allport, hayatta en az insanlar kadar farklı ve çeşitli dinî tecrübe şekilleri olduğu kanaatindedir⁸⁷ Çünkü her birey, kendine özgü bir varlık

⁸⁴ Bahadır, a.g.e., s.139-140

⁸⁵ Bahadır, a.g.e., s.140

⁸⁶ W. G. Allport, *Birey ve dini*, The Individual And His Religion, (Çev. B. Sambur), İnsan Yay., İstanbul, 2004, s.30-32

⁸⁷ Bahadır, a.g.e., s.140

olduğu için onun dinî yaşantısı da kendine özgü olacaktır. Bu bağlamda şunu diyebiliriz ki⁸⁸ , dinsel bir davranışı benimseyen birey onu kendisine özgü gerekçelerle uygular. Bireyin o dinî davranışı benimsemesinin nedeni de kendi özel hayatı içerisinde önemli olan unsurlarla uygunluk taşımasıdır. Bu durumu o, Ortadoğu’da cuma namazı için camiye giden Müslümanları örnek göstererek açıklar. Grup halinde ve aynı şekilde ibadet gerçekleşmekte; ancak öznel din açısından bakılacak olursa, bu ibadetin anlamının her bireye göre farklılaşmaktadır.

İslam’da dindarlığın temel boyutunu inanç teşkil etmektedir. İnanç, kişinin dini inanç esasları kabulü, onlara bağlılığı ve hayatına yansıtma derecesi gibi mefhumları içerisine almaktadır. Tüm bunların birleşimi bireyin dindarlığının ölçüsünü göstermektedir.⁸⁹ İslam’da dindarlık bireyin hayatının tamamını içermektedir ve iman-amel arasında sıkı bir ilişki vardır. Müslüman inancını fiilen yasayan, inancını tutum ve davranışlarıyla gösterendir. İslam’da halis niyetle yapılan bütün işlerin ibadet kapsamında değerlendirilmesi, dindarlığın kapsamını oldukça genişletmektedir.⁹⁰ Dindarlığın, ibadetten ahlak kurallarına, kişinin diğer insanlarla ilişkilerine, doğaya, çevresine ve ülkesine karşı görevlerine kadar, hayatın her alanında tezahürleri bulunmaktadır.⁹¹ İslam’da dindarlık, bireyin ferdi ve sosyal gelişimini de kapsamaktadır. İslam açısından yaratılıştan medeni ve dindar olan insanın Allah katında en önemli ayırıcı özelliği dindarlığıdır ve her birey kendindeki din duygusunun gelişmesi çerçevesinde anlam kazanır ve manevi açıdan yükselir.⁹²

⁸⁸ Allport, a.g.e., s. 45

⁸⁹ İ.Pacacı , *Kültürümüzde Din ve Dindarlık*, Diyanet Aylık Dergi, S: 155, Temmuz 2003.

http://dribrahimpacaci.blogcu.com/kulturumuzde-din-ve-dindarlik_8249871.html

⁹⁰ H.Yılmaz , “*Türk Müslümanlığı, Dindarlık ve Modernlik*”, İslamiyat, 2002, C.5, S. 4, s.62-63.

⁹¹ M.Çağrı , *İslam Düşüncesinde Ahlak*, İstanbul, 2000, s. 26-30.

⁹² Pacaci, http://dribrahimpacaci.blogcu.com/kulturumuzde-din-ve-dindarlik_8249871.html

İslam'da dindarlığın bir de ibadet yönü de oldukça önemlidir. . İbadet, gönülden isteyerek Allah'a yönelmek, boyun eğmek ve ona kulluk etmek demektir. Böyle tanımlanmasına karşın, dış dünyadaki yansımalarına bakılarak değerlendirilmesi sebebiyle, genel olarak İslam'ın emrettiği ibadetleri düzenli yapma alışkanlığına bağlı olarak insanların dindarlığı değerlendirilmektedir.⁹³

İslam'da dindar insanın temel düşüncesi Allah'ın emrettiği şekilde güzel bir ahlaka sahip olmaktır. Dindar insan, Kur'an-ı Kerim'de istenen özellikleri barındırmak yasaklanan fiillerden ve davranışlardan da uzak durmak için çaba harcar. Böyle bir kişi; kendisiyle, ailesiyle, içinde yaşadığı toplumla, milletiyle ve bütün insanlıkla barışıktır. İslam'da dünya ve ahiret saadeti, ancak, dindarlıkla, Allah'a kul olup O'na yönelmekle elde edilir. İslam'da dindarlık, insanı, dünya hayatında ölçülü tutar. Çünkü dindarlığın psiko-sosyal etkileri, dinin gündelik hayatı kontrol halinde tutması ve bu anlamda gücünün sınırlarını göstermesi dikkat çekicidir.⁹⁴

1.Dindarlık Tipolojileri

Dindarlık kavramı din kavramının algılanış biçimiyle yakından ilişkili olması bakımından din kavramı gibi, çeşitli biçimlerde tanımlanmış ve bu kavramla ilgili farklı yaklaşımlar söz konusu olmuştur.⁹⁵

⁹³ Yılmaz, a.g.e., s. 62-63.

⁹⁴ M.E.Köktaş, *Türkiye'de Dinî Hayat -İzmir Örneği-*, İşaret yay, İstanbul, 1993, s. 53-58

⁹⁵ E.Okumuş, *Gösterişçi Dindarlık*, Pınar Yay., İstanbul, 2002, s. 58-63

Kişiyi dine yönelten dinamikler açısından incelendiğinde farklı dindarlık tipleri ile karşılaşmak mümkündür. Dindarlık tiplerinde kişinin dinle olan ilişkisini ne amaçla ve nasıl düzenlediği dikkate alınmaktadır. Bunlardan bazılarına göz atacak olursak Allport tipolojisinde, hakiki/iç güdümlü (intrinsic) dindarlık ve gayr-i hakiki/dış güdümlü (extrinsic) dindarlık biçiminde iki farklı yönde inceleme yapılmaktadır. Bu tipte ayırım veya tiplendirme, dindarlığın niteliğine, içtenliğine, samimi olup olmadığına bakılarak yapılmaktadır.⁹⁶

İç güdümlü dindar için din amaç iken, dış güdümlü dindarda din araç olmuştur. İlk kez Allport tarafından kullanılan ve dinî kişilik yönünden insanları iç güdümlü (intrinsic) ve dış güdümlü (extrinsic) olarak ikiye ayıran tasnif en çok bilinen ve araştırılan tiplerdendir. Ona göre, eğer bir insan her hangi bir dine inandığını belirtiyorsa, bu iki tipten birinde kendine mutlak yer bulacaktır.⁹⁷ İç güdümlü dindarlık, hayatı dinî olarak belirleyen ve diğer bütün düşüncelerin üstünde kabul edilen dine tam bir teslimiyet anlamına gelmektedir. Bu tipteki birey, dinini zevkle yaşayarak inancını içselleştirmek ve ona uygun yaşamak ister. Böylece inanılan din kendi içinde amaç haline gelir.⁹⁸

İç güdümlü dindarlar, esaslı güdülerini dinde bulurlar. Diğer ihtiyaçları güçlü olsa bile daha az önem arz eder ve inancını içselleştirmeye ve tamamen takip etmeye çalışırlar.⁹⁹ Kısacası bu dindarlık tiplerinde, din içselleştirilmiş bir biçimde merkezî öneme sahiptir. Bireyin dinini yaşaması konusunda da her hangi bir zorlama söz konusu değildir. Bu nedenle birey, dinini özgürce yaşamakta ve Tanrı'yı olumlu

⁹⁶ Allport, Gordon, *Religion and Prejudice in Personality and Social Encounter*, Boston, 1960

⁹⁷ H. Kayıklık, “*Dini yaşayış biçimleri, Psikolojik temelleri açısından bir değerlendirme*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2000, s. 4

⁹⁸ N.G. Holm, *Din psikolojisine giriş* (Çev. A. Bahadır), İnsan Yay., İstanbul, 2004, s.116

⁹⁹ H.Kayıklık, “*Allport’a göre dini yaşayışa gelişimsel bir açılım*”, Dini Araştırmalar, 2003, c. 5 (15), s. 121-138

bir takım özelliklere sahip bir varlık olarak kabul etmektedir. Böylece Tanrı, yardımsever, hoşgörölü, ihtiyaç duyulduğunda hazır olan yüce bir varlıktır¹⁰⁰

Dış güdümlü dindarlıkta, iç güdümlü dindarlığın tersine, tehlikelerle karşılaşıldığı zaman kişisel emniyeti içeren, faydacı ve dinî olmayan amaçlara ulaşmaya yönelir. Bu tipolojideki birey için din, esaslı bir korkuyu hafifleterek araç haline gelir; teselli ve güven verir; belki de duruma göre bireye bir statü sağlar. Bu durumda insan, gerçekte kendisinden uzaklaşmadan, Tanrı'ya yönelir ve ona yaklaşımaya çalışır.¹⁰¹ Ancak Tanrı'yı şartsız sevgi ve destek kaynağı olarak düşünen iç güdümlü dindarların aksine, dış güdümlü dindarlar daha sert bir Tanrı tasavvuruna sahiptirler¹⁰²

Allport'a¹⁰³ göre dış güdümlü dindarlık anlayışı, bireyin dini kendi çıkarları için bir fayda aracı olarak kullanmasına dayanmaktadır. İç güdümlü dindarlık ise, dış güdümlü dindarlıkla radikal bir zıtlık içerisinde. Çünkü iç güdümlü dindarlıkta birey yaşamsal amacını dinde bularak dinî ilke ve pratikleri içselleştirmektedir. Bu noktada şunu söyleyebiliriz ki, din iç güdümlü dindarlıkta içselleştirildiği için olgunlaşmış bir karakter arz ederken; dış güdümlü dindarlıkta yeterince içselleştirilemediğinden olgunlaşmamış bir özellik gösterir.

İç güdümlü ve dış güdümlü dindarları tutumlarına göre kıyasladığımız zaman farklı sonuçlarla da karşılaşmaktayız. Allport, iç güdümlü (olgunlaşmış) dindarlığa sahip olanların, en az önyargı sergileyenler, kiliseye karşı olumlu bir yaklaşıma sahip olanlar ve davranışlarında dinin belirleyici bir rol oynadığı kişiler olduğunu belirtir.

¹⁰⁰ Mehmedoğlu, a.g.e., s.40

¹⁰¹ Holm, a.g.e., s. 115-116

¹⁰² Mehmedoğlu, a.g.e., s.41

¹⁰³ Allport, a.g.e., s.13

Tutarlı bir dış güdümlü (olgunlaşmamış) dindarlığa sahip olanlar ise, ön yargı açısından bu grubun dışında kalanlardan oluşmaktadır¹⁰⁴

Dine yönelimle ruh sağlığı arasındaki ilişki üzerine yapılan pek çok çalışma sonucunda iç güdümlü dindarların öz saygı düzeylerinin dış güdümlü dindarlara oranla daha yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Şu nokta da belirtilmelidir ki hem iç güdümlü, hem de dış güdümlü dindarların psikolojik uyumları dindar olmayanlardan daha yüksektir.¹⁰⁵

Kişilik özelliklerinden yola çıkarak Allport tarafından ortaya konan iç ve dış güdümlü dindarlık tiyolojileri, bireyin dini yaşama biçimi ya da dini yaşamadaki samimiyeti bağlamında ele alınmıştır. İnanan her birey, bu iki tiyolojiden birinin içinde yer almaktadır. Ancak burada şu noktaya dikkat etmek gerekmektedir ki iç güdümlü ve dış güdümlü dindarlık anlayışı toplumlara göre değişmektedir. Kimi toplumlarda iç güdümlü dindarlık olumlu özelliklere sahip iken; kimi toplumlarda ise, dış güdümlü dindarlık olumlu özelliklere sahiptir. Bu nedenle dindarlık sınıflamasında toplumsal özellikler önemli bir fonksiyon üstlenmektedir.

Taplamacıoğlu dini yaşayışın şiddet ve yoğunluğunu esas alarak dindarlık tiyolojilerini, gayr-i amil, idareci, maslahatçı, dini bütün, sofı, softa veya yobaz olarak bölümlere ayırmıştır.¹⁰⁶

Günay ise dini hayatın şiddetinin azlığına veya çokluğuna ve biçimine göre ikiye ayırarak incelemiştir. Birinci kısımdaki dini yaşayış tiplerini ateşli dindarlar, alaca dindarlar, mevsime göre dindar olanlar, beynamaz, dine karşı ilgisiz olanlar şeklinde beşe ayırmıştır.

¹⁰⁴ Holm, a.g.e., s. 54

¹⁰⁵ A.Yapıcı, *Ruh sağlığı ve din*, Psiko-sosyal uyum ve dindarlık, Karahan Yay., Adana, 2007, s.103

¹⁰⁶ M.Taplamacıoğlu, “Yaslara Gore Dini Yasayışın Siddet ve Kesafeti Uzerine Bir Anket” A. Ü. İ. F. D., C.10, Ankara, 1962, s.145

İkinci kısımdaki tipleri ise geleneksel halk dindarlığı, seçkinlerin dindarlığı, laik dindarlık ve tranzisyonel dindarlık olarak dörde ayırmıştır.¹⁰⁷

Yukarıda verilen sınıflandırmalara bakıldığında dindarlık tıpkı din tanımlarında olduğu gibi değişik yönleriyle ele alınarak anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Glock ve Stark'ın belirttikleri gibi dindarın ne olduğu konusunda ister modern toplumda ister ilkel toplumlarda olsun insanların aynı şeyi söylemesi mümkün değildir.¹⁰⁸

2. Dindarlık Dereceleri

Dinin insan hayatındaki pozitif yanına dikkat çeken Allport¹⁰⁹, dini anlayışı, olgunlaşmış din anlayışı- olgunlaşmamış din anlayışı şeklinde iki kısımda incelemektedir.

Ona göre olgunlaşmamış dindarlık, benliği memnun etmeye yönelik dürtülerin neden olduğu davranışlardan müteşekkildir. Bu dindarlık biçimine sahip olan insan, ruhsal değerlerle ilgilenmek yerine, ben merkezli bir arzu ya da ben merkezli bir ilginin işlevleriyle meşgul olur. Olgunlaşmamış dindarlığın kişilik üzerinde bütüncül bir etkisi yoktur. Bu dindarlık biçimi, insanın bütün deneyimlerini kuşatamaz, gelip geçicidir, parça parçadır, kişiliğin bazı kısımlarına etki yapsa dahi

¹⁰⁷ Ü. Günay, *Erzurum Kenti ve Cevre Koylerinde Dini Hayat*, (Yayınlanmamış Docentlik Tezi), Erzurum, 1978, s. 234-238.

¹⁰⁸ Stark Ve Glock, a.g.e., p. 259-261.

¹⁰⁹ Allport, a.g.e., s. 12

benliği tam olarak doyurucu bir özelliğe sahip değildir.¹¹⁰ Bu tür dinsel yaşayışta bireysellik ön planda olduğu için bireyin beklentileri son derece önemlidir. Eğer din, bireyin hem kişisel hem de toplumsal anlamda beklentilerine ya da ihtiyaçlarına cevap veriyorsa değerlidir; bu nedenle bu tür dindarlık biçiminde din birey için araç konumundadır.

Allport'a göre dinî yaşantının olgunlaşması, olumlu ve tutarlı bir yaklaşımla nesne ve ilkelerle etkileşim sonucu tecrübeye dayalı gerçekleşir. Birey sözü edilen nesne ve ilkeleri kendi hayatında en üst değer olarak benimser ve onları var oluşun değişmez merkezî öğeleri olarak algılar.¹¹¹ Mutlak kesinlik olmasa bile tamamen gönülden davranabilen olgun zihinsel yapıya sahip insan, olgun dinsel duyguya da sahiptir. Bu nedenle birey, hem kendi inanç alanında hem de yaşamın diğer alanlarında gelişmeye açık bir özellik göstermektedir.¹¹² Bir dinî hissin olgunlaşma ölçütleri olarak Allport¹¹³ altı nitelik saymaktadır,

- Birincisi, olgunlaşmış dinî hissin iyice farklılaşmasıdır. Böylece birey birçok unsuru kapsayan bu his sayesinde kendine özgü içsel dindarlık modelini şekillendirme şansına sahip olacaktır.
- Olgunlaşmış dinî hissin ikinci niteliği dinamik bir fonksiyonel otonomiye sahip olarak bireye geleceğe yönelik yeni amaçlar ve değerler sunmasıdır.
- Üçüncüsü olgunlaşmış dinî his bireyi tutarlı bir şekilde yüksek ahlaki ideallere yönlendirmelidir.

¹¹⁰ H.,Kayıklık, “Allport’a göre dini yaşayışa gelişimsel bir açılım”, Dini Araştırmalar 5 (15), 2003,s:121-138

¹¹¹ Holm, a.g.e., s.113.

¹¹² Kayıklık, a.g.e., s.132

¹¹³ Allport, a.g.e., s. 13

- Dördüncüsü, bireye bütüncül bir hayat felsefesi sunarak onun hayat tecrübelerini bir anlam ve düzen sistematiğine sokmalıdır.
- Beşincisi, dinî his çoğulcu ve bütünleşmiş olmalıdır.
- Altıncısı ise olgunlaşmış dinî hissin sezgisel bir karakterde olması gerekir. Olgunlaşmış dinî hissin enerji üretebilmesi ve değerleri koruyabilme yeteneği göstermesi onun sezgisel karakteriyle yakından ilişkilidir.

Allport'a göre, insanın olgunlaşmamış dindarlıktan olgun bir dindarlık seviyesine yükselebilmesi için olgunlaşmamış dindarlığın güdülerinden kendisini koparması ve gelecek için, yüce, içsel ve manevi değerlere yönelik güdülerle hareket etmesi gerekmektedir. Bu ise normal olarak kişiliğin diğer alanlarında olduğu gibi dinsel yaşayışında da işlevsel bağımsızlık kazanması ile gerçekleşir¹¹⁴

Allport, olgunlaşma ya da olgunlaşmama kavramları arasındaki farklılıkları bireyin dinsel yaşayışına gelişimsel açıdan yaklaşarak açıklık getirmektedir. O, dinî yaşayışı çocukluk, ergenlik ve olgunluk dindarlığı olmak üzere üç gelişim basamağında ele almaktadır. Dindarlık olgunlaşmakta olan bireyde bir takım aşamalardan geçerek gelişir.¹¹⁵ Başlangıçta her hangi bir inanca sahip olan çocuk neye niçin inandığını bilmeden, bizzat inancını tecrübe etmeden inanır. Sosyo-kültürel yapıya bağlı bir şekilde taklidi olarak inandığı, fakat bu inancın farklılaşıp özelleşmediği için olgunlaşmamıştır. Grup içerisinde olma, grupta tanındık ve güvenilir olmayı da beraberinde getirdiği için grubun faaliyetleri çocuk için önemlidir. Bu bağlamda kültür, özellikle çocukluk çağında dinî anlayışın önemli bir kaynağını oluşturmaktadır. Çünkü bütün ülkelerde sosyal eğitim süreci çocuğun toplumsal âdetleri kişisel alışkanlık haline getirmesini sağlamaya yöneliktir. Çocuğa

¹¹⁴ Kayıklık, a.g.e., s136

¹¹⁵ Allport, a.g.e., s.43-44

öğretilen dinî pratikler onun için başlangıçta pek bir anlam taşımamaktadır. Bu nedenle o, âdetleri çevrenin uyguladığı bir uğraş olarak görmekte ve onun gerektirdiği davranışı öğrenmeyi istemekle birlikte, onu kendisine sevgi, güven ve destek veren kişilerle özdeşleşmesini daha güçlü hale getirecek bir araç olarak düşünmektedir. Kısacası, çocukluk döneminde bir dindarlık söz konusudur; ancak sorgulanmadan ve bilinçsizce yaşanan bu dindarlık temelde sosyal çevreye uyum ve taklide dayalıdır. Bu nedenle çocukluk dönemindeki dinsel yaşayış olgunlaşmamış bir özelliğe sahiptir.

Dinî hissin gelişiminde ergenlik dönemine kadar ciddi değişiklikler söz konusu değildir. Ergenlik dönemi ile birlikte çocukluk döneminde ikinci elden kazanılan alışkanlıklar yerine, birinci elden alışkanlıklar kazanma yönünde bütün dinî veya dinî olmayan tavırları değiştirmek için birey kendini zorlar.¹¹⁶ Bu dönemde, bizzat inancını yaşamak isteyen birey, tecrübelerle kendisi ulaşma ihtiyacı duyar ve düşünmeye başlar. Söz konusu olan bu aşama, olgun dinî yaşantının gelişmesi için son derece önemlidir.

Peker'e göre¹¹⁷ birey ergenlikten sonraki dönemlerde meydana gelen fiziksel ve ruhsal değişmelerle birlikte, kendine hayatta yaptığı işler hakkında sorular sormaya başlar. Bu sorulara cevap verme durumunda olan birey, gençliğinin idealist ve erişilmesi güç isteklerine ilk yetişkinlik yıllarında ne derece ulaşabildiğini, hayattan bekledikleriyle elde ettikleri arasında ne derecede bir fark olduğunu araştırır. Allport'a göre, umutlarla gerçeklerin uyuşmadığının anlaşıldığı bir gelişim basamağı olan ve gençlik döneminin yüksek beklentilerinin gerçekleşmediği ve gerçekleşmeyeceği inancının hâkim olmaya başladığı yirmili ve otuzlu yaşlarda kişiyi kaygı ve

¹¹⁶ Allport, age, s.51

¹¹⁷ Peker, H., (2003), *Din psikolojisi*, , Çamlıca Yay., İstanbul, s. 175

uyumsuzluk beklemektedir.¹¹⁸ Çünkü bu durumda birey, olması gerekenle olanı karşılaştırır; ancak bu ikisinin uyuşmadığını görünce kaygılanır. Bu da onu umutsuzluğa sürükler. Starbuck, yetişkinlik dönemini gelişim süreci içerisinde temel dönüm noktalarından birisi olarak değerlendirmekte ve bu dönemde dinî tecrübenin yeniden yapılandırıldığını, düzenlendiğini ve daha iyi ve daha doğru hale getirildiğini vurgulamaktadır.¹¹⁹ Diğer bir gelişim basamağı olan olgunluk dininin yaşandığı dönem, her olgun insan hayatının en sorunlu dönemlerine denk düşmektedir. Bu nedenle her insanda olgun bir dinî duygu gelişmemekte, dolayısıyla olgun bir dindarlık yaşantısı ortaya çıkmamaktadır. Eğer bireyde dini duygu güçlü değilse, onu tatmin edebilecek başka bir hayat felsefesi ya da düşünce tarzı tezahür edebilir. Bu hayat felsefesi sanatsal, ahlaki veya felsefî bir karakter taşıyabilir.

Olgunlaşmış kişilikte olgun bir dinî his geliştiği zaman, bu durum bireye yapılması gereken ağır bir sorumluluk yüklemektedir. Çünkü dinî duygu açısından olgunlaşmış bir kişilik, bu tecrübenin en küçük unsuruna bile sahip olmakla yükümlüdür.¹²⁰ İnsanın olgun dindarlık duygusunu kazanması demek, önceden sahip olunan dindarlık biçiminin temel yapısının değişmesi, başka bir deyişle yeni bir dindarlık biçiminin ortaya çıkmasıdır.

Allport'a göre olgunlaşmamış bireyler, kendilerinin sahip olduğu düşüncenin tek doğru olduğunu düşünürken; olgunlaşmış bireyler, kendi yaşamlarının tek başına bütün anlamları ve değerleri içine almadığı düşüncesine sahiptir. Olgun dinsel duyguya sahip olanlar kişilik özellikleri bakımından aşırı şüpheli ve kaygılı değildir. Çünkü bu duygu, kendisini oluşturan bütün bileşenlerin uyumlu olmasını gerektirir.

¹¹⁸ Yaparel, a.g.e., s.32

¹¹⁹ Yaparel, a.g.e., s. 54

¹²⁰ Allport, a.g.e., s.72.

Bu nedenle böyle bir duygunun içinde çelişki yoktur ve böyle bir dinsel duyguya sahip olan insan herhangi bir çelişki ve çatışma yaşamaz.¹²¹

Ancak olgunlaşmamış dini inanç, şüphe ve inancın değişen etkileri altında güçlükle oluşmaktadır.¹²² Yani olgun dini duyguya sahip olan bireylerin inancı sağlam ve samimi iken, olgunlaşmamış olanların inancında sağlamlık ve samimilik söz konusu değildir.

Sonuç olarak dinî duygular insan yaşamı boyunca gelişip ve değişebilir ve her gelişim basamağında dinî duygular farklı niteliklerdedir. Dinî hissiyat bireyin gelişimi boyunca inişler ve çıkışlar göstermektedir. Birey çocukluk döneminde taklidi bir dinî anlayışa sahipken; daha sonraki dönemlerde, gelişim özelliklerine paralel bir şekilde araştırmaya ve sorgulamaya başlar. Bu da onun olgunlaşmaya başladıkça tahkiki dindarlığa doğru yol aldığı anlamına gelmektedir.

Fiziksel olarak olgunlaşan insanların dindarlıklarının da olgun olmasını beklemek bir yanılgıdır. Çünkü hem kişiliğin hem de dindarlığın olgunlaşması temelde zihni olgunlaşma ile gerçekleşmektedir. Yani birey zihinsel anlamda bir olgunluğa ulaşamamışsa dini yaşantısında da olgunluğa ulaşamaz.

3.Dindarlığın Boyutları

Dünya dinleri arasında pratik ve ibadet açısından bazı farklar olmakla birlikte bu dinlerde dindarlığın kendini ortaya koyduğu genel boyutlar bakımından bir

¹²¹ H.Kayıklık, “Değişen dünyada birey, din ve dindarlık, Ü.Günay & C. Çelik (Ed.)”, *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi içinde* (ss. 157-174), Karahan Yay., Adana, (2006a), s.132

¹²² Holm, a.g.e., s,115

uzlaşma vardır. Dindarlığın tezahürleri olarak da kabul edilen bu boyutlar hemen hemen her dinde gözlenmektedir¹²³

Dindarlığın çok boyutlu olarak kavramlaştırılmasını sistemli bir biçimde ele alan Glock¹²⁴, bütün büyük dünya dinlerini kapsayacak biçimde, dindarlığı tecrübe boyutu, inanç boyutu, ibadet boyutu, bilgi boyutu ve etki boyutu olmak üzere beş boyutta ele almaktadır,

a) Dinî Tecrübe Boyutu (Experiential Dimension): Bütün dinler, dindar insanın her hangi bir zamanda nihai gerçeklikle doğrudan temas ettiğini veya dinî bir duyguyu tecrübe ettiğini kabul etmektedir. Bu duygu korku veya vecd halinde, huşu veya mutluluk anında, ruhsal huzur bulmada ve evren ya da Tanrısal olanla canlı bir ilişkide söz konusu olabilir. Vergote¹²⁵, Glock ve Stark'ın dinî tecrübeyi dört kategoriye ayırdığını belirtmektedir. Bunlardan birincisi, benimsenmiş inançların gerçek olduğu duygusuna, bilgi ya da sezgisine aniden yol açmakta olan *tasdik edici tecrübe*dir. İkincisi, içerisinde karşılıklı bir mevcudiyet hissedilmekte olan *ilahi cevap tecrübesi*dir. Üçüncüsü, karşılıklı mevcudiyetin sezgisel şuuru, yerini sevgi veya dostluğa yakın bir duygusal ilişkiye bıraktığı *vecd tecrübesi*dir. Dördüncüsü ise, insanın kendisini ilahi mesajların yararlanıcısı olarak hissettiği ya da özel bir aydınlanma (feyz) aldığı *iham (vahiy) tecrübesi* olarak ifade etmektedir.

b) İnanç / İdeoloji Boyutu (İdeological Dimension): Dindar insanlar tarafından kabul edilen belli inanç ilkeleri vardır ve bu inanç ilkelerinin muhtevasının kapsamı dinler arasında farklı olabildiği gibi aynı dinî geleneğin içinde de farklılık

¹²³C.Y.Glock, “Dindarlığı boyutları üzerine (Çev. M. E. Köktaş)”, Ed. Aktay, M. Köktaş, Din sosyolojisi içinde (ss. 250-271), , Vadi Yay., Ankara, 2007, s. 251

¹²⁴ Glock, a.g.e., s. 252-253

¹²⁵ A.Vergote, *Din, inanç ve inançsızlık* (Çev. V. Uysal), İstanbul, 1999, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., s.108

gösterebilir. Böylelikle inanç ilkelerinden belli bir sistem kuran her din, mensuplarından bu ilkelere inanmalarını bekler. Bu boyutta dindar insanlara “neye inandıkları” sorusu sorulmaktadır.

c) İbadet Boyutu (Ritualistic Dimension): Her çeşit ayin, dua, özel sakramental davranışlara katılma, perhiz ve benzeri ibadetler gibi dinî pratiklerin kast edildiği bir boyuttur. Bu boyutta da dindar bireylere “ne yaptıkları” sorusu sorulmaktadır.

En ilkel toplumlardan en karmaşık toplumlara kadar Tanrı inancının var olduğu her yerde ibadet uygulamasına rastlanmaktadır. Esasen ibadetler inancın tekrarlarla canlı tutulduğu davranış ve uygulama tarzlarıdır. Her dinî inanç ve bağlılık, kendine uygun ibadet şekillerini beraberinde getirmektedir, bu nedenle ibadet boyutu olmayan bir inanç sisteminden söz etmek mümkün değildir¹²⁶

d) Bilgi Boyutu (Intellectual Dimension): Bütün dinler, kendisine inananlardan inancının temel öğretilerini ve kutsal metinleri bilmesini ve onlara güvenmesini ister. Bir inancı kabul etmek için onu bilmek şarttır bu nedenle bilgi boyutu ile inanç boyutu arasında sıkı bir ilişki vardır.

e) Etki Boyutu (Consequential Dimension): İnsanların nerede, ne zaman ve ne yapmaları gerektiğini ve dinlerin etkilemesi sonucu inananların hangi zihni özelliğe sahip olmaları gerektiğini belirleyen dinî kuralların tümü etki boyutu içerisindedir.

¹²⁶ Bahadır, a.g.e., s. 146-147

Kayıklık¹²⁷ , Smart'ın dinin boyutları ile dindarlığın boyutlarını bir birinden ayırmadığını vurgulayarak, onun dindarlığı altı boyutta ele aldığını ifade etmektedir. Bu boyutlar şöyle sıralanmaktadır,

a) Tecrübe ve Duygu Boyutu: Dinlerin oluşum ve gelişiminde büyük bir güç ve öneme sahip olan tecrübe boyutu ve duygu boyutu dinin diğer boyutlarını besleyen kaynaklardır.

b) Hikâye ve Mitsel Boyut: Dinin tasvir ve anlatı kısmını oluşturan ve çeşitli konulara ve peygamberlere ilişkin olayları işleyen boyuttur.

c) Öğretisel ve Felsefi Boyut: Öğreti ve felsefi düşünce, hem dinlerin kutsal metinlerinde hem de bu metinler üzerine yapılan yorumlarda bulunur ve dini kabul eden insanın düşünce dünyasının derinliğine göre hayata yansımaktadır.

d) Etik ve Hukuki Boyut: Bu boyutta, din inanan insan için bir takım davranış kuralları koyar ve bu kuralların bir kısmı ahlak, bir kısmı hukuk, bir kısmı da hem ahlak hem de hukukla ilgili olan kısmı kapsar.

e) Toplumsal ve Kurumsal Boyut: Dinin toplumsal yapıyı etkileyici rolüne vurgu yapan toplumsal boyut, dinin insan hayatındaki şekillenişini ve dinsel kurumlarının etkinlik tarzlarını gösterir.

f) Maddi Boyut: Cami, kilise, havra gibi ibadet yerleri, çeşitli süsleme ve hat eserleri, dinsel anlam taşıyan kıyafetler dinin insan hayatındaki maddi boyutuna örnek teşkil etmektedir.

Hökelekli¹²⁸ kişinin yaşadığı dinî hayatı, genişlemesine, uzunlamasına ve derinlemesine olmak üzere üç boyutta ele almaktadır,

¹²⁷ H.Kayıklık, “*Bireysel dindarlığın boyutları ve inanç- davranış etkileşimi*”, İslami Araştırmalar 19 (3), (2006b), s. 491-499.

¹²⁸ H.Hökelekli, *Din psikolojisi*, Türk Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2005, s.74-76

a) *Dinin Genişlemesine Boyutu*: Burada Glock ve Stark'ın yaptığı tasnifi ön plana çıkaran Hökelekli dinin genişlemesine boyutunu birbirlerini tamamlayan beş kategoride değerlendirmektedir,

- İdeolojik Boyut: Dinî inanç temeline dayanan bu boyutta dindar insanın ilahi varlığa bağlanması söz konusudur.

- İbadet Boyutu: Bu boyut, dindar insanın dinî konularda yaptıkları eylemleri kapsamaktadır.

- Tecrübe Boyutu: İlâhi varlığın etkisini taşıyan ve inananı O'ndan haberdar eden sezgiler, duygular ve algılar bütünü bu boyuttur.

- Zihni (Entelektüel) Boyut: Dindar insanın inancı hakkında bilgi sahibi olmasıdır.

- Etki Boyutu: Her yönüyle inanan insanın bütün davranışlarını etkileme gücüne sahip olan dinin insan hayatına yaptığı etkilerdir.

b) *Dinin Uzunlamasına Boyutu*: Hökelekli, Gazali'ye dayanarak gelişimini tamamlamış olan dindarlık yaşantısının üç bileşeninden bahsetmektedir. Bu üç bileşen “iman”, “ilim” ve “marifet” safhasıdır. Dinî hayatın başlangıcındaki kabul, tasdik, bağlanma ve itaati içine alan kısım *iman safhasını*, dinî inançla ilgili bir takım delillerin araştırılması ve mantık itibarıyla ahenkli bir dünya görüşüne ulaşması ile *fikri (ilim) safhasını* ve İlâhi varlık ile doğrudan doğruya temas arzusuyla gelişen psikolojik tecrübeler bütününden oluşan kısım da *marifet (zevk/şevk) safhasını* oluşturmaktadır.

c) *Dinin Derinlemesine Boyutu*: Aynı dine inanan insanlar, dinlerini aynı yoğunlukta ya da aynı ölçüde yaşayamazlar. Her inanan dinini farklı derinliklerde

yaşamaktadır. Bu boyutta, Allport'un iç güdümlü ve dış güdümlü dindarlık modeli karşımıza çıkmaktadır.

Watch, dindarlığın “akide” (teori/doktrin), “ibadet” (kült) ve “dini toplum” (communion) olmak üzere üç boyutundan bahsetmektedir. Ancak buna H. Freyer, dördüncü bir boyut olarak Weber'in “dini zihniyet / ahlak” boyutunu da eklemektedir¹²⁹.

Hackney ve Sanders ise, dindarlığı üç genel kategoride değerlendirmişlerdir. Bunlardan birincisi, dinî aktiviteyi içeren inançlara vurguda bulunan *ideolojik dindarlık*; ikincisi, dinin sosyal ve davranışsal yönlerine odaklanan *kurumsal dindarlık*; üçüncüsü ise, dinini içselleştirilmiş ve kişisel özveriyi kapsayan yönü yani *kişisel bağlılıktır*. Aynı zamanda dinî bağlanma, kurumsal dindarlık, dinî motivasyon, dinî başa çıkma gibi faaliyetler de dindarlığın çeşitli boyutları arasında yer almaktadır¹³⁰.

Çelik¹³¹, yaşa bağlı olarak dinî inanç, tecrübe ve ibadet boyutlarında birtakım değişmelerin var olduğunu ifade temektedir. Söz konusu bu boyutlarda yaş ilerledikçe daha genç nesillere göre bir yoğunlaşma ve dine karşı olumlu bir tutum içine girme durumu mevcuttur.

Aynı zamanda cinsiyet açısından dindarlığın boyutlarına baktığımızda Yaparel¹³², Fukuyama tarafından yapılan bir araştırma sonucuna dayanarak, kadınların uygulama, inanç ve duygu boyutlarında aldıkları puanların erkeklere

¹²⁹ Ü.Günay, “*Dindarlığın sosyolojisi*, Ü. Günay & C. Çelik (Ed.)”, Dindarlığın Sosyo – Psikolojisi içinde (ss. 1-59), Adana, Karahan Yayınları. 2006, s.30

¹³⁰ J. M Salsman, & C. R Carlson, “*Dini Yönelim, Olgun İman Ve Psikolojik Rahatsızlıklar* (Çev. A. Ayten)”, M. Ü. İ. F. D. 26 (1), 2004, s. 119-131

¹³¹ C.Çelik, “*Değişkenler Ve Boyutlar Bağlamında Türk Toplumunda Dini Hayatın İncelenmesi*”, Bilimname I (1), 2003, s,71

¹³² Yaparel, a.g.e., s.40

kıyasla daha yüksek olduğunu; ancak bilgi boyutunda kadınların daha düşük puan aldıklarını ifade etmiştir. Yani erkekler dini bilgiye daha fazla sahip olmalarına rağmen, inanç, uygulama ve duygu boyutunda daha zayıflardır. Kısacası, başlangıçta tek boyutlu olarak ele alınan ancak daha sonraları bunun yeterli olmadığını düşünen araştırmacılar tarafından ortaya konan çeşitli dindarlık boyutları mevcuttur. Ortaya konan bu boyutlara baktığımız zaman inanç, ibadet, tecrübe, bilgi ve etki olmak üzere dindarlığın beş boyutu üzerinde durulmuştur. Kabul edilen de dindarlığın Glock'un bahsettiği bu beş boyutudur. Söz konusu bu boyutlar birbirlerinden tamamen bağımsız da değildir, aralarında yakın ilişkili vardır.

4.Kadın Dindarlığı

Allah Teâlâ'nın yarattığı en şerefli mahlûk olan insanın cinsiyet kimliğiyle ele alınması, onun biyolojik ve toplumsal rollerinin belirlenmesinde önemlidir. "Anatomi kaderdir" görüşünü benimseyen klasik psikanalize göre cinsiyet olgusuna dair rol, statü ve kavramlar kişinin kadın ya da erkek olarak doğmasına bağlıdır.¹³³ Biyolojik bir temelde başlayan cinsiyet kimlikleri, içinde yaşanılan toplumun normları, davranış biçimleri, yargıları ve diğer sosyokültürel faktörleri tarafından belirlenmektedir. Din cinsiyet rollerinin benimsenmesinde etkili bir faktördür. Aynı zamanda dini yaşantının uygulanmasında da cinsiyet önemlidir.¹³⁴

¹³³ G. O. Fişek , "*Cinsiyet Konumu ve Psikoloji*" Toplum ve Bilim, 1990, s.78.

¹³⁴ C.Çelik, - İ.Sahin , "*Bir Paradoksun Söyledikleri*", Toplum Bilimleri, Ocak- Haziran, 2006-2009 s.142

Özellikle tek Tanrılı dinlerdeki yaratılış ve cennetten kovulma mitlerine dayalı olarak ataerkil bir yapılanma oluşturmaktadır. Aynı şekilde dini otorite güçlerinin erkek olması da kadınların dini yaşantısının belirlenmesinde önemli bir faktördür.¹³⁵

Toplumsal değişme ve din ilişkisi temelde iki türdür. Birincisi dinin etkili olduğu din ve toplumsal değişim ilişkisi, ikincisi ise dinin etkilendiği toplumsal değişme din ilişkisidir¹³⁶. Devamlı olarak değişkenlik gösteren toplumu iyi analiz etmek için din olgusunun ve kadınların bu değişimden nasıl etkilendiğini bilmek gerekir. Dini anlayış ve yaşayışın da değişimle birlikte farklı şekillendiği dünyada olaylara en hassas şekilde yaklaşan kadınların bu değişimlerden en fazla etkilenenler olduğu açıktır. Kadın toplumsal rol ve statüsünden dolayı değişimin ölçülebileceği önemli bir mihenk taşıdır. Kadınların dini algılayış ve yaşantısı, onların biyolojik ve toplumsal cinsiyet algılayışlarıyla doğrudan ilgilidir. Dinî hayatın çok boyutlu ele alındığı çalışmalarda, bazı boyutlarda kadınların, bazılarında ise erkeklerin daha dindar olduğu ileri sürülmektedir. Örneğin Fukuyama'nın çalışmasına göre kadınlar dinin, özellikle “inanç”, “ibadet” ve “duygu” boyutlarında, erkekler ise “bilgi” boyutunda daha dindar bir görüntü içerisindeyler.¹³⁷

Kadınların erkeklere nazaran niteliksel ve niceliksel olarak daha yoğun bir dindarlık yaşamalarının sosyolojik ve psikolojik nedenleri vardır. Kadınların sosyal yaşantı olarak genellikle aile bağlamı ile sınırlı bir yaşantıları olması, ekonomik kısıtlılık ve bir mesleğe sahip olmayışları nispi bir yoksunluk duygusunu üretmekte bu duygunun telafisi için de kadınlar dine daha fazla yönelmektedirler. Bu telafi ediş

¹³⁵ Çelik- Sahin, a.g.e, s.147

¹³⁶ Ü.Günay, *Din Sosyoloji*, İnsan yay, İstanbul, 2003, s.368

¹³⁷ Yaparel, a.g.e., s.40

genellikle halk inanış ve uygulamalarına dini bir nitelik katarak daha yoğun olarak yaşanma şeklinde olmuştur.¹³⁸

Modernleşmeyle başlayan sekülerizasyon kadınlara nazaran erkekleri daha çok etkilediği için kadınların sosyal konum ve statülerinde yoğun bir dönüşüm olmamıştır. Çünkü kadınların sosyal konum ve yüklendikleri vazifeler itibariyle toplumsal yaşama her yönüyle katılımları azdır. Bu da kadınların daha dindar kalmalarını sağlamıştır. Yine aile içerisindeki annelik rollerinden ötürü aile içi huzurun temin edilmesi endişesi onları daha çok dine yöneltmiştir.¹³⁹

Yapıcı'nın araştırmasında kız öğrencilerin “dinin etkisini hissetme”, “dua etme”, “tövbe edip af dileme”, “dine önem verme” ve “özel dindarlık algısı” açısından erkeklerden daha önde olduğu, ancak “Allah'ın varlığını iç dünyada hissetme”, “namaz kılma” ve “oruç tutma” bakımından her iki cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir.¹⁴⁰

Sosyolojik ve biyo–psikik faktörlerin etkisiyle oluşan “risk faktörü” cinsiyetler arasındaki dindarlık farklılaşmasına etki etmektedir. Erkekler risk almaya meyilli kadınların ise riskten kaçınmaya meyilli yapıları dindarlık düzeyini etkilemektedir. Buna göre riskten kaçınma eğilimi ile dindarlık doğru orantılıdır. Riskten kaçan kişiler korku ve şüphelerinin üstesinden gelmek üzere kültürel yaşamın onayladığı meşru bir yolu aramakta, bu arayış ise dini inanç ve pratiklere daha yoğun bir biçimde yönelmekle sonuçlanmaktadır.”¹⁴¹

¹³⁸İ.Sahin, *Göçmen Kadınların Dini Ritüellere Katılımı*: Amesfort(Hollanda) ve Boğazlıyan Örneğinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme (Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2008, s.338

¹³⁹ Çelik- Sahin, a.g.e., s. 158-159

¹⁴⁰ A.Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din*: Psiko-sosyal Uyum ve Dindarlık, Karahan Kitabevi, Adana, s.30

¹⁴¹ Çelik- Sahin, a.g.e., 2007, s. 161

Başka bir görüşte kadınların gündelik hayatlarında daha fazla risk altında oldukları, dolayısıyla tehlikelerden korunma arzusuyla dini daha çok önemsedikleri ileri sürülmektedir. Kadınların dinî inanç ve bağlılıklar sayesinde daha çok sosyalleştikleri, hatta onların aile içindeki rolleri din ile meşrulaştırılıp devam ettirildiği genellikle vurgulanan bir husustur.¹⁴²

Tarhan'a göre kadınların erkeklere kıyasla kendilerini daha zayıf hissetmeleri, zorluklarla mücadelede direnme güçlerinin daha az oluşu, onlarda erkekler kadar kuvvetli olmadıkları duygusunu uyandırabilir. Bu da kadınların insanüstü bir güce sığınma duygularını harekete geçirmiş olabilir. Çaresiz kaldıklarında bir otoriteye sığınma ihtiyacı ise onlar için dinî konuları daha çekici hale getirebilir.¹⁴³

Ayrıca kadınların toplumsal rolleri ve içinde bulundukları ilişkiler erkeklerinkinden farklıdır. Çünkü kadınlar bir yönüyle sosyal hayatta kıyıda bırakılmış, dış dünya ile ilişkileri de toplumsal hayata katılımları erkeklere oranla sınırlı kalmıştır. Bu da kadın dindarlığının yoğunluğu ve baskınlığında önemli bir etken kabul edilmektedir.¹⁴⁴

Kadınların dindarlığının oluşumunda yetiştirilme biçimleri de önemli bir etkidir. Her şeyden önce kadınlar erkeklere nazaran daha uysal, edilgen ve itaatkâr olarak yetiştirilmekte, bu özellikleri ise tipik bir biçimde dindarlıklarına da yansımaktadır. Bu sosyalleşme sürecine paralel olarak da alınan dini eğitim kadınların, edilgin, pasif, merhametli yetiştirilmesine uygun olarak daha dindar hale gelmektedirler.¹⁴⁵

¹⁴² Sherkat, D. E. & Ellison, C. G., *Din Sosyolojisinde Son Gelişmeler Ve Gündemdeki Tartışmalar*, çev.İ. Çapcıoğlu, A. Ü. İ. F. D., 2004, Cilt 45, No. 1, 225-262

¹⁴³ N.Tarhan, *Kadın Psikolojisi*, Nesil Yay., İstanbul, 2005, s. 333-33

¹⁴⁴ Ü.Günay, *Erzurum ve Çevre Köylerde Dinî Hayat*, Erzurum Kitaplığı, Erzurum, 1999, s. 98

¹⁴⁵ Çelik- Şahin, “*Kadın Dindarlığı*”, s. 159

Aslında kadınların dindarlık düzeyi bazı faktörlere (yaş, medenî durum, eğitim seviyesi, gelir düzeyi, meslek vs.) bağlı olarak farklı bir biçim kazanabilmektedir. Konya'da gerçekleştirdiği araştırmasında Çelik, kadınların çalışıp çalışmamasına göre ibadet davranışlarının farklılaştığını tespit etmiştir. Örneğin namaz kılma oranının ev hanımlarında daha yüksek olduğunu tespit etmiştir.¹⁴⁶

Bu açıklamalar ışığında kadın dindarlığının samimi fakat düşük bilgi boyutunda olduğu bu sebeple de taklidi ve biçimsel bir görünüme sahip bulunduğunu söyleyebiliriz. Günah ve sevap, haram ve helal kavramlarının kadınlarda daha önem kazanması, onların dindarlıklarının şekillenmesinde de göz önünde tutulması gereken bir husustur.

Ayrıca kadınlar, cinci–muskacı hoca olarak tanımlanan kişilerle temas kurma, kutsal kabul edilen ziyaret yerlerinde çok çeşitli gayelerle dua etme ve adakta bulunma, kurşun döktürme, fala baktırma, büyü yaptırma ya da bozdurma basta olmak üzere “halk dindarlığı ya da popüler dindarlık” olarak adlandırılan pek çok hususta daha fazla ön plâna çıkmaktadırlar.¹⁴⁷

Bunun sebebi kadın dindarlığının kitabî dindarlıktan öte geleneksel halk dindarlığına daha yakın olmasıdır. Kadınların dini bilgiyi yeterince ve yetkin kaynaklardan alamamış olmaları da onların bu tür uygulamalara meyletmesine sebep olmaktadır.

¹⁴⁶ C.Çelik, *Şehirleşme Ve Din*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2002, s.225

¹⁴⁷ M.Arslan, *Türk Popüler Dindarlığı*. Dem Yay, İstanbul, 2004, s. 202-205

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARASTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

A-BETİMSEL İSTATİSTİK

1. Katılımcıların Doğum Tarihlerine Göre Dağılımı

N	Kişi Sayısı	38
	Kayıp Değerler	0
Ortalama		1973,8421
Mod		1981,00(a)

(a) Birden çok mod vardır. En küçük olanı gösterilmektedir.

Araştırma 38 kişi üzerinde uygulanmıştır. Doğum tarihini söylemeyen (kayıp değer) bulunmamaktadır. Bu çalışmadaki bireylerin ortalama 1973 doğumlu olduğunu ve en çok 1981 doğumlu birey olduğunu ifade edebiliriz.

Doğum Tarihi	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
1945,00	1	2,6
1950,00	1	2,6
1952,00	1	2,6
1955,00	1	2,6
1957,00	1	2,6
1959,00	1	2,6
1963,00	1	2,6
1964,00	1	2,6
1965,00	3	7,9
1966,00	1	2,6
1967,00	1	2,6
1970,00	1	2,6
1973,00	1	2,6
1975,00	2	5,3
1976,00	1	2,6
1977,00	2	5,3
1978,00	1	2,6
1979,00	1	2,6
1980,00	1	2,6
1981,00	4	10,5
1982,00	1	2,6
1983,00	4	10,5
1987,00	2	5,3
1990,00	3	7,9
1991,00	1	2,6
Toplam	38	100,0

2. Katılımcıların Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

Doğum Yeri	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
Adana	1	2,6
Ankara	5	13,2
Balıkesir	1	2,6
Bursa	1	2,6
Çankırı	1	2,6
Çorum	4	10,5
Erzurum	1	2,6
Gaziantep	1	2,6
İstanbul	2	5,3
İzmit	1	2,6
Kars	1	2,6
Kayseri	1	2,6
Kırıkkale	4	10,5
Konya	5	13,2
Mersin	1	2,6
Nevşehir	1	2,6
Ordu	1	2,6
Samsun	1	2,6
Sivas	1	2,6
Trabzon	1	2,6
Yozgat	3	7,9
Toplam	38	100,0

Bu çizelgeden katılımcıların doğum yerinin İç Anadolu Bölgesi olarak yoğunluk kazandığını görmekteyiz.

3. Katılımcıların Kardeş Sayısına Göre Dağılımı

N	Kişi Sayısı	38
	Kayıp Değerler	0
Ortalama		4,7105
Mod		3,00(a)

(a) Birden çok mod vardır. En küçük olanı gösterilmektedir.

Bu araştırmaya katılan bireylerin ortalama 4–5 kardeşi bulunmaktadır. Ayrıca üç ve dört kardeşi olan kişiler çoğunluktadır.

Kardeş Sayısı

	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
1,00	1	2,6
2,00	1	2,6
3,00	11	28,9
4,00	11	28,9
5,00	5	13,2
6,00	2	5,3
7,00	3	7,9
9,00	1	2,6
10,00	2	5,3
12,00	1	2,6
Toplam	38	100,0

4. Katılımcıların Kardeşleri ile Anlaşma Düzeyine Göre Dağılımı

	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
Evet, Kardeşleri ile anlaşır	31	81,6
Fena Değil	4	10,5
Hayır, Kardeşleri ile anlaşamaz	2	5,3
Toplam	37	97,4
Kardeşi olmayan birey sayısı	1	2,6
Toplam	38	100,0

Araştırmada 31 kişi kardeşleri ile anlaştığını ifade ederken, 2 kişide kardeşleri ile anlaşamamaktadır. Ayrıca bir bireyin kardeşleri olmadığı için bu sorudan muaf tutulmuştur.

5. Katılımcıların Babasının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
Okuma Yazma Yok	11	28,9
İlkokul	17	44,7
İlkokul Terk	2	5,3
Ortaokul	5	13,2
Üniversite	3	7,9
Toplam	38	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin babalarının çoğunluğunun eğitim düzeyi ilkökuldür.

6. Katılımcıların Annesinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
Okuma Yazma Yok	20	52,6
İlkokul	13	34,2
Ortaokul	4	10,5
Üniversite	1	2,6
Toplam	38	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin annesinin çoğunluğunun okuma yazması yoktur.

7. Katılımcıların Kendi Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
Okuma Yazma Yok	3	7,9
İlkokul	20	52,6
İlkokul Terk	5	13,2
Ortaokul	5	13,2
Lise	2	5,3
Üniversite	2	5,3
Üniversite Terk	1	2,6
Toplam	38	100,0

Katılımcıların çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğu ve eğitimine devam etmediği görülmektedir.

8. Katılımcıların Suç İşleme Anındaki Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durumu	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
Bekâr	8	21,05
Evli	27	71,05
Dul	3	7,9
Toplam	38	100,0

Katılımcıların olay anında / 71.05'inin evli, % 21. 05'inin bekar ve % 7.9'unun dul olduğu görülmektedir.

9. Katılımcıların Eş seçimi Durumlarına Göre Dağılımı

Eş Seçimi	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
Evli Değil	8	21,1
Eşimi ben seçtim	12	31,6
Eşimi ailem seçti	18	47,4
Toplam	38	100,0

Katılımcıların % 47. 4'ü ailesi tarafından, % 31.6'sı ise kendisi tarafından seçilen şahıslarla evlilik yapmıştır.

10. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan bireyler çocuğa sahip olup olmamama bakımından incelendiğinde;

	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
Evet	27	71,1
Hayır	11	28,9
Toplam	38	100,0

Katılımcıların % 28.9'u çocuk sahibi değilken, % 71.1'inin çocuğu vardır.

11. Katılımcıların Ailesindeki Bağımlılık Yapan Madde Kullananlara Göre Dağılımı:

	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
Evet	32	84,2
Hayır	4	10,5
Toplam	36	94,7
Kayıp Veri Sayısı	2	5,3
Toplam	38	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin 'eşiniz ya da ailenizden biri bağımlılık yapan maddelerden kullandı mı?' Sorusuna verilen cevabı evet diyenler %84,2 iken hayır diyenler %10,5'tir. Ayrıca bu soruya cevap vermeyen 2 kişi bulunmaktadır.

12. Katılımcıların Bağımlılık Yapan Madde Kullanmış Olmasına Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan bireylere “siz bağımlılık yapan maddelerden kullandınız mı?” sorusuna verilen cevap yönünden incelediğimizde;

	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
Evet	28	73,7
Hayır	10	26,3
Toplam	38	100,0

Katılımcı mahkumların % 73.7’si sigara, alkol, uyuşturucu vb. bağımlılık yapan madde kullanmıştır. Kullanmadığını söyleyenlerin oranı % 26.3’tür.

13. Katılımcıların Maktul İle Yakınlık Derecesine Göre Dağılımı

Maktulün Yakınlık Derecesi

	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
Annem	1	2,6
Babam	1	2,6
Çocuğum	3	7,9
Eşim	14	36,8
Nişanlım	1	2,6
Sevgilim	1	2,6
Eltim	1	2,6
Eniştem	2	5,3
Akrabam	3	7,9
Komşu	3	7,9
Komşu Çocuğu	1	2,6
Yabancı	7	18,4
Toplam	38	100,0

Maktuller arasında %36.8 ile mahkumların eşleri birinci sıradadır.

B-İÇERİK ANALİZİ

Katılımcılara açık uçlu 16 soru sorulmuştur. Bu sorular ve verilen cevaplar içerik analizi ile değerlendirilmiştir, gruplara ve temalara ayrılmıştır.

Soru 1-. İlk dini bilgilerinizi ve intibalarınızı kimlerden, hangi kurumlardan ve hangi yöntemlere almıştınız?

Bu soruya verilen cevaplar kendi arasında iki bölüm halinde incelenmiştir.

- a) Din Eğitimi alanlar
- b) Din Eğitimi Almayanlar

Katılımcıların din eğitimi almasına göre dağılımı şu şekildedir:

	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
Din eğitimi alan	31	81,6
Din eğitimi almayan	6	15,8
Toplam	37	97,4
Kayıp Veri Sayısı	1	2,6
Toplam	38	100,0

Bir kişi cevap vermediğinden kayıp veri ortaya çıkmıştır. Katılımcıların %81,6'sı din eğitimi almışken %15 ,8'i din eğitimi almamıştır.

Din Eğitimi alanlar kendi arasında 4 kısımda ele alınmıştır:

-Ailesinden

-Kurumdan (Cami, Kur'an Kursu vb.)

-Her ikisinden

-Kendi abaları ile

Din eğitimi alan mahkumların analizi şu şekildedir:

	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
Din eğitimini ailesinden alan	11	35,5
Din eğitimini kurumdan (cami, kur'an kursu vb.) alan	7	22,6
Din eğitimini ailesinden ve kurumdan alan	12	38,7
Din eğitimini kendi gayretiyle ğrenen	1	3,2
Toplam	31	100,0

Din eğitimi alan kişilerden %38,7'si hem ailesinden hem de bir kurumdan eğitim görmüşken sadece ailesinden eğitim alan %35,5 iken sadece kurumdan eğitim alan ise %22,6'dır. Ayrıca kendi gayretiyle öğrenen de din eğitimi alan kişilerin %3,2'sini oluşturmaktadır.

-Ailesinden din eğitimi alanların verdikleri cevaplar şu şekildedir:

“Anne ve babamdan dini bilgilerimi aldım. Zaten evde dini bir yaşantı vardı. Kur’an kursuna gitmedim.”

“Dini bilgilerimi ailemden aldım”

“İlk dini bilgilerimi annem ve babamdan aldım. Duaları ve namazı Allah inancını öğrendim. Ama ben yaptıklarımı kendi isteğimle yapmak istiyordum. O yüzden kapanmamı istediklerinde ben kapanmadım. Bu yüzden babamla çatışma yaşadık. Annem daha toleranslı davrandı. Bir defasında babamı mutlu etmek için kapalı giyindim. Babam “ Böyle olursan seni kabul ederim” deyince bana çok garip geldi ve yapmak istemedim. Tarla’da çalıştığımızdan kursa filan gidemedim. Bir gün gitmiştim. Kurs hocası ezber yapmadıkları için oradaki öğrencilerin ellerine vurdu. Ben de bir daha gitmedim.”

“Babam namaz kılmayı ve dini bilgileri bana öğretti. Sadece Kur’an okumayı öğretmedi.”

“Küçükken babam oruç tutun, bana satın der oruç tutmamız karşılığında bize para verirdi. Annemden de namaz öğrenmiştim. Kur’an öğrenmedim. Annem de bilmezi. Babam bizi bir yere yollamazdı.”

“Annem hastaydı. Bizi bir yere göndermediler. Dokuz yaşında her işe girerdim. Anne ve babama bakarak öğrendim dini şeyleri.”

“Annem bana baya bir şey öğretti. Ufak tefek kitaplarla da okuyarak bir şeyler öğrendim.”

“İlk dini bilgilerimizi babamdan aldık. Allah’ın bizi gördüğünü, günahı, sevabı bize anlatırdı. Kur’an öğrenmedik. Sureleri de pek bilmem.”

“Din eğitimimi ilk önce ailemden aldım. Allah inancı ile başladım. Sureleri annemden öğrendim. Namaz kılmayı yengemden öğrendim. Kur’an kursuna göndermek istediler ama ben gitmedim.”

“Babaannem bizimle kalıyordu. Bazı dini bilgileri ve sureleri ondan öğrendim.”

“Yengem mahallede hocalık yapıyordu. Namaz kılmayı ondan öğrendim. Ailemde zaten dindar insanlardır.”

Kurumdan (Kur’an Kursu, cami, okul vb.) Din Eğitimi Alanlar

“İlkokuldan sonra bir sene Kur’an Kursuna gittim. Annem istemişti. Her şeyi daha çok kurstan öğrendim.”

“İlkokuldan sonra bir sene Kur’an Kursuna gittim.”

“Okuldaki din derslerinden bazı şeyler öğrendim. Evimizde asla din konuşulmazdı. Ailem dini şeyler öğrenmemi istemezdi.”

“Bir sene Kur’an Kursuna gittim. Ama kapanmak isteyince babam kızdı.”

“Dini bilgilerimi okulda öğrendim. Annem kendi namaz kılarıdı ama bize öğretmezdi. Hep işi vardı. Bize ayıracak vakti yoktu.”

“Çocukken okul tatillerinde annem camiye yollardı. Ama fındık toplama zamanlarında bırakmak zorundaydık. Annem namaz kılarıdı ama bizim doğru insanlar olmamızı isterdi. Ben kitaplardan bakarak ve camiye teravihe giderek de bazı şeyler öğrendim.”

“Dedem hacıydı. Babalığım tarafından da dindar insanlar vardı. Annem açık bir insandı ama inancı çok kuvvetliydi. Ailemden pek bir şey almadım ama İmam Hatip Lisesine gittim. Orda zorlandım ve düz liseye geçtim. O zaman siyaset davası vardı. Siyasi kargaşalardan düzenli bir dini eğitime sıra gelmiyordu.”

Her İkisinden (Ailesinden ve Bir Kurumdan) Din Eğitimi Alanlar:

“Dini bilgilerimi annem ve dayılarımdan aldım. Yazları camiye gider sureleri öğrenirdik. Teravih namazlarına katılmaktan hoşlanıyordum. Camiyi temizlerdik. Temizlediğimiz için hoca bize hediye alırdı. Bunun dışında hocayla başka bir diyalogumuz olmadı.”

“Komşumuzdan bazı dualar öğrendim. Yazın da biraz camiye gittim.”

“Büyük babam camide hocaydı. 3-4 yaşlarındayken ilk dini bilgilerimi ondan öğrendim. Her yaz camiye giderdim ama tam Kur'an'a geçeceğim sırada okul açılırdı.”

“Dedemden öğrendim. Gece yatarken bana şöyle dua ettirirdi; ‘Yattım sağıma, döndüm soluma, Melekler şahit olsun, Dinime imanıma...’ Namaz kılarken onunla namaz kılmak isterdim. Kızları camiye pek yollamazlardı. İlkokul 4 te iken adet oldum. Orkid kullanmayı ve gusül abdesti almayı öğretmen ve imamın karısından öğrendim. Annemden bir şeyler duydum ama yanlış bilgilerdi. Annemle misafir kadınlar konuşurken onlardan da duyardım. En doğru şekli ile cezaevinde öğrendim.”

“Babam okuyan biriydi. Evimizde dini kitap çoktu. Babam sertti. O yüzden babamın beni okutmasını istemezdim.”

“İlk dini bilgilerimi annemden aldım. Annem kapalıydı. Namazını kılardı. Helali haramı o öğretti. Okul tatillerinde camiye giderdim.”

“Babam uzakta çalışıyordu. Zaten akrabalarda çok hoca var. Camiyle neredeyse iç içeydik. O yüzden benim için din öğrenmek sorun değildi.”

“Dini bilgilerimi annemden aldım. Çok küçükken bile annemle oruç tutar, namaz kılardık. Annemin dini kasetleri vardı. Bu kasetlerden evliyaların hayatlarını

dinlerdik. İlkokula bile gitmeden Kur'an Kursuna giderdim. Surelerin çoğunu bilirdim. Ortaokulda İmam Hatibe gittim. Lisede ise düz liseye geçtim."

"Ailemden gördüklerim ve okuldaki din derslerinden öğrendiklerimi biliyorum sadece. Camiye ya da yaz kurslarına hiç gitmedim."

"Babam namaz kılar ama annem kılmaz. Babam bir ara döverek öğretmeye kalktı. Ben camiye gittim. Hoca bir yanlıştan dolayı beni herkesin içinde dövdü. 11 yaşındaydım. Şimdi Kur'an oku desen okuyamam."

"Annemden namaz kılmayı öğrendim. Babam da bazı şeyler anlatırdı. Kısa bir süre camiye Kur'an öğrenmeye gitmişim. Fakat sadece harfleri öğrendim."

"Benim ailem dindar insanlardır. Eve benim için hoca bile getirdiler. İmam bizim kiralık evde oturdu."

Kendi Çabaları ile Din Bilgisi Edinenler:

"Benim babam tarafı hep çiftçidir. Annem tarafı da hoca. Mesela dedem imam emeklisiydi. Ama bizim orada kızlara önem vermezler. Bize dini bilgiler vermek için ailemde özel bir gayret yoktu. Fakat ben böyle şeylere çok meraklıydım. Mesela namaz kılmayı 13 yaşlarında kitaptan öğrendim. Kur'an okumayı da ikinci evlilikten sonra kendim çalışarak öğrendim. TV'den de Kur'an öğreten programları takip ediyordum."

b-Din Eğitimi Almayanlar

Din eğitimi almayanların verdikleri cevaplar şu şekildedir;

"Ben cezaevinden gitmeden önce hiç bir şey bilmiyordum. Gusül abdestini bile cezaevinde öğrendim."

"Dinle hiç ilgim olmadı. Annemden ve babamdan din eğitimi almadım."

“Ne ailemden nede herhangi bir kurumdan dini bilgi almadım.”

“Camiye gitmek isterdim ama iş yüzünden gidemedim. Annem zaten Ankara’ya taşınınca da açıldı. Dini bir hayatımız olmadı yani.”

“Halam beni yazın camiye yollamak istedi. O dini eğitim almamı istiyordu ama babam engel oldu.”

“Hiç dini eğitim verilmedi bize. Cezaevinde şimdi bir şeyler öğrendim.”

Değerlendirme

Din, ülkemizde hakkında herkesin konuşabildiği ve fikrini beyan edebildiği bir olgudur. Mahkumların dini algılamaları ve bilgileri onları bu bilgiye götüren araçlarla ilişkilidir. Kişilerin ne bildiği kadar bildiğini neden o şekilde bildiği de önemlidir. Bu soru ile mahkumların bilgilerine götüren araçlar öğrenilmek istenmiştir. Dini eğitim örgün ve yaygın eğitim olarak verilmektedir. İki şekilde de dini bilgiye sadece kapı aralandığından bahsedebiliriz. Din eğitimi verilmeli mi verilmemeli mi tartışmasının da sıklıkla yaşandığı ülkemizde bu eğitimin aslında ne kadar yetersiz olduğu mahkumların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Mahkumların çoğunluğu din eğitimini ailesinden, cami-Kur’an kursundan almıştır. Fakat bu eğitim kesik kesik yaz tatilleri ya da iş zamanlarından artan vakitlerden önem verilmeden alınmıştır. Aileler çocuklarına bu eğitimin kim tarafından ve nasıl verildiğinin kontrolünü yapma gereği duymamaktadır. Eğitim anlamında ise ezberlenen birkaç sure yeterli görülmüştür. Mahkumların dinle ilişkisini gösteren bu ilk eğitimin pozitif veya negatif olarak etkileri ömür boyu sürmüştür. Mesela din dersi aldığı kişiyi

benimsemeyen bazı mahkumların din ile aralarına devamlı mesafe koyduklarını görmekteyiz. Küçük bir kısım mahkum hiç din eğitimi almadığını ifade etmektedir.

Soru 2 – Dini konulardaki fikir, davranış ve tutumlarınızda çok önemli değişiklikler yaşadınız mı? Eğer yaşadıysanız etki eden faktörler nelerdir?

Bu soruya verilen cevaplar iki kategoride değerlendirilebilir.

- 1- Hayatında dini farklılıklar yaşadığını söyleyenler
- 2- Hayatında dini açıdan farklılık yaşamadığını söyleyenler

Araştırmaya katılan bireyleri “dini hayatınızda farklı bir dönem yaşadınız mı?” sorusuna verdikleri cevap yönünden incelediğimizde;

	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
Farklılık Yaşadım	22	57,9
Farklılık Yaşamadım	16	42,1
Toplam	38	100,0

Hayatında farklı bir dönem yaşadığını söyleyenler %57,9 iken, farklı bir dönem yaşamadığını söyleyenler % 42,1 dir.

-Hayatında dini farklılıklar yaşadığını söyleyenler şu şekilde cevaplar vermişlerdir:

“Dini bilgilere karşı içimden gelen bir heves her zaman vardı. TGRT’de Osman Hoca’yı çok dinlerdim.”

“Dini eğitimimizde dayım etkiliydi. Dayım yeğenlerini toplayıp dini içerikli şeyler anlatırdı. Televizyon açtırmazdı. Ben oje sürdüğüm için bana elini öptürmezdi. Babam kahve işletiyor ve haram yiyor diye babamı kötülerdi. Ama ben babamı savunurdum.”

“Cezaevinde dini konularda çok şey öğrendim. Arkadaşlarımla bu konuları konuşuyorum. Cezaevine gelen din görevlilerinden de çok şey öğrendim. Daha hoşgörülüyüm. Eskisi kadar hırçın değilim. Sevap işlesem de en azından günaha girmekten kaçınıyorum.”

“Annem evlendiklerinde başörtülüydü. Sonra başını açtı. Annem de babam da dindar insanlardı. Ara sıra 5 vakit namaz kılarılardı. Ben küçükken dedem öldüğünde annem çok hastalandı; çok üzüldü. O sıra annemin devamlı Kur’an okuması beni çok etkilemişti.”

“Cezaevinde dine daha yakın oldum. Peygamberimizin hayatını burada okudum. Zaten okumak da istiyordum. Burada da okumaya kendim karar verdim ve çok okudum. Son zamanlarda farklı bir halim var ve kalbimden neyi geçirsem oluyor. Mesela istediğim bir kitap vardı. Birde baktım kütüphaneye gelmiş bile.”

“Ben her zaman inançlı ve saygılıydım. Kimse ağzımdan kötü bir kelime duymamıştır.”

“Ben 10 yaşındayken Ankara’ya geldik. Ben her zaman radikal İslami bir örgüte üye olmak isterdim. Benim hayallerim normal genç kızlar gibi değildi. Türkiye dışına çıkmak ve Allah askeri olarak yaşamak istiyordum. Ben Atatürkçü değilim. Öğrenciyken de okulda rozet takmadım diye öğretmen bana bağırmişti. Ben de “bana onu peygamber gibi dayatamazsınız.” dedim. Ailem evden kaçıp bir örgüte girerim diye beni baskı altına aldılar. Arkadaş çevreme dikkat ediyorlardı. Dâhil

olduğum grupları size söylemek istemiyorum. Benim okuldan ayrılmamın sebebini bile kimse bilemez.”

“Kur’an kursunda başımı örttüm ve ondan sonra hep kapalı devam ettim.”

“Cezam müebbeti çıktığında isyan ettim.”Allah’ım torpil mi yapıyorsun” dedim. Ben suçsuzdum. Af beklerken müebbet alınca çok kızdım. Sağlam bir ibadet ve imanım da vardı. Ama çok sarsıldım. Allah ile hesaplaşmaya başladım. Ben duygularımı dışa vuran bir insanım. Herkes “bunda bir hayır vardır. Bunun mükâfatını göreceksin” dedi. En büyük destek ailem ve çocuklarımdı. Cezam kesinleşince annem çocuklarımı karşıma dikti ve “ bunlar senin çocukların sen ayakta durmalısın” dedi. Bu beni çok etkiledi. O zaman çocuklarımdan biri 3 yaşında biri 8 aylıktı.”

“Ailem sebebiyle hep dindardım. Ne zamanki İmam Hatip Okuluna gittim, orda değişmeye başladım. Özel hayatıma çok karıştırlardı. Din hocamız hep olumsuzluklar üzerinde dururdu. O dönemde dinden çok uzaklaştım. Namazı Kur’an’ı bıraktım. Ramazanda bile oruçlarımın çoğunu tutmadım. O sıralar ablam üniversiteye başörtüsü yasağı yüzünden giremeyip, başını açmak zorunda kalınca beni düz liseye vermiştiler. Düz liseye geçince de açılıp makyaj yapmaya başladım.”

“Cezaevine girmeden bir yıl kadar önce yengemle birlikte namaz kılmaya başladık. Abimin eşi bu konularda çok hassastır. Kandil gecelerinde birlikte sabah kadar dua ederdik. Bu dini yoğunluk fazla devam etmedi. Altı ay kadar sonra arkadaşlarımdan etkisiyle ibadet etmeyi bıraktım.”

“Evlendiğimde eşim dine karşıydı. Aramızda 10 yaş fark vardı. Beni ibadet ettiğim için döverdi. Ben de gizli kılmaya çalışırdım. O zamanlar çok zorlandım ama ibadetlerimi hiç terk etmedim.”

“Dindar olmaya çok uğraştım ama beceremedim. Evlendiğimde maddi sıkıntı ve fakirlik içindeydik. Tarlada çalışıyordum, temizliğe gidiyordum. Zor bir dönemdi.”

“Evlenip bir çocuğum olduğunda – ev bereketli olsun diye- namaza başladım. Eltilerim Kur’an okurlardı. Onlardan etkilendim. Birine yardım olsun diye pekmez vermiştim. Aslında evde de çok değildi ama ben verdiğim için bereketlenmişti. Eltilerim çok iyilerdi. Ortanca eltimle eşimi kaynanam birlikte yakalamıştı. Herkesin pohpohlamasıyla ayrıldım ama çok pişmanım. Köyde rahatım çok iyiydi. Bursa’ya anneannemin yanına gittim. Abimle dayım beni çalıştırmadılar. Ben de onların yanından kaçtım. İstanbul’a geldim ama kötü yola düştüm.”

“Allah’tan çok korkardım. Dedem Allah çarpar derdi, bazı şeyler için. Ekmek yere düşerse ben ne zaman çarpacak diye beklerdim. Akşamları n’olur beni çarpma diye dua ediyordum.”

“Eşimle beraberken sohbetlere katılıyordum. Kadri tarikatındaydım. Onlar bana görev de vermişlerdi. Eşim o zamanlar bana karışmıyordu. Sohbettekilerle kendimi iyi hissediyordum. Sonra eşimle huzursuzluklar yaşadık. Eşim zorla bana uyku ilacı veriyordu. Son yıllarda hep uyuşuk gibiydim. Son zamanlarda namaz kılamıyordum. Kendimi veremiyordum.”

“Öğretmen olarak çalıştığım İHL de ortam çok iyiydi. Arkadaşlarım vardı. Kur’an öğrendim. Namaz öğrendim. Okulun çok etkisi oldu bende. Eşim istemese de gizli gizli ibadet etmeye başladım.”

“Eniştem Fethullahçıdır. Çok güzel ilahiler söylerdi. Dini gerçekten çok güzel yaşardı. Peygamber efendimizden örnekler verirdi. Sohbeti de çok tatlıydı.

Ondan çok etkilenirdim. Fakat cezaevine girdikten sonra namazdan soğudum. Çünkü “saçını açtın, bir de namaz kılıyorsun” diye dalga geçtiler. Bu beni çok soğuttu.”

“Babam namaz kılar ama annem kılmaz. Babam bir ara döverek öğretmeye kalktı. Ben camiye de gittim. Hoca bir yanlıştan dolayı beni herkesin içinde dövdü. 11 yaşındaydım. Şimdi Kur’an oku desen okuyamam. Bu olaylardan dolayı dinden uzaklaştım. Ama inancımı kaybetmedim.”

“Cezaevinden önce böyle bir dönemim olmadı. N... Hanım – mahkum-gerçekten takva bir bayan. Ondan çok şey öğrendim.”

“Sadece okul zamanı öğrenirken kılmaya hevesliydim. Cezaevine girdikten sonra dar yerlere girip ibadet etmek bana ters geldi. Bu yüzden bıraktım artık.”

Hayatında dini açıdan farklılık yaşamadığını söyleyenlerin cevapları ise şöyledir;

“Dini bir hayatım olmadı. 13 yaşında çapaya gitmeye başladım.”

“Ben dinden çok uzak büyüdüm. Ben Allah’ı, gusül abdestini 2006 da cezaevine girdikten sonra öğrendim.”

“Farklı bir dönemim olmadı. Zaten çalışmaktan başka bir şeye de vaktim yoktu.”

“Dinle ve ibadetle fazla bir ilgim olmadı.”

“Hayır. Dini yönden farklı bir dönem yaşamadım.”

“Hayır, hep belli bir statüde devam ettim. Dinle bir alakam yok.”

“Dışarıdayken dini yönden farklı bir dönemim olmadı. Zaten ailem dindar insanlardır. Ama cezaevine görevliler beni çağırdığında başımı örtüp hemen çıkamıyorum. O yüzden başörtüyü çıkarmak istedim. Zaten kıyafetlerim de dışarıdan

istediğim şekilde gelmedi. Asla uyumsuz giyinemiyorum. O yüzden burada dini bakımdan daha gevşedim.”

“Dine çok meylim vardı ama başımı örtmeye babam izin vermedi. Farklı bir dönem yaşamadım.”

“Dine gerçek manada bir ilişkim olmadı.”

Yedi katılımcı herhangi bir açıklama yapmadan sadece “Farklı bir dönemim olmadı” demekle yetinmişlerdir.

Değerlendirme

Katılımcı mahkumların cevaplarını incelediğimizde hayatında farklılık yaşamadığını söyleyenler özellikle hep aynı olduklarını vurgulamaktadırlar. Bu hem dine yakınlık, hem de dinden uzaklık anlamında kullanılmış bir ifadedir. Açıklama yapmayan katılımcıların bu soruyu önemsemedikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca “farklılık” ifadesine yüklenen anlam kişiden kişiye değişmektedir. Çünkü “farklı bir dönemim olmadı” dedikten sonra yaşadığı farklılığı açıklayan mahkum ifadeleri dikkati çekmektedir.

Farklılık yaşadığını belirten katılımcılar bu farklılığı aile bireyi, arkadaş, akraba ve eş etkisi ile yaşadıklarını ifade ederken, yaşadıkları olayların bazen olumlu bazen de olumsuz yanlarına vurgu yapmışlardır. Eğer dinden uzaklaşma anlamında bir farklılık söz konusu olduysa, bu vurgu özellikle olumsuz şekilde olmaktadır. Mahkumların bu tür vurgular yapmasında soruyu soranın din görevlisi olmasının da etkisi olduğu düşünülmektedir.

Aşağıdaki soruyu sadece evli olan ya da başından evlilik geçmiş bulunan mahkumlar cevaplandırmıştır.

3.Soru – Evli iseniz ya da daha önce evlilik yaptıysanız eşinizi dini bakımdan nasıl değerlendiriyorsunuz?

“Eşim öldürüldü. Şu anda dulum. Eşim çabuk öfkelenirdi. Eşim inançlı bir insandı ama ibadet etmezdi. Buna zamanı yoktu. Sigara içerdi, bazen alkol alırdı.”

“Eşimle ayrıldık. İlk evliliğimi on üç yaşında yaptım. Eşim halamın oğluydu. Çok alkol alıyordu. Eve yabancı erkekler getirip beni onlarla yalnız bırakıyordu. Niyetinin çirkinliğini anlayınca onu amcama söyledim. Amcam beni alıp götürdü ve mahkemeye başvurup ayrıldık. O zamanlar ikinci kızıma üç aylık hamileydim. On altı yaşında ikinci evliliğimi yaptım. Bu eşimle beni üvey babam evlendirdi. İkinci eşimi hiç sevmedim. Eşim beni çok sık döverdi. Hatta ilk gecemizde bile bir şeyleri bahane ederek beni dövdü. Bence onun hiç iyi bir özelliği yoktu, dinle imanla da alakası yoktu.”

“Eşim inançsızdı. “Ben Hıristiyan’ım” derdi. Aslında değildi tabi ama öyle derdi. “sen yatıp kalkmaktan ne anlıyorsun” derdi bana. Çalışırdı ama kazancını içkiye verirdi. Evin geçimini elişi yaparak ben sağlardım. Çocuklarım ortada kalmasın diye boşanamadım.”

“Evlendiğimde 17 yaşındaydım. Aile baskısından dolayı evlenip kurtulmak istiyordum. Eşimle konuşuyorduk o zamanlar. Eşim söylem olarak dindardı. Milliyetçi bir kişiliği vardı. Bazen namaz kılardı ama Ramazan orucunu tutmazdı.

Sigaraya dayanamazdı. Sonradan alkole ve zinaya da başladı. Tamamen dinden uzaklaştı.”

“Şu anda evli değilim. İlk eşim dayımın oğluydu ama tanıımıyordum. Görücü usulü ile evlenmiştik. 6 ay evli kaldık. Daha sonra bir düğünde ikinci eşimle tanıştım. O zamanlar ben 17 yaşındaydım. Eşimde 27 yaşındaydı ve evlenip ayrılmıştı, bir kızı vardı. İyi anlaşıyorduk. Ben çok mutluydum. Fakat sonra ayrıldığı eşi ile tekrar görüşmeye başlamış. İnançlıydı ama ibadet etmezdi. Sadece bayram namazlarına giderdi. Cumaya falan gitmezdi.”

“Evliyim. Eşimle arkadaş ortamında tanıştım. Eşim önceden evlenip ayrıldığı için ailem razı olmadı. Kaçarak evlendim. Eşimin önceki karısından dört çocuğu var. Eşim inançlı bir insan. Ama ibadetini pek yapmaz. Sigara ve alkol kullanır. Cumalara gider. Şimdi benim için salat-ı terfıcıye okuyor.”

“Eşimle aynı köydeniz. Görücü usulü ile evlendik. Evlendiğimizde 18 yaşındaydım. O zamanlar sertte olsa ailesine sahip çıkar, içki falan içmezdi. Benim ailem de onu severdi. Dindar bir insandı. Namazlarını kılardı. Sonraları kendini iyice işe verdi ve namazlarını bıraktı. Eşim müteahhitti. Durumumuz gayet iyiydi. Evlendiğimizde zaten sigara içiyordu. Ama alkolü yoktu. Daha sonra hayatına yeni bir kadın girince her şey değişmeye başladı. Alkole başladı ve dinden iyice uzaklaştı.”

“Evliydim. Kayınvalidemler aynı köydeniz. Görücü usulü ile evlendik. Çok sert ve şiddet yanlısıydı. Çok küfür ederdi. Bir erkekte içki ve kumar varsa o evlilikten ne hayır gelir. 14 yıl bilfiil kumar oynadı. Bir kızımız var. Ona karşı iyiydi ama bana şiddet uygulardı. İnançlıydı ama ibadet etmezdi. Her konuyu da bilirdi ama. Sigara, alkol, kumar vardı.”

“Eşim ile sorunlarımız vardı. İçine kapanıktı. Aile kavramında problemler vardı. Paylaşımıcı değildi. Çocuklara karşı çok mesafeliydi. Çocukların dini eğitimiyle de hep ben ilgileniyordum. Anlaşarak boşandık. İnançlıydı. Cumalara giderdi. Kur’an okumayı bilirdi ama ibadet etmezdi. Nadiren de olsa alkol alırdı.”

“Eşimden cezaevine girince ayrıldım. Daha önce de biriyle görücü usulüyle evlendim. Bir çocuğum oldu ama anlaşılamadık ve ayrıldım. Sonra 60 yaşlarında biriyle evlenmek istedim. Aslında, parayı benim amaçlarım doğrultusunda kullanmak için, zengin yaşı büyük biriyle evlenmek istiyordum. Ama ailem vermedi. İkinci eşimle de görücü usulüyle evlendim. Aslında ikinci eşimle problemim yoktu. Eşim özürlüydü. Sol eli yoktu. İyi bir insandı, merhametliydi. Yalan söylemeyi beceremezdi. En kızdığım özelliği başkalarının sözünden çabuk etkilenmesiydi. Ondandır hamile kaldım. Fakat eşimin haberi olmadan kürtaj oldum. Başka çocuğum da yok. O çok istedi ama ben ailesi yüzünden istemedim. Ailesi mala çok düşkün insanlardı. Zaten resmi nikâhım da yoktu. Eşim inançlı ama dindar biri değildi. Sadece Cuma namazlarına giderdi. Sigara içerdi. Düğünlerde alkol alırdı. Bende alkolü olduğu zaman eve almazdım.”

“On üç yaşındayken kırk üç yaşında olan eşimi sevdim ve evlendim. Ondandır üç çocuğum oldu. Aşırı alkol alıyordu. Ayrıldık. İkinci eşim iyi bir insandı. Ondandır iki çocuğum oldu. Kalp krizinden öldü. Tekrar arkadaş aracılığıyla biriyle evlendim. Ondandır çocuğum yok. Bu eşimin dindarlıkla alakası yok. Hovardaydı. Esrar kullanıyordu. Oğluma da alıştırdı.”

“Evliyim. Eşim yurtdışında şoför. Görücü usulüyle evlendik. Bana karşı çok iyidir. Çocuğum yok..-bebeğinin ölümüne sebep olmaktan cezaevinde- İnançlıdır. Namaz kılmaz ama oruç tutar.”

“Görücü usulüyle evlendim. Eşim ibadet etmeme engel oluyordu. Orucumu zorla bozdururdu. Şiddete de başladı. Aldatması da vardı. Bunları aileme anlatamıyorum. Önceleri ailemle arası iyiydi. Sonradan ailemle de arası bozuldu. Dinle alakası yoktur.”

“Görücü usulüyle evlendim. Babam istedi. Kimsesi yoktu eşimin. Sadece bir abisi vardı. Hani bir kediyi evden atarsın ya. Beni de işte öylece evden attılar sanki. Eşimle abisi yetiştirme yurdunda büyümüş. İki sene evli kaldım. Gereksiz kıskanç ve şiddet uygulayan biriydi. Evliyken bir düşük yaptım. Evlenmeden önce, cinayet ve uyuşturucu suçundan cezaevine girip çıkmış. Dinle alakası yoktu. Çalışmıyordu. Hırsızlık yapıyordu. Sigara ve alkolü de vardı. Kısa bir süre uyuşturucu da kullandı. Kardeşime cinsel tacizde bulunuyordu.”

“Görücü usulüyle evlendik. Evlendiğimizde ben henüz adet bile görmüyordum. Eşim çok sert bir insandı. Kocamı sevmiyordum. O benim için bir aile büyüğü gibiydi. 37 yıl evli kaldık. Ben şiddet gördüğümü aileme yansıtmak istemiyordum. Çok utanıyordum. Geçinemediğimizi biliyorlardı ama bu raddede olduğunu bilmiyorlardı. Çok ilgisiz duyarsız biriydi. Oğlum üniversitede okurken o oğlunu lisede sanıyordu. Yaşlı bir kadına bakarak para kazanıyordum. Eşimin dinle alakası yoktu. Eve para harcamazdı. Devamlı kahvedeydi. Ne yaptığını bilmezdik. Maddi durumumuz kötüydü tabi. Allah’tan ev kendimizindi. Sigara ve alkol alışkanlığı vardı. Eve getirdiği erkek misafirler bana elle tacizde bulunuyordu. Ben ona bunu söylediğimde o kabul etmeyip beni dönüyordu. Dinden haberi bile yoktu yani.”

“19 yaşında görücü usulüyle elendim. Çok şiddet görüyordum. Ben çocukları kendim büyüttüm. Baba şefkati göstermedi. Bizi hiç umursamazdı. Evlendiğimizde

dindardı, namaz kılardı. Sonradan arkadaşlarına takılıp yoldan çıktı. Sigara ve alkol kullanmaya başladı.”

“Beni 14 yaşında nişanlamışlardı. Ama ben daha zengin birine kaçtım. Eşim bana hiç bağırmadı, vurmadı. Ailem 30 bin TL başlık parası istedi. Parayı aldıktan sonra eşimle iyi anlaştılar. Eşim dindardı. Namazı orucu vardı. Ama gizli alkol içerdi.”

“Eşimle işyerinde tanıştık. Onu seviyordum. Dindardır, namaz kılar. Zararlı alışkanlıkları yok.”

“Görücü usulüyle evlendim. İki çocuğum var beş yıllık evliydik. Beni bir adama bıraktı. Üç gün gelmedi. Para almış. Ondan çok soğudum. Ayrılmak istediğimi söyledim. Eşim olanları anlatmayacaksın, sadece geçimsizlikten ayrılacağız diye tehdit etti. Ama ben abime anlattım. Abimle o boğaz boğaza kavga ettiler. Akrabalar gelip ayırdılar. Sonra ailem toplantı yaptılar. Ne konuşuldu bilmiyorum. Beni tekrar kocama teslim ettiler. Ona kurallar koydular. Şurada çalışacaksın, şurada oturacaksın dediler ama o sıkıya fazla gelemedi. Gece bizi aldı ve gizlice taşındık. Eşim bir gün kumarda her şeyini ortaya koymuş. Beni de koymuş. Nu yüzden iki yıl saklanmak zorunda kaldık. Çocuk kaynanamda. Biz göçebe gibi. Ben hala dayak yemeye devam ediyordum. Kısacası dinle alakası yoktu.”

“Evliliğim aslında görücü usulü oldu. Annem uygun gördü. Sonra pişman olup nişandan vazgeçmek istedi ama ben dönmedim. İçkisini, silah taşıdığını ve sinirli olduğunu öğrenmiştik. Annem 14 yaşındayken beni babalığımın dayısının oğlu ile nişanlamıştı. Sonra da ayırdı. Belki bu inattan dolayı evlenmiştim. Lise mezunuydu. Çok kıskançtı. Hayatımı zehir etti. Silahı doldurup kafama dayıyordu.

Dindar değildi. Sigara alkol vardı. Uyuşturucuya bir kere denk geldim. Dışarıda ne yaptığını zaten bilmiyordum.”

“Halı dokuma fabrikasında çalışıyordum. Bir çocuk benden hoşlanıyordu. Bir gün buluştuğumuzda alkollüydü. Bana tecavüz etti. Hamile kalmıştım. Farkında olmadan çocuk düştü. Ablam panikle hastaneye haber vermiş. Böylece polis de duymuş oldu ve ben kasten çocuk düşürmekten mahkum oldum. O kişi bunun kasten olduğunu söylemiş. Bu olaydan sonra (mahkum olmadan önce) görücü usulüyle başkasıyla nişanlandım. Dini nikâhla evlendik. Bu arada mahkum edildim. Şimdiki eşim inançlıdır, özel gün ve gecelerde namaz kılar, oruç tutar.”

“Berdel ile evlendim. Kuma olarak gelin gittim. Eşim evliydi ve altı çocuğu vardı. İki tane de benim oldu. Çok kavga vardı evde. Zaten dini nikâhla evliydik. Ayrıldım. Bu eşimle komşum tanıştırdı. Eşim genelevde kadın satarmış. Sonra beni de sattı. Sonra kendimizi düzene sokunca bu hayattan vazgeçtik. Çocuklar büyüdü. Eniştem bunları bildiği için benden borç istemeye başladı. Benden devamlı para istiyordu. Bir gün iki kişiyle geldi. Onlarla para karşılığı anlaşmış. Benim onlarla beraber olmamı istedi. Kabul etmeyince de beni dövdü. Ben tabancayı alıp vurdum. Evde 16 yaşında oğlum da vardı. Ben hayat kadınıysam eniştemle de yatmaya mecbur değildim. Ben hayat kadınıyken de polisler kızırıyordu. Namusumu korudum. Gene kızıyorlar. 17 yaşındayken de amcamın tecavüzüne uğradım. Ben bunu kimseye diyemedim. Şimdi eşimle iyi anlaşıyoruz. Eşim yumuşak bir insan. Çocuklarım onu baba bilirler. Önce bu alemdeyken dayağı vardı.- işten geç geldiğimde onlar iyi yapıyor da ben yapamıyor muyum diye kıskançlıktan döverdi- ama sonradan bıraktı. Şimdi çok iyiyiz. İnançlı biri. Cumaya gider. İlhileri çok sever. Okumayı yazmayı bilmez.”

“Evliyim ama boşanma davası açacağım. Bu benim ikinci evliliğim. İlk evliliğimde on yedi yaşındaydım. Flört ederek evlenmiştik. 2 yıl sonra ayrıldım. Ayrıldıktan sonra Ankara’ya geldim ve teyzemlerde kaldım. GATA’ da işe başladım. Eşimle tanıştım. Teyzemlerde pek rahat değildim. Eşimle rahat edebilmek için evlendim. Çocuğum beş aylık olduğunda ancak ailem eşimle tanıştı. Ailem çok ilgisizdir. Eşimi tarifte zorlanıyorum. Bazen çok efendidir. Bazen de çok aşağılar ve hakaret eder. Beni hep küçük gördü. Hep işi ile meşguldü. Eşimle 3 yıldır karıkoca hayatım yok. Cinayeti işleyen kişi ikimizin de arkadaşı. Ben onunla gönül ilişkisi yaşadım. Onu seviyorum. O da beni seviyor. Aslında onu –katili- evimizin içine kocam soktu. Resmen beni ona itti. Ölen kişi de arkadaşımız. Sevgilim onu kıskandı. Çok alkollüyken böyle bir şey olmuş. Benim suçum olmadığı halde mahkemede beni özel hayatımla yargıladılar.”

“Şimdi dulum. Eşim yüzünden buradayım. Ben iftira kurbanıyım. Görücü usulü evlendim. 14 yıl evli kaldım. İlk eşim öldü. İkinci ile de anlaşamayıp ayrıldım. Bu eşim emekli. Aracı ile evlendik. Ama sinir hastası çıktı. Son eşimden bir kızım vardı. Eşim gece uykuda benim kafama çekiçle vurdu. Ben zorla kaçtım ve komşuya sığındım. Sabah kocam ve kızım tüfekle vurulmuş bulundu. Ne olduğunu anlamadım. Sinir hastasıydı. Dövmezdi ama bana da kızıma da çok hakaret ederdi. Dindardı. Beş vakit kılar, Kur’an okurdu.”

“Severek evlendik. Çok sinirliydi. Şiddet uygulardı. Dışarıda bir şeye kızsız gelir sinirini benden çıkarırdı. Hastalık derecesinde kıskançtı. Dışa karşı iyiydi. Onun zulmü banaydı. Onu iyi tanımayanlar “sen bu adamla nasıl geçinemiyorsun” derlerdi. İnançlıydı ama yaptığından da geri kalmazdı. Annemi bile dövdü. Koyun tüccarıydı.

Önceleri sıkıntımız yoktu. Sonra iş değişiklikleri olunca sıkıntılar oldu. Alkol, sigara ve uyuşturucuya başladı. Çevresi kötüydü.”

“Eşim çok iyi bir insandı. 22 sene boyunca bana sert dokunmadı bile. Dindar ve namazlıydı.”

“Eşimle gazine çalışırken tanıştık. Eşim inançlı olduğunu söylüyordu ama dine karşı çok soğuktu. Alkol ve uyuşturucuya onu ben alıştırdım.”

“Okumuş ama dinle alakası yoktu. Kur’an bilirdi ama namaz kılmazdı. Ben konuşunca da –müftü gene geldi- derdi. Nadiren de olsa alkol alırdı.”

“Eşim muhafazakârdı. Cuma namazlarına giderdi.”

“Dindar değildi. Tokalaşması, toto oynaması... Ben bunları kaldıramıyorum. Sadece sigara içerdi.”

“Eşim dindar değildi namaz filan kılmazdı.”

“Namaz kılmazdı ama inançlıydı.”

Üç katılımcı evlilik yapmadığını ifade etmiştir.

Bu soruya verilen diğer cevaplar şu şekildedir;

“Beraber olduğum kişi dayılarımın bana tecavüz ettiğini bildiği için evlenelim diyemedim ama dost hayatı yaşıyoruz. Bana karşı çok iyi. Namazlarını kılar. Sigara, alkol, uyuşturucu ikimizde kullanıyoruz.”

“Nişanlım barmendi, dinle hiç ilgisi yoktu. Dine tepkili olduğum ve açıldığım o dönemlerde tanıştım onunla. 3-4 yıl birlikte olduk. Evdekilerle her zaman tartışıyorduk. Ailem onu kabul etmiyordu. Aslında ben de huylarını beğenmiyordum ama benimle ilgilenmiş olması hoşuma gidiyordu. Aslında âşık değilim. Ama o beni gerçekten çok seviyordu.”

“Evli değilim ama erkek arkadaşım oldu. Eğitici bir insandı. Hani bir b y ğ n z olur da bir şeyler öğrenirsiniz ya. Dindar sayılmazdı ama dürüst bir insandı.”

Değerlendirme

Mahkumların eşlerini dindar kavramı açısından değerlendirmesini incelediğimizde objektif yargılarda bulunmadıklarını görmekteyiz. Kocası ile iyi anlaşan, onlara öfke ve kin beslemeyen mahkumlar kocalarının yaptığı hata ve günahları fazla önemsemeden onları dindar olarak nitelemektedirler. Bu hataları kadın satıcılığı yapma, alkol ve kumar alışkanlığı gibi büyük günahlar olması dindar görülmelerine engel olmamaktadır. Bunun yanında erkeklerin dindarlık ölçüsü olarak inançlı olması ve Cuma namazına gitmesi yeterli görülmüştür.

Bu durumun tersine olarak kadınlarla tokalaşan, namaz kılmayan, şans oyunları oynayan kocalar dindar olarak tanımlanmamıştır. Bu tanıımı yapan mahkum kadınlar eşlerine kızgınlık ve öfke duyan kadınlardır. Eşlerine duydukları öfkenin ve halk nazarındaki dindarlık anlayışının bu tanımlarda etkili olduğu açıktır.

Birçok araştırmacı insan davranışının temelinde tutarlı olma güdüsünün bulunduğunu savunmuştur. Yapılan alışmalar sonucu ortaya çıkan denge ve uygunluk kuramı kişinin duygusal tercihlerine göre bilişlerini değiştirmeye başladığını bize göstermektedir. Kişi tutarsız bir durumla karşılaştığında psikolojik olarak uyuma geçmek için çaba sarf etmektedir. Bu çaba kişinin hayatına devam

edebilmesi için şarttır¹⁴⁸. Mahkumların tanımlamalarının bilinen tanımlara uymamasının sebebi duygusal tercihleri ile bildiklerini tutarlı hale getirme çabası olarak anlaşılmaktadır.

-Mahkumların Çocuklarına Uyguladığı Din Eğitimi ve Çocukları ile İlişkileri

Bu soruya sadece 26 çocuklu mahkum cevap vermiştir. On bir mahkumun çocuğu yoktur. Bir mahkum ise bu soruya cevap vermek istememiştir.

Soru 4 – Çocuklarınıza eğitim verirken dini referansları kullandınız mı?

Onlar dini bilgilerini kim/kimlerden nasıl aldılar?

Bu soru kendi içinde iki kısımda ele alınmıştır;

-Çocuğuna din eğitimi verdiğini söyleyenler

-Çocuğuna din eğitimi vermediğini söyleyenler.

¹⁴⁸ F.Gençöz, *Uyum Psikolojisi*, Kriz Dergisi, 1998, sy.6, s. 1-8

Araştırmaya katılan bireyleri “çocuğunuza din eğitimi verdiniz mi?” sorusuna verilen cevap yönünden incelediğimizde;

	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
Din eğitimi verdim	22	57,9
Din eğitimi vermedim	4	10,5
Çocuğu yok	11	28,9
Toplam	37	97,4
Kayıp Veri Sayısı	1	2,6
Toplam	38	100,0

Katılımcıların %57,9’ u çocuğuna dini eğitim verirken, %10,5’i çocuğuna dini eğitim vermemiştir. %28,9’unun çocuğunun olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca bir kişi de bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

-Çocuğuna din eğitimi verdiğini-verildiğini söyleyenlerin cevapları şu şekildedir:

“Çocuklarım dini bilgilerini sadece okuldan aldıkları din dersinde öğrendiler. Başka bir şekilde din eğitimi vermedik. Çocuklarım şimdi annem ve babamın yanında. Annemler çevremizden rahatsız olduğu için cinayetten sonra çocukları alıp İzmir’e yerleştiler. Çocuklarım bana destek oluyor. Onları çok özledim. Uzak olduğu için gelemiyorlar ama telefonla bazen görüşüyoruz.”

“İlk eşimden iki kızım vardı. İkinci eşimden de iki kızım oldu. Çocuklara fazla bir dini bilgi veremedim. Biraz camiye göndermiştim. Ama onlara iyi olun, büyüyünce namaz kılın filan derdim.”

“Oğlanla küçüklüğünden beri ben ilgilendim. Bütün duaları öğrettim. İlkokulu bitirene kadar namazlarını da kıldırıdım.”

“Çocuklarıma din eğitimi veremiyordum ama ben namaz kılıyordum. Çocuklar bunu görüyorlardı. Şimdi mektupla onlara bu yaşadıklarımızın bir imtihan olduğunu ve sabır gerektiğini yazıyorum. Çocuklar kayınvalidemin yanındalar. Üstün Dökmen’in kitaplarıyla kendimi geliştirdim. Kızım önceleri cevap yazmıyordu ama şimdi onun gönlünü kazandım.”

“Oğlum çok küçük olduğu için-Allah bir- filan dedirttiriyorduk. Ama ben namaz kıldığım da oturup bana bakardı.”

“Çocuklarıma dini eğitimi tam aldıramadım ama onları yalansız büyüttüm. Oruç tutturdum. Dürüst olmalarına önem verdim. Çok titiz olduğumdan her yere yollamazdım. Her şeyi de günah – sevapla açıklamadım.”

“Ben çalışıyordum. Kızımı annem yetiştirdi. Kızım annemde kalıyordu. Kızımın daha inançlı yetişmesi annemin sayesinde oldu. Saygılı bir insan kızım. Orucunu tutar. Şu an bana o destek oluyor. Her şeyimle kızım ilgileniyor.”

“Çocuklarım dini bilgilerini benden ve okuldan aldılar. Ama okulun çok yetersiz olduğunu düşünüyorum.”

“Kur’an okumayı öğrendiler. Daha çok CD’lerle çalıştık. Yazın camiye gönderdim. Eşimin yaptığı kötülükleri bildikleri için bana destek oluyorlar. Zaten onlara ailem bakıyor.”

“Allah’ın kaç olduğunu, besmele çekmesini, ellerini yıkamasını öğrettim.”

“Çocuklarımı büyütürken bildiğim kadarı ile dini eğitim vermeye çalıştım. Hepsi de şimdi evlerini kurdular. İbadetlerini yapıyorlar. Çocuklarım bana çok destek oldular.”

“Çok küçüktü. Allah demesini kimin kulu olduğunu öğretiyordum. Ama şimdi kayınvalidemde kalıyor.”

“Çocuklarıma Kur’an bile öğretiyordum. Dinlerini anlatıyordum.”

“Kızlar kendileri kalıyorlar. Üniversiteyi bitirdiler. Babalarının mezarına bile gitmek istemiyorlar. Çocuklarım kapalı değiller ama dini duyguları çok kuvvetlidir. Ben dini konularda çok hassasım.”

“Allah’tan bahsederdim. Şimdi annem bakıyor. Annemle beraber namaz kılıyorlarmış.”

“Allah inancını öğrettim. Camiye gönderdim. Namaz kılmayı bilirler. Babalarıyla beraber ziyaretime gelip gidiyorlar.”

“Çocuğum sekiz yaşında. Babaannesinde kalıyor. Çocuğumu getirmiyorlar. En çok dikkat ettiğim şey onu ihmal etmek oldu. Allah’ın varlığını öğretmeye çalıştım. Bazen ezanı sorardı. Bunları konuşurduk.”

“Ben bilmiyordum ama çocuğum öğrensin diye onu camiye gönderdim. Kur’an öğrendi.”

“Şimdi dokuz yaşında. Ben içeri girdiğimde 6 yaşındaydı. Allah’ı ve dua etmeyi bilir. Şimdi annemin yanında kalıyor. Şimdi annem camiye gönderiyor. “Anne ben sana dua ediyorum o yüzden babam seni dövmez” derdi. Babalarının bana eziyet ettiğini bildikleri için babalarının ölümüne tepki göstermediler. Cezaevinde beni ziyarete gelirler.”

“Yazları camiye gönderiyordum. Her şeyi öğrenmelerini istiyordum. 4 çocuğum var. Bana atılan iftira yüzünden beni ziyaret etmiyorlar. Tek başınayım. Aslında eşimin öldürüldüğü gece hepsi benim yanımdaydı fakat o adamın –biz aşk yaşadık- diye iftira etmesinden hepsi de etkilendiler.”

“Kelime-i şahadeti ve bazı duaları öğrettim çocuklarıma.”

“Çocuklarıma yemek duasını, elif cüzünü, bazı sureleri öğrettim. Yazları da camiye yollardım. Çocuklarım şimdi yuvada kalıyor. Telefonla görüşüyoruz.”

Çocuğuna din eğitimi vermeyenlerin cevapları ise şöyledir:

“Fuhuş içinde çalıştığım için dini eğitim veremedim çocuklarıma.”

“Çocuklarımla hiç ilgilenemedim. Eşim de çocuklarla ilgilenmez, bir yere de yollamazdı. Ders çalıştıklarında da defterini alıp yırtardı. Şimdi iki kızım evli. En küçük henüz 10 yaşında, abimin yanında kalıyor. Abimin durumu da aslında iyi değil.”

“Çocuğum ayrıldığım eşimde yaşıyor. Duyma problemi var, konuşamıyor. Bu yüzden din eğitimi veremedim.”

“Çocuklarım ilk eşimden ve babalarıyla yaşıyorlar o yüzden eğitimleri ile ben ilgilenemiyorum.”

Değerlendirme

Mahkumların çocuklarına nasıl din eğitimi verdiği onların din kavramından ne anladığı ile çok yakın ilişkilendirilebilir. Mahkumların geneli kendilerinin aldığı şekilde çocuklarına din eğitimi verme gayreti göstermiştir. Eğitim olarak Kur'an ve namaz öğretmek, belirli duaları ezberletmek için çaba harcanmıştır. Eğitim verdiğini

söyleyen mahkumların camiye gönderdiğini vurguladığını görmekteyiz. Az sayıda mahkum dinin ahlaki yönüne vurgu yapmış, yalan söylememek vb. erdemler üzerinde durmuştur. Eğitim vermeyen mahkumlar bunun sebebi olarak uygunsuz işlerde çalışmalarını göstermişlerdir. Verilen cevaplar genel olarak bilinçli bir din eğitimi verilmediğini göstermektedir.

-Mahkumlardaki Dini Tutumlar ve Ritüeller

Soru 5- Size göre din ve dindar tarifi nasıldır? Kendinizi dindar olarak tanımlıyor musunuz? Dindarsanız ibadet olarak neler yaparsınız?

“Kur’an’a, namaza, doğruluğa inanırım. Din bence bunlardır. Özellikle sabah ezanını dinelmeyi çok severim. O anda ellerimi açıp dua ediyorum. Bundan başka da ibadetim yok.”

“Din iyi bir şeydir. Dindar da çok iyi insan demektir. Ama ben sol kolumdan felç geçirdiğim için ibadet edemiyorum.”

“Allah’ın emirlerini yerine getiren kişi dindardır. Bende elimden geldiğince yerine getirmeye çalışıyorum. Beş vakit namazımı kılarım, Kur’an okurum, oruç tutarım, dua ederim, gece namazımı kılarım. Üç aylarda da oruçlarımı tuttum. Mesela 3 ay kadar alçı ile yatmıştım. O zaman bile tuğla ile teyemmüm yapıp namazlarımı gözümle kıldım. İbadetten zevk alırım.”

“Din beş vakit namaz kılmaktır. Allah’a yakınlıktır. Ben dindar bir insanım. Başörtülü değilim ama namaz kılarım ve oruç tutarım. İbadet ederken çok huzurlu hissediyorum. Sabah namazına kalkamadığımda çok üzülüyorum. Çocuklarımı Allah’a emanet ettiğim hissi ile güç buluyorum.”

“Allah’a, verdiği nimetlere olan şükür duygusudur din. Ben inançlıyım. Dindar olmak kendini ibadete adamaktır. Hafız olmak, namazını geçirmeden kılmak vb. iki çileğın varsa birini paylaşabilmektir, ama ben çileğimi paylaşmam. Sadece gözüm çok doyarsa paylaşırm. Allah’a sıkça dua ederim. Hem de günde birkaç kez- her gece... dua ederken istediğim olacaktmış gibi umutlu ve emin olurum. Umduğum bittiğinde yine dua ederim. Asla küsmem.”

“Dindar kişi; namaz kılan, ibadet eden, şirk koşmayan, isyan etmeyen, fesatlık yapmayan, Peygamberin adını anan kişidir. Namaz kılmasa da Allah diyebilen bence dindardır. Din, namaz kılıp Kur’an okuyup Allah’a yaklaşmaktır. Ben cezaevinde beş vakit kılmaya başladım. İbadet ederken rahatlama hissediyorum. Çok tedavi gördüğüm için Kur’an okumak bana rahatlama veriyor. Allah inancım sayesinde buradan çıkacağımı biliyorum.”

“Din Allah’a yakınlıktır. Eşime “senin ismin Mustafa, yani peygamberimizin ismi benimkide onun hanımının ismi Ayşe” derdim. Buna çok sevinirdim. Bence inançlı olan insan dindardır. Ben dindar bir insanım. Beş vakit namazımı kılarım. Kur’an okurum. İbadet etmek bana kendimi iyi hissettirir.”

“Din hepimizin yapması gereken bir şey ama tam anlamıyla kimse yapamaz. Cezaevinde bazılarını görünce dini şeyler yapmak istemiyorum. İnsan dara düşünce yapmamalı. Ben çok dindar değılim ama dinin gerektirdiğı yolları seviyorum. Aşırılıktan hoşlanmam. Mesela bence fesat olmamak, dürüşlük önemlidir. Kandillerde namaz kılarım. Her gece dua ederim. Ama ben dışarıdayken de dua ederim. Allah – Muhammet – Ali demeden adım atmam. Ama dürüşlük çok önemli.”

“Din ve dindar, iyi olmak demektir. Ben kendimce dindarım. İbadetimi geçirdiğim olsa da insanları incitmem. İbadet ederkenki huzuru tarif edemem.”

“Dini insanlar dünya menfaati için yaşıyor. Menfaat kaybolunca cinnet geçiriyor. Ben birçok ceza aldım. Hücre cezası yani... Ben ahretimi kurtarmak istiyorum. Bence en önemli şey sabır ve şükür. Ben Allah için bir şeyler yapmak istiyorum. İbadet, hayır gibi değil. Daha farklı şeyler... Dindar, Allah için yaşayan, her şeyi onun için yapandır. Ben savaşıyor insanlar çok takdir ediyorum. Ben canlı bombaları çok takdir ediyorum. Kendilerini Allah’a adıyorlar. Halbuki can tatlıdır. Dindar insan, kul hakkına dikkat eden insandır. Ben kendimi yeterli görmüyorum. İbadetlerimi yerine getirmeye çalışıyorum ama eksiklerim de var. Burası cezaevi. Hastalık, psikolojik sıkıntı vs. den ibadet edemediğim oluyor. Kendimi nasıl hissederim. Tabii ki daha huzurlu. Dışarıda herkes ibadet edebilir. Ama cezaevinde Allah’a yönelmek çok önemli. Allah’ı daha farklı hissediyorsun.- Bana uyku ile uyanıklık arasında kalk ve kapıyı ört- dendi. Bazı özel haller yaşıyorum yani. Bunlar bambaşka şeyler.”

“Kendimi dindar hissediyorum. Kapanmayı da çok isterdim. Böyle şeyleri severim. Kur’an dinlemek beni duygulandırır. Ama hiç bilgim yok.”

“Din inançlı olmaktır. Evet, bende dindarım. İbadet ederim. Beş vakit namaz kılarım. Oruç tutarım, Kur’an okurum ve ibadette ferahlık hissederim.”

“Din Allah yolunda yapılması gerekenlerdir. Peygamberin hayatındakiler uygulansa kimse kimseye yüksek sesle bile bağırılmaz diye düşünüyorum. İnsanlar ibadet edip olgun bir ahlaka sahip olmadıklarında dini hakiki anlamda yerine getiriyor sayılmazlar. Olgun insan dindar insandır. Günah ve sevap ayırımına ben dikkat ederim. Ben dindarım ama ibadetlerimde eksikim var. Konya’da cezaevinde 3

yıl 8 ay kaldım. Orası beni Karaman cezaevine yolladı. Orda 1,5 yıl yattım. Tüberküloza yakalandım. Tedavi için beni buraya yolladılar. İlk 15 gün yalnız kalınması gerekiyordu. Bayram ve yılbaşı tatili nedeniyle hastaneye hemen gidemedim. O yüzden 46 gün hücrede tek başıma kaldım. O zaman namaz kılmayı bıraktım. Korkuyordum. Sanki biri beni yakalayıverecekti. Namazı ilk öyle bıraktım. Sonra normal koğuşa alındım. Tepkimi, korkumu bilemiyorum ama artık kılamadım. Namaz kılariken bir evhama kapılıyorum. Huzursuz oluyorum.”

“Kişiy e özgü bir inanç sistemidir din. Tarifini ne ben yapabilirim ne de bir başkası bence. Türbanlıysanız başkalarının yaptıklarını siz yapamazsınız. Toplumun bakışı böyle. Hâlbuki dindarlık kalıplara sığmaz bence. Ama bazı insanlar kendilerini işlerine gelince dindar olurlar. Şu an hayatımdaki en sağlam imana sahibim. En çok Kur’an okuduğum dönemden bile. Ama ibadet edemediğim için dindarım da diyemiyorum. Dua okumak istediğimde odamda yalnız ağlayarak dua ediyorum. Kabul olduğunu da hissediyorum. Ama içimden gelmediğinde asla yapamıyorum. Aslında dua okumaya başlasam sonra o istek gelir biliyorum ama şeytan bırakmıyor işte.”

“Allah’a inanmaktır din. Dindar insan Hz. Muhammed’e ve diğ er peygamberlere inanmaktır. Aslında ben de namaz kılmak istiyorum ama namazda gülesim geliyor. Annemden bu yüzden çok dayak yerdim. Bu yüzden namaz kılmıyorum. Yatarken dua ederim. Kelime-i şahadet getiririm. Annem öğretmişti bunları. Okursam içime rahatlama gelir.”

“Din seni Allah’ın yarattığına inanmak demektir. Dindar insan, ibadet etmese de inançlı insandır. Önceden dindar değildim ama şu an kendimi dindar olarak

tanımlıyorum. Beş vakit namaz kılıyorum. Oruç tutuyorum. Dua ediyorum. Bunları yapmak beni rahatlatıyor. Sanki bir gücün beni koruduğunu hissediyorum.”

“Din, Allah’ın yolunda olmak ve ibadet etmektir. Dindar olarak sadece hocaları görüyorum. Onlar Allah yolundalar. Ben kendimi dindar olarak görmüyorum. Dindar değilim de diyemiyorum ama çok eksikim var. Özellikle kul hakkından çok korkuyorum. Düzenli namaz kılıyorum. Cezaevinde çalıştığım dönemde kılamadım. Onları şimdi kaza ediyorum. Namaz kılmazsam kendimi suçlu hissediyorum.”

“Din tabii ki iyi bir şeydir. Dindar olmak herkesle iyi geçinmektir. Ben fazla bilemiyorum. Ben elbette dindar bir insanım. Beş vakit namaz kılarım. Bir de Yasin suresini yeni yazıdan okurum. Okuduğumda kendimi hafıflemiş hissediyorum.”

“Din Allah’a secde etmektir bence. Dindar insan, iyi ahlaklı, ibadet eden insandır. Kendimi dindar hissediyorum. Namaz kılarım, Kur’an ve kitap okurum. Çok sık dua ederim. Bunları yaparken çok rahatlarım.”

“Din Allah’ın emirlerini yerine getirmektir. Dindarlar da bence aşırıya kaçanlardır. İnsanları dindar- dindar değil diye sınıflandıramayız. Bu Allah’la kul arasındadır. Benim karşıdan gördüğüm kadarıyla dindar denen insanlar dindar görünüp kalbi fesat olanlardır. Benim ailem dinine bağlıdır ama bence dinine bağlılık ayrı şeydir dindarlık ayrı şeydir. Ben kesinlikle dindar değilim. Bu kavram çok itici. Ben elimden geldiğince dua ederim. Özel geceleri değerlendiririm. Şu an beş vakit namaz kılmıyorum ama dualarımı ve Yasin’i okuyorum. İbadet ederken kendimi çok rahat hissedirim. Kandil gecelerinde çok namaz kılmaya çalışırım. Çok huzurlu olurum. Tespih namazını da öğrendim ve burada kıldım.”

“Dindarlıkta en önemli şey kul hakkıdır. Dedikodu etmeyen, fuhuş yapana dudak bükmeyen,- kendisi bu işi yapıyor- lokmasını paylaşan insan dindar insandır. Ben dindar bir insanım. Her perşembe Yasin okurum. Ara ara da olsa namaz kılarım. Mesela ben yemek servisi yaparken 3 ayet-el kürsi okuyorum. Yemek çok bereketleniyor. Ama koğuştaki bir kadın dindar görünüp çok fesatlık yapıyor. O beni çok soğutuyor.”

“Dindar ibadetlerini yapan kimsedir. Allah’ın gösterdiği yoldur din. Ben biraz dindarım çünkü ibadetlerimi tam yapamıyorum. Namaz kılmaya çalışıyorum. Kur’an’ı Latince harflerle okuyorum. İbadet ederken içimdeki darlık gidiyor. Kiminle konuşursam konuşayım bu kadar ferahlayamam.”

“Din Allah’ın emir ve yasaklarıdır. Dindar insan öğrendiklerini hayata geçirendir. İnançlarım yerinde fakat ibadet konusunda şu an zayıfım. Koğuştaki Kur’an öğrenmeye çalışıyorum ama namazlarımı şu an kılamıyorum.”

“Din Allah’a ulaşma yoludur. Farklı dinlerle de olabilir. Dindar emirleri yerine getirip takvalı yaşamaya çalışandır. Dindar; dini bağnazlığa kaçmadan hayatına aksettiren kişidir. Ben fazla dindar değilim. Ben baş kapatma hariç her şeyi uyguluyorum. Beş vakit namaz kılıyorum. İbadetlerin hepsi var. İbadet etmek beni çok rahatlatır. Ama açık olmam beni rahatsız ediyor.”

“Sadece ibadet edene dindar denmez. Dindar insan yaptığı iyiliği başa kakmayan insandır. Din Allah’a yakın olmaktır. Ben dindar bir insanım. Asla yalan söylemem. Ben yanlışları yalansız söylerim. O yüzden beni bu koğuştaki pek sevmezler.”

“Din Allah’a inanmak ve her şeyi ondan beklemektir. Dindar insan da Müslüman insandır. Fuhuş yapmış olsam da ben de dindar bir insanım. Her gece yatmadan annemden öğrendiğim duaları okurum.”

“Din bir çıkış kapısı. Dindar; kalbi ile Allah’a konuşan kişidir. İbadet gerekmez. Ben dindar değilim. İçimdeki öfkeden dolayı kendimi tamamen Allah’a açamıyorum.”

“İnsanın yüreğidir din. O’na iyi bir kul olamadığım için çok pişmanım. Kimseyle konuşamadıklarımı O’nunla konuşurum. Dini kimse bütünüyle yaşayamaz. Din kalpte yaşanan bir şeydir. Aslında her şey öyledir. Annem benim tutucu olduğumu söylerdi. Eşimin arkadaşıyla bu ilişkiyi yaşadığım zaman bile inançlıyım. Genç kızken erkek arkadaşım bile olmadı.”

“Allah’a inanan dindardır. İbadet edilmesi de gerekir. Ben de inanıyorum ama ibadet edemiyorum.”

“Ben ilahi, mevlit dinlerken çok etkilenir ağlarım. Allah’tan korkan insan dindardır. İbadet gizli olmalı. Onu öne çıkarmamalılar. Ben namaz kılmıyorum ama yemin ederim onlardan daha vicdanlıyım şu an. Rahatlamak için dua okurum. Perşembe akşamları da Yasin kitapları okurum.”

“Kendini bilen, Allah’a güvenen insan dindardır. Bence ibadetsiz dindar olunmaz. Ben bütün ibadetlerimi tam yaparım. Eğer namaz kılmazsam rahat edemem.”

“Din deyince çok iyi ölçmek lazım. Din kutsal bir emanettir. İki rekat namazla yada başını örtmekle olmaz. Dindar insan dedikodu etmez, ağırbaşlı olur, verici olur, alıcı olmaz. Ben dindar biri değilim ama psikolojim düzelince tam yapacağım. Herkes bir yapıyor bir yapmıyor.”

“Din Allah’ın yolunda gitmektir. Dindar insan büyüğünü küçüğünü bilmeli. İbadet etmeli. Ben dindar bir insanım. Namaz kılarım. Namaz kılınca da rahatlarım.”

“Dindar insan Allah’a yakın insandır. Ben dindar olup olmadığımı bilmiyorum. Allah’a -kapanayım- diye dua ediyorum.-çok dekolte kıyafetli- Yasin’i Türkçe harflerle okuyorum.”

“Din ahlaktır bence. Dindar insan Allah’tan korkar, kimseye zarar vermez. Ben dindarım ama tam manasıyla da yerine getiremiyorum. Secdede bir türlü huzurlu olamıyorum. Hep aklıma eşim geliyor. Acaba rahat mı? Hesabını verebildi mi? İnşallah Rabbim onu şehit kabul eder. Bana o kadar vurdu ama eğer dayımın yanında da bana vurmaya kalkmasaydı bunlar olmazdı. Dayımı kavga ettiğimiz için arabulucu olarak çağırmıştı. Ben bıçağı kendimi öldürmek için almıştım ama mutfaktan dönerken beni çağırdılar. Ne olduğunu hatırlamıyorum bile. İntihar etmek istediğim için sanırım bunlar başıma geldi. Babamdan eşimin resmini istedim. Babam “o artık öldü, sana haram” diye resmini getirmedi. Rüyamda da görmesem nerdeyse yüzünü unutacağım.”

“Din bence ibadet demektir. Dindar insan yalan söylemeyecek, ibadet edecek. Ben dindar bir insanım. Namazımı kılarım, orucumu tutarım. Yalan ve dedikodudan uzak dururum. Eşimin biraz yalan söyleme huyu vardı. Biraz da bu yüzden kızarım yalana. Borcu olsun veya başka bir şeyi olsun ama bana yalan söylemesin. “Ben cezaevine girsem beni ziyarete gelir misin” derdi. Meğer borç içindeymiş.”

“Dindar deyince aklıma hep bazı sıfatlar gelir; kuralsız ve şartsız dürüstlük. Yani kendine bile yalan söylemeyen. Ortayı bulabilen, hiçbir şekilde aşırıya kaçmayan, herkesle empati yapabilen hatta bir hayvanla bile, nefesine hakim olabilen... Dindar insan dini kurallarda esneme yapmaz. İşine geldiğinde yorumlama

yapmaz. Benim bu tanımlamama göre ben kendimi dindar hissetmiyorum. Ama bu yolda çabam var. Mesela “tamam inanıyorum ama oruç tutmayı düşünmüyorum” demek bence dindarlık değildir. Ben namaz kılıyorum. Cezaevine girmeden 3-4 ay önce başladım. Kılmadığımda kendimi kirlenmiş hissediyorum. Dedemin kardeşini namaz kılarken görmüştüm küçükken. Çok etkilenmiştim. Sanki bu dünyanın ötesinde bir şeydi...”

“Din inanıştır. Neye inanıyorsan odur. Dindar insan inandığı üzere yaşayandır. Ben kendimi dindar olarak görüyorum. Kalbimi kimseye karşı bozmamaya çalışırım. Namaz ve orucuma devam ederim. Olanı da paylaşıyorum.”

Değerlendirme

Mahkumların din ve dindar kavramlarını tanımlarken kendi durumlarına ve yaşadıkları sıkıntı, öfkeye göre söylemlerde bulunduklarını görmekteyiz. 1952 yılında Festinger tarafından geliştirilen kurama göre kişiler kendileriyle tutarlı olma eğilimindedirler. Festinger’in bilişsel çelişki kuramına göre kişinin sahip olduğu bilgi ya da tutum, onun sahibi olduğu başka bir bilgi, tutumla çelişirse bu durum kişiyi sıkıntıya sokacağından güdülenme meydana gelecektir¹⁴⁹. Bu güdülenme sonucu kişi bilgi ve tutumlarından birini değiştirmek veya iki zıt durumu açıklayacak bir anlayışı kabullenmek durumunda kalacaktır. Mahkumların din ve dindar kavramını yüklediği anlamlardan onların kendi durumlarını onaylama ve dini olarak onaylanma ihtiyacı içinde olduklarını görmekteyiz. Örneğin, ibadet eden mahkumlar dindarlık için

¹⁴⁹ Festinger, L. (1957), *A Theory of Cognitive Dissonance*. Evanston: Row, Peters

ibadetin şart olduğunu vurgularken, ibadet etmeyenler ibadetin çok önemli olmadığını, fesatlık yapmamak gerektiğini belirtmişlerdir.

-Mahkumların Kur'an Okuma Durumları

Soru 6 – Kur'an-ı Kerim okur musunuz? Arapça metninden mi yoksa mealini mi okursunuz? Okuduğunuzda rahatlama mı yoksa sıkıntı mı hissedersiniz?

Bu soru verilen cevaplara göre şu kısımlara ayrılmıştır:

- 1- Kur'an okuyanlar(Arapça veya Latin harflerle)
- 2- Kur'an okumayanlar
- 3- Belirli dua ve sureleri okuyanlar(salat-ı terfeciye, Ayet-el kürsi, kenz-ül-arş vb.)

Kur'an okuma durumuna göre mahkumların durumu;	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
Kur'an okuyan	27	71,1
Kur'an okumayan	6	15,8
Bazı duaları (kenzul-arş, salat-ı terfeciye vb.)okuyan	5	13,2
Toplam	38	100,0

Katılımcıların %71,1'i Arapça veya Latin harfleriyle yazılı Kur'an metnini okumaktadır. Kur'an okumayanların yüzdeliği %15,8'dir. Katılımcıların%13,2'si Kur'an bilmediğini onun yerine bazı dualar(kenzul-arş, salat-ı terfeciye vb.) okuduğunu belirtmiştir.

-Kur'an okuyanların cevapları şöyledir:

“Kur'an'ı sık sık okurum. Mealini bazen okurum. Okumazsam rahatsız olurum. Kendime borç gibi görüyorum. Hep abdestli duruyorum. Ezan okunur okunmaz da namazlarımı kılarım.”

“Kur'an'ı Arapçasından okurum. Nadiren meal okurum. Kur'an'ı ikindi ve yatsı namazlarından sonra her gün okurum. Okurken huzur buluyorum.”

“Kur'an'ı hatim için Arapçasından okuyorum. Meal pek okumam. Kur'an okurken az çok neyden bahsettiğini anlıyorum.”

“Kur'an'ı sık sık okuyorum. Önce mealini okuyorum. Sonra Arapçasını okuyorum. Okuduğum yeri iyi inceliyorum. Okurken büyük bir huzur duyuyorum.”

“Beni Kur'an okurken görseniz; ben yaşayarak okurum. Çok içten dua ederim. Anlamını bilme gibi bir ihtiyacım yok.”

“Bazen Kur'an'ı Türkçesinden okurum ama çok değil. Duygulanırım. Aslında hevesim var.”

“Kur'an'ı Arapçasından okuyorum. Bazen Türkçesini de okurum. Zaman zaman okuduğumda ağlarım.”

“Kur'an'ı Arapçasından okurum. Mealini fazla okumam. Okuyunca hoşuma gider aslında ama kolay kolay elime alamam. Arkadaşların okumaması insanı etkiliyor.”

“Kur'an'ı Arapçasından tecvitle okuyabiliyorum. Okumaya başladığımda çok okurum. Bırakınca da tamamen kalıyor. Mealini sadece merak edersem okurum. O anlar yeryüzünde olduğumu hissetmiyorum. Çok huzurlu oluyorum.”

“Arapçasını bilmiyorum. Türkçesini okuyorum ama arkadaşlarımdan öğreneceğim.”

“Kur’an’ı yeni yazıdan Cuma akşamlar ölenlere bağışlamak için okuyorum. Mealini okumam.”

“Arapçasından yavaş yavaş okuyabiliyorum. Mealini de okuyorum. Okurken hiç bırakmak istemiyorum.”

“Kur’an’ı Arapça olarak okuyabiliyorum ama çok yavaş. Sadece Yasin suresini zorlanarak okuyabilirim. Diğer sureleri Latince den okurum. Bazen anlamını da okurum. Genellikle perşembeleri okuyorum. Gece dualarımı okumazsam çok rahatsız olurum. – beni koruduklarına inanıyorum- Ailemden uzak kaldığımda daha hevesle dini görevlerimi yapıyorum. Baskı altında olmak beni boğuyor. Aslında benim kötülüğümü istemediklerini de biliyorum.”

“Latince harflerden okurum. Duygusallıktan ağlamaklı oluyorum. Okuyunca çok rahatlıyorum.”

“Latin harflerle yazılı olanı bazen okurum.”

“Haftada bir gün Arapçasından okuyorum. Okurken boşlukta gibiyim. Eskisi gibi okurken kendimi iyi hissedemiyorum. Arada bir meal de okurum.”

“Kur’an’ı hem Arapça hem de malini okurum. Günlük okurum. Rahatladığımı, dileklerimin kabul olacağını hissederim. O’nun beni sevdiğini hissediyorum.”

“Latince harflerle yazılı olan Kur’an’ı okurum. Rahatlamak için okurum sıkıldığım zamanlar. Bazen anlamını da okurum. Haftada bir okurum.”

“Kur’an öğrendim. Meal de okurum. Öğrenemem diye çok korkuyordum. Çok güzel bir şey.”

“Arapça bilmiyorum. Latin harflerle olanından okurum. Rahatlama olur tabii.”

“Ben Arapça Kur’an okumayı bilmiyorum. Ama cumaları Türkçe yazıyla olan Yasinleri okuyorum.”

“Yasin’i Türkçe harflerden okuyabiliyorum. Okuyunca huzurlu olurum.”

“Türkçe harflerle haftada bir iki okurum.”

“Namaz arkasından hep okurdum ama şimdi elime pek alamıyorum. Cezaevinde her şeyden soğudum biraz. Okuduğum zaman huzur duyuyorum tabii.”

“Ben sabah namazını kıldıktan sonra hiç yatmam. Yasin okurum. İkindiden sonra da Amme’yi. Çok rahatlarım okuduğumda.”

“Kur’an biraz biliyorum. Namaz kıldıktan sonra okumaya gayret ederim. Kur’an’a bakarken bile rahatlarım. Ona ait olduğumu düşünüyorum.”

-Kur’an okumayanların cevapları şu şekildedir:

“Kur’an bilmem. Rüyamda Yasin’in 2-3 ayetini ezberlettiler. Onu okuyorum. Bazı ilahileri okuyorum. İlahileri çok seviyorum.”

“Ben hiç okula gitmedim. Kur’an okumayı da bilmiyorum. Ama biri okuduğunda tüylerim diken diken oluyor. Çok heyecanlanıyorum.”

“Kur’an bilmiyorum.”

“Kur’an okumayı bilmem. Okumam yazmam yok zaten.”

“Kur’an okumayı bilmiyorum. Türkçe de okumam yazmam yok.”

“Cezaevinde Kur’an öğrenmiştim. Ama okumadığım için unuttum. Okurken içimi korku kaplardı.”

-Belirli duaları okuyanlar (Salat-ı terfeciye, ayet-el kürsi vb.)

“Kur’an bilmem ama rahatlamak için el açıp dua ediyorum.”

“Kur’an öğrenmiştim ama unuttum. Duaları okuyorum. Onları okumak beni rahatlatıyor., çünkü sadece Allah için okuyorum.”

“Kur’an pek okuyamıyorum ama kenz-ul-arş duasını her gün okurum. Okurken çok rahatlarım.”

“Salat-ı terfıcıye duasını deftere yazdım. Ama Türkçe harflerle. Onu okuyorum. Okurken yüreğim rahatlar.”

“Kur’an okumayı bilmiyorum. Dualar okuyunca rahatlıyorum.”

Değerlendirme

Mahkumların Kur’an okuma durumlarını incelediğimizde Kur’an’ı rahatlama, duaların kabul olmasını sağlamak ve vefat eden yakınlarına hediye etmek amacı ile okuduklarını görmekteyiz. Kur’an okuma oranı oldukça yüksek görülmesine rağmen sık okuma oranının oldukça düşük olduğunu görmekteyiz. Genel olarak her katılımcı okurken rahatladığını söylerken sadece bir kişi okurken korku duyduğunu belirtmiştir. Okumayanlar sebep olarak bilmediklerini söylemişlerdir. Kur’an okumayı gerek görmeyen ya da anlamsız olduğunu ifade eden mahkum olmamıştır.

-Mahkumların dini içerikli soruları ve yönelttiği kişiler

Soru 7 – Merak ettiğiniz dini içerikli soruyu kime yada kimlere soruyorsunuz? Merak ettiğiniz bu sorular daha çok neyle ilgili (ibadet- inanç- rüya yorumu bv.) dir?

Bu soruya verilen cevaplar iki kısımda incelenmiştir:

-Dini soru sormayanlar

-Dini soru soranlar

Dini içerikli soru sorma durumuna göre mahkumları incelediğimizde:

	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
Dini içerikli soru sorarım	28	73,7
Dini içerikli soru sormam	10	26,3
Toplam	38	100,0

Dini soru sormayanlar:

Verilen cevaplar şu şekildedir:

“Kimseye soru sormuyorum. Benden daha bilgili olan yok koğuştta.”

“Dini soru sormam.”

“Ben burada kimseye bir şey sormuyorum. Risale-i Nurla büyüdüğüüm için her şeyi biliyorum zaten. Bazen aileme sorarım geldiklerinde.”

“Kimseye bir şey sormam. Zaten koğuştta herkes dine karşı.”

“Soru sormuyorum. Yeteri kadar biliyorum.”

“Merak ettiğim bir şey olmuyor. Zaten çoğu şeyi biliyorum.”

“Sorum olmuyor.”

Dini soru soranlar sordukları şahıs bakımından kendi içinde kısımlara ayrılmıştır:

Dini soru soran Katılımcıların Kime Sorduklarına Göre Dağılımı;

	Frekans (N)	Yüzdeli k (%)
Din Görevlisine	6	21,4
Ailesine	2	7,1
Mahkûm Arkadaşına	8	28,6
Dini Vecibeleri (namaz kılma, başörtülü olma vb.) Yerine Getirenlere	6	21,4
Kitaplardan Araştıranlar	6	21,4
Toplam	28	100,0

Dini konuda soru soran 28 katılımcının %28,6'sı soruları için mahkum arkadaşlarına danışırken, %21,4'ü din görevlisini, %21,4'ü dini vecizelerini(namaz kılma, başörtülü olma vb.) yerine getirenlere, % 7,1'i de ailesine sormayı tercih etmektedir. Soruları için kitaplara başvuranlar %21,4'tür.

-Din görevlisine soranlar

“Dışarıda sorup öğrenme imkânım yoktu. Burada daha çok size –din görevlisi- soruyorum. Mahkumlara sormam. Çelişkili insanlara soru sormam. Rüyalarımı çok merak ederim mesela.”

“Sizin gibi eğitilmiş insanlara sorarım. Buradakilere sormam. Sorularım her şeyle ilgili olabilir.”

“Dini konularda çok hassasım. Kitaplara bakarım. Cezaevi vaizine sorarım bilmediğimi. Buradaki görevlilerden ve mahkumlardan sormam.”

“O konuda doğru bilgi vereceğine inandığım kişiye sorarım. Çalıştığım için sizinle konuşma fırsatım olmadı. Koğuştakilere sormam. İyi biliyor olması gerekir. Mesela önceki cezaevi hocamıza çok inanırdım. Size de bu konuda güveniyorum. Aklıma takılanlar genelde günlük yaşantıyla ilgili olur. Zaten sorular hep dönemlik olur. Ramazanda onunla ilgili sorular olur mesela.”

“Kimsenin söylediğine inanmam. Din görevlisine sorarım. Siz bu işin eğitimini alıyorsunuz.”

“Burada pek bilen olmaz. Konya’daki cezaevinde her hafta hoca gelir anlatırdı. Ona sorardım.”

-Ailesine soranlar

“Genelde dayıma sorarım merak ettiklerimi. Dayım emekli imamdır. Onun söyledikleri beni tatmin eder. Sorularım ibadetle ilgili olur. Mesela toplu koğuşta kaldığımda fuhuş ve hırsızlıktan içeri girenlerden bir şey yemek istemezdim. Onlar da bana küserdi. Dayıma sordum. Oda bana besmelesiz yememi söyledi.”

“Abime sorarım. O daha çok biliyor. Genelde ibadetle ilgili sorular sorarım. Ayda bir kez beni ziyarete gelir. Telefonla da görüşürüz. Ailem bana destek olur.”

-Mahkum arkadaşına soranlar

“Koğuştaki mahkum arkadaşlarıma sorarım. Yalnız peygamberimizin 9 defa evlenmesine çok şaşırdım. Miraca çıktığını da kitaptan okuyarak öğrendim. Cezaevine girmek beni dini manada çok yüceltti. Böyle yerlerde ibadet olmazsa dışarının kargaşasında hiç mümkün olmaz.”

“Mahkum bir arkadaşım var ona sorarım. Güvenilir olduğu yüzünden belli.”

“Koşuşıta güvendiğim insanlara sorarım. Fıkıhla ibadetle ilgili şeyler.”

“Mahkumlardan bilene sorarım sorularımı. Genelde sorularım ibadet ve rüyalarla ilgilidir.”

“Mahkumlardan iki hanım bana yardımcı oluyor. Kütüphaneden de bakıyorum.”

“Mahkumlardan bilenlere sorarım. Daha çok ibadetle ilgili sorularım olur.”

“Sorularımı koşuşıta güvendiğim arkadaşlarıma sorarım. Peygamberin hayatı ile ilgili sorarım.”

-Dini vecibeleri yerine getirenlere soranlar;

“Dini sorularımı koşuşıta anlaşılabildiğim ve dindar gördüğüm kişilere sorarım. Sorularım genellikle rüyalarla ilgili olur. Zaten neyin günah olup neyin olmadığını bizde biliyoruz. Mutlaka bunları bilmek için kuran ya da kitap okumak gerekmez.”

“Kapalı biri olması önemlidir. Mahkum arkadaşlardan da olabilir. Ama cevaplardan tatmin olmam için herkesin aynı şeyi söylemesi lazım. En çok rüyalarla ilgili şeyler sorarım. Rüyalar hariç dini bilgiler konusunda bilgi sahibi olduğumu düşünüyorum.”

“Koşuşıta mahkûmlardan Kuran okuyan yarım hocamız var. Ona soruyorum. O da kendi kendine öğrenmiş. Anlatıyor işte.”

“Koşuşıta Kuran bilenlere sorarım. Tatmin olmuyorum ama hiç bilmemektense soruyorum. Zaten başka da bilen yok ki. İbadetle ilgili şeyler sorarım.”

“Gerçekten abdestli, namazlı kişilere danışırım. Genel tartışmalarda doğru olanı da merak ederim.”

-Kitaplardan Öğrenenler

“Kimseye soru sormam ben. Gerekirse kitaba bakarım. En çok rüyalarımı merak ederim.”

“Dini sorularım daha çok inançla ilgili olur. Önceleri insanlara sorardım. Artık daha bilinçliyim. Kuran ve kitaplara bakmaya çalışıyorum.”

“Sorularım için kitaplara bakarım. Çünkü size de sorsam kitaptaki cevabı vereceksiniz. En önemli sorum cinayet suçunun affı ile ilgili.”

“Kitaplara bakarım. Mahkumlara sormam. Koğuşta tek ben Kuran okuyorum çünkü.”

“Daha çok kitaplara başvururum. Ama çok okuduğum için genelde bilirim her şeyi. Merak ettiklerim, boşanma, ibadetle ilgili fıkıhla ilgili.”

“Bir sorum olursa kitaplara bakarım genelde. Geçen gün koğuşta bir konuyu tartıştık. Bildiklerimiz çok farklıydı. Çok canım sıkılmıştı.”

Değerlendirme

Dini içerikli soru sormak dini bilgiye az da olsa sahip olmak ve daha çok öğrenme azminde olmak anlamına gelir. Hiçbir şey bilmeyen kişinin soru sorması

zordur. Soru sormam diye cevap veren mahkumların ifadelerinden kendilerini yeterli gördüğü anlaşılmaktadır. Soru sorarım diyen mahkûmların sorularını kimlere sormayı tercih ettiği de önemlidir. Bu onların güven duyduğu kişileri göstermektedir. Din görevlisine sorularını sorduğunu ifade eden mahkumlardan pek çoğunun 3 yıldır aynı cezaevinde din görevlisi olarak çalışan araştırmacıya hiçbir şey sormamış olması önemlidir. Mahkumların bu soruyu en doğru şekilde cevaplamak gayesiyle bu şekilde beyanda bulunmuş oldukları anlaşılmaktadır.

-Mahkumların Psikolojilerinin Rüyalarına Yansıması ve Yorumlamaları

Soru 8-Sizi etkileyen rüyanızı anlatır mısınız? Size göre bu rüyanın anlamı nedir?

Katılımcıların rüyalarını dini soru olarak ifade etmeleri ile ilgili olarak bu soruya yer verilmiştir. Rüya yorumları pek çok insan tarafından dinle ilişkili olarak değerlendirilmektedir. Özellikle mahkumların din görevlisine yönelttiği soruların başında rüyaları gelmektedir. Bu soruya dört mahkum cevap vermemiştir. Verilen cevaplar ise şöyledir;

“Cezaevinden çıktığımı görmüştüm. Sahildeydin. Çocuklarım da yanımdaydı. Çok kalabalık olduğunu hatırlıyorum. Rüyamda bile –Allah’ım ne olur bu rüya olmasın- diye dua ediyordum. Aynı rüyayı birkaç kere gördüm. Cezaevinden çıkacağıma yorumladım.”

“Ben rüyamda bir dede görüyorum. Bana senin yerin burası değil deyip beni cennete götürüyor. Herhalde ben cennete gideceğim.”

“Cezaevine girmeden önce Hz. Yusuf’u gördüm rüyamda. İki kişi koluna girmişti. Ben onun kim olduğunu sordum. Söylediler. O bir iftira yüzünden 7 sene yattı ve çıkınca Mısır’a sultan oldu. Ben de inşallah 7 sene yatıp çıkacağım.”

“Ben ceza aldığımda isyan etmişim. Hak etmediğimi düşünüyordum. Bir gün rüyamda Hz. Ali’yi gördüm. Bana kılıcını verdi ve “Bu kılıçla çok güçlü olacaksın. Sabret “ dedi. Bu rüyadan sonra kendimi daha iyi hissettim. Tekrar namaza başladım. Cezam onaylandığında Hz. Peygamberimizi gördüm rüyamda. “Sabret” dedi. Çoğu zaman kendimi suçlu hissetsem de aslında vicdanım rahat. Allah’ın affediciliğine inanıyorum.”

“Çocuk koğuşundayken rüyamda uçar gibi olmuştum. Tutunabileceğim bir yer yok. Göğsümde ıslaklık oluyor. Bir çocuk süt emiyor sanki. Onu görmüyorum ama bu duyguyu merak ettiğim için hoşuma gidiyor. Aslında çocuğum olsun isterdim ama sanırım benim çocuğum olmaz. Ama bu rüyadan sonra umutlandım biraz.”

“Rüyamda içimde cin vardı. Nihat hoca sırtıma vurdu, okudu ve çıkardı. “

Tamam, kurtuldun” dedi. Eşimin beraber olduğu kadın büyü yaptırmış bana. Cinler gönderiyormuş. Ama rüyayı o zaman değil, cezaevine girince gördüm.”

“Cezaevine girmeden 3 ay önce burayı rüyamda gördüm. Rüyamda cezaevinde olduğumu gördüm. Komşumun oğlu burada saz çalıyor ben de ağılık yapıyorum. Herkeste bize hizmet ediyordu. Rüyam içimi çok sıktı. Çok etkilendim. Gün boyu sarhoş gibiydim.”

“Çok rüya gördüm. Rüyamda en çok asma ve üzüm görürüm. Bunu cennet olarak yorumyorum.”

“Sakallı bir dede rüyamda devamlı olarak Kuran okuyor ve ağlıyor. Dedenin ağlamasını kendi çekeceğim acılara yordum. Yine bir kere de eltimi gördüm. Bana konuşmıyor. Kızı da benden yardım istiyor. Ben onu öldürdüm ama durup dururken değil. Yani vicdanım rahat.”

“Rüyamda mezarlık gördüm. Mezarlar açılıyor. Cehennemde yanma zamanı diyorlar. Cehennemde yandığımı gördüm sonra cennete alındım.”

“Rüyamda herkes hesap veriyor. Ben de veriyorum. Herkes şeytana dönüşüyor. Bitkiler bile bana askıntı oluyor. Bana çok güzel bir pencere gösteriliyor. Senin sonun diyorlar. Çok güzel bir yerdı. Ben –orası benim mi?- diye feryat ediyorum.”

“Rüyamda hacca gittiğimi gördüm. Cezaevine girmeden de görmüştüm, şu sıralar da görüyorum. Ben soruyorum. –iyi bir insan olduğundan dediler.- Benim 10 liram varsa yarısını dilencilere veririm.”

“Bazen rüyamda bebeğimi biberonla beslediğim oluyor. Biraz büyümüş görüyorum. –bebeğinin ölümünden sorumlu tutuluyor-

“Benim abdest terliklerim var. Rüyamda terliklerim kendi kendine gidiyor. ‘Çektiğim sıkıntıların mükafatını alacağım inşallah’ diye yorumladım. Arkadaşlarım devletten yardım diye yordular ama o yardımı hala görmedik.”

“Rüyamda hacca gittim. Kabe’de deniz vardı. Annemle birlikteydik. Annem iki kişilik bilet alıp eve dönelim diyor. Bende –iki günlüğüne beni niye hacca

getirdin- diyorum. Annem de; ‘Para için üzölme zaten devlet karşıılıyor’ diyor. Sonra uçağa binip annemle beraber eve döndüm. Ben hislerime çok güveniyorum. Ben rüyamda buraya gireceğimi hissetmişim. Ağustos ayında görmüşüm. Her yer karla kaplıydı. Karların üstünde yürüyordum. Yerden bir su kütlesi çıkıyordu. İçinde yunus balıkları vardı. Havaya sıçrayıp suya dalıyorlardı. Arkasından dört tane de at çıkıp şahlandı. Oradan ilerleyip asfalta çıkıyorum. Tam oradayken deprem oldu. Ben korkup yere kapandım. Meğer bir at koşturuyormuş. O at üstümden atladı ve ben aniden uyandım. Ben zaten aranıyordum. Yunus görmek cezaevine girmek demekmiş. Yakalanacağım ama fazla yatmayacağım dedim anneme. Sonra yakalandım. Yakalanınca da bu rüyanın benzerini gördüm.”

“Rüyamda Atatürk’ün evini gördüm. İçerideki resimleri alıp çıkıyorum. Kapının önünde havuz var. Suyu da tertemiz. Elbiselerimi çıkarıp yüzüyorum. Su bulanıyor. Atatürk devlet demek. Devletten yardım göreceğiz.”

“İçeri ilk girdiğimde olayın şokundan dolayı çok aşırı korkuyorum. Sanki biri içeri girecek ve bir şey olacak... Ölen insanı beyaz gelinlikler içinde görüyorum. Bana elini uzatıyor. Gerçekten de ölürken bana elini uzatıp –affet- demişti.”

“İçeri girmeden 2 sene kadar önce rüyamda bahçeye yatak sermişim. Yatak iğde çiçeğinden. Hacca giden bir komşum ve ben yatacakmışız. O çok iyi biri. O yatmadı ben yattım. Karşımızda yeşil kapılar var. Onlar da peygamberlerinmiş. Çok güzel kokuyordu. O kokuyu hiç unutmam. Bunlar sizin komşularınız dediler. Çok hayırlı bir rüyaydı. Çok mutlu olmuşum. Ben komşuma anlatınca komşum bana –başını kapat çok iyi olacak- dedi. Ama bir türlü yapamadım.”

“Olayımla ilgili rüyalar görüyordum. Rüyamda silahla maktul beni öldürmüştü. O sabah ben onu vurdum. Çok korkmuştum. Ama olanları da kimseye söyleyemiyordum.”

“Bir ev alıyorum. Tek oda. Dağın başında. Çocuklarımı orada saklıyorum. Kamyona eşya yüklüyorum ve telefonla geleceği yeri söylüyorum. Buradan çıkıp çocuklarıma sahip çıkacağım, diye yoruyorum.”

“Cinayet işlediğim gece rüyamda iki yol vardı. Babam soldaki, ben de sağdaki yoldaydım. O bana –ya sen beni, ya ben seni öldüreceğim- dedi. Ben –ben zaten seni öldürdüm- dedim. O bana –sen beni hayatta öldürdün- dedi ve gittiği yol karardı. Bana –hakkını helal et- dedi. Ben de –etmem. Sen daha benim günahlarımı çok çekeceksin- dedim. Bence azabı başladı. Ona asla hakkımı helal etmem.”

“Bana tesbihat vermişlerdi. Sohbetteydim. Rüyamda mahşer yerindeydim. Abdülkadir Geylani Hazretleri ve Zehra annemiz –tarikat dersi hocası- beni kollarımdan tutup Allah’ın huzuruna sürüklüyorlardı. Gide gide dergaha vardık. Bana –şerbet yap-dediler. Ben rüyamda da bu rüyayı anlatıyorum. Onlar tabir ediyorlar. Belden aşağım tutmuyor. Onlar –mürşit elinden tutmayanının hali bu- dediler. Çok heyecanlandım. Başka bir rüyamı da eşimi vurduğumda cezaevinde gördüm. O hastanedeydi. Rüyamda anıma geldi. ‘Hadi gidiyoruz’ dedi. Beni toz toprak bir yere getirdi. Ben anladım ki o can çekişiyor. Meğer o gece ölmüş.”

“En etkili rüyamı ilk namaza başlarken görmüştüm. Rüyamda bir kadın alevlerin içinde yanıyordu. Kadın kıpkızıl ateşten çıktı ve karşıdaki duvardan geçti. Denizden iki kova su aldı, üzerime döktü. Evimizin duvarında güneşi gördüm, güneş

gözüme geldi. Bununla uyandım. Uyandım ki sabah ezanı okunuyordu. Eşimden de çekiniyordum ama kalkıp sabah namazını kıldım. Allah istersen ezanı duyarsın demek istedi.”

“Nişanlandığımda bana tecavüz eden kişinin beni kaçırıp başkalarına sattığını görmüştüm.”

“Rüyamda ayrıldığım ilk eşimi gördüm. Yağmurun altındayım. Eşim beni kuytuya çalışıyor. Beni çekip öpüyor. Çok korkuyorum. Hala bu rüyanın etkisindeyim. Aslında ilk eşimi çok sevmiştim. Kumalarla anlaşımadım.”

“Rüyamda cezaevine girmeden önce bir oğlan çocuğu doğurup kucağıma alıyorum. Dayımdan aldırduğım çocuk oğlandı. Ben hep onun günahını çekiyorum. Çocuğu içimde parçaladılar.”

“Cezaevine girdiğimde nikahsız yaşadığım için tövbe etmişim. Rüyamda kardeşim beni bir çadıra çağırıyordu. İçerde Peygamberimiz varmış. Ben günahkar olduğumu düşündüm ve içeri bakamadım. Çadırdaki eşim de vardı. Ben bakamayınca kardeşime ‘Bak gördün mü bakamadı’ dedi. Günahımı içimde büyüttüğüm için rüyamda bile bunu yaşıyorum.”

“Rüyamda sol memem aşağı doğru sarkmıştı. Çok endişelenmişim. Başıma kötü bir şey gelecek diye yordum. Çok etkilenmişim.”

“Rüyamda bir hoca bana geldi ve salavat getirdi. ‘Az kaldı’ dedi. Cezaevinden çıkarım diye yorumladım.”

“Cinayetten bir gün önce rüyamda çeyizlerimin geldiğini gördüm. Babaannemle rengarenk yorganlarımı diziıyorlardı. Kardeşim bana bir şey attı; Siyah eldiven. Siyah eldivenler gözümü kör etti. Ertesi günde öfke gözümü kör etti ve bu cinayeti işledim.”

“En çok etkilendiğim rüyalar gerçekleşen rüyalar. Koğuşa gelecek mahkumları önceden görüyorum mesela.”

“Rüyamda koğuştan giden bir mahkum ablayı gördüm. Büyük bir odada kubbe gibi bir şey var. Tepesi yok. Ben oradan yıldızları ve galaksileri görüyorum. Oradan S. Abla bana ‘Levenzelnayı (Haşr suresi) oku’ dedi. Bu sureyi daha önce hiç bilmiyordum.”

“Kabe’yi rüyamda gördüm. Gitmişim gibi anlatabilirim. Gökyüzünde uçan bir cisim vardı. Uçtuğu yerde yıldız kayması gibi bir iz bırakıyordu. Bu tür şeyleri herkesin göremediğini biliyorum. Seçilmiş kişiler görür. Bende acaba öyle miyim diye düşünüyorum.”

Bu soruya verilen farklı cevaplar şu şekildedir;

“Rüyalarımı anlatmak istemiyorum çünkü çok özel rüyalarım var. Olacakları görüyorum.”

“Hiç rüya göremiyorum burada. Çok iyi rüyalar görürdüm. Anlattığım için artık göremiyorum.”

“Ben fazla rüya görmem.”

-Mahkumların Rüyalarında Gördüğü Kişiler

Soru 9. Rüyanızda en çok kimi görürsünüz ve uyandığınızda ne hissedersiniz?

Mahkumların rüyalarında kendilerini aşkın olanla yakın hissetmeleri, dini motif ve simgeleri sıkça görmeleri onların manevi dünyalarını anlamamız açısından önemlidir. Yine mahkumlar kendilerini ve yaşadıkları öfkeyi bize en iyi şekilde rüyalarındaki iç hesaplaşmalarla anlatmaktadırlar.

Sorumuza iki mahkum cevap vermemiştir. Verilen cevaplar ise şu şekildedir;

“Eşimi çok sık rüyamda görürüm. Benim cezamı üzerine almak istiyor. Cezaevine girdim gireli o hep benimleydi sanki.

“Rüyamda en çok çocuklarımı görüyorum. Uyandığımda ağlıyorum. Onları çok özledim.”

“Ölen kişinin amca çocuklarını görüyorum. Gelini ile samimiydik. Bana yardım ediyorlar. Rüyamda hiç bunalıyorum.”

“Rüyamda genellikle eşimi ve annemi görüyorum. Annemle hep kavga ediyoruz. Eşimle ise cinsel beraber olduğumuzu görüyorum. Eskiden eşimi çıplak görürdüm ve kovardım. Kayseri’de cezaevine gelen hoca “hala eşini affetmiyor musun” dedi. Ben de artık affettim ve helal ettim. Ondan sonra cinsel içerikli rüyalar görmeye başladım. Rüyamda ailesine beni affettiğini söylüyor ve beni savunuyor. Bunların mesaj olduğunu düşünüyorum.”

“Birkaç kere rüyamda öldürdüğüm kişiyi gördüm. Üzerimde gardiyanların elbisesi var. Beni bulmasın diye elbisemle kapanmaya çalışıyorum. ‘üzerindeki

yeni mi aldın’ diye soruyor. ‘sen ne geziyorsun burada’ diye kızıyorum. O ‘üzülme, sen haklısın’ diyor. Üzerinde kurşun sıktığım yerler nokta nokta kan oluyor. Ben ‘ne oldu?’ diye korkuyorum. O ‘üzülme ben bunu hak ettim’ diyor. Üzerindeki kanları temizliyor. Babası elinde meyve dolu bir sepetle geliyor ve sepeti bana veriyor. ‘üzülme kızım biz biliyoruz’ diyor. Annesi ise bağırıp çağırıyor. Gerçekten de mahkemede babası üzgün duruyor annesi ise çingene gibi bağırıp çağırıyordu.”

“Rüyalarımda en çok –öldürdüğüm- eşimi görüyorum. Ona dua okuduğumda sevinçli oluyor. Dua etmediğimde bana küs oluyor. Bir iki defa ben ‘seni öldürdüm’ dedim. O ‘hayır beni sen öldürmedin’ dedi. Çok suçluluk hissettim.. (ağlıyor) keşke onun canını ben almasaydım. Gerçi ilahi takdir...Ben çok kaçtım. O sinirli oldukça ben kaçıyordum. O günde evden çıkmak istemiştım. Ama o kapıyı kilitledi. Beni çaresiz bıraktı. Beni çok kötü dövdü. Mutfaktaydık. Abdest almıştım ve mahalledeki sohbeta, Kuran okumaya gidecektim. O gün üstümüzde bir ağırlık vardı zaten. Birkaç gün önce rüyamda kendimi çıplak görmüştüm. Ben kendimi korumak için bıçağı elime almıştım. Zaten hastaneye de ben götürdüm. Ama kucağımda can verdi.”

“Rüyalarımda en çok ölmüş babamın genç halini görürüm. Dere gibi bir yerdeyiz. Beni merdivenlerden çıkarıp yola bırakıyor. Bazen ağlayıp –neden ordasın- diye soruyor. Benim durumumu bilebilir mi? Bunu merak ediyorum.”

“Çocuklarımla küçüklüklerini görürüm. Güzel olur onları görmek.”

“Ailemi çok görürüm. Ailem benden bazı şeyleri saklamak istiyor. Ben onlara bunu anlattım. Bana açıklamak zorunda kaldılar. Birde insanların ölüm sırasını görürüm. Yani kimin kimden önce öleceğini. Rüyalarım çok çıkar.”

“Annemi görüyorum.4 sene önce öldü. Beyaz ve yeşil kıyafetlerle görüyorum. Bana dua ediyordu. Çok duygulanıyorum. Hayır, mı istiyor bilmiyorum. Dua istiyor olabilir.”

“Rüyalarımnda hep kendimi dışarıda görüyorum.”

“En çok çocuklarımı görürüm rüyamda. Hep onlarla dışarıda birlikte oluyoruz. Uyandığımda çok kötü oluyorum.”

“Kendimi ve ailemi görürüm sıkça. Kendimi genelde evde görüyorum. Uyandığımda bakıyorum cezaevindeyim. Çok huzurlu oluyorum rüyamda. Az kaldı eve gideceğim. İlk zamanlar ölen kişiyi görüyordum. Sürekli nefesini hissediyordum.”

“Annemi ve kardeşlerimi görüyorum. Uyanınca çok üzülüyorum. Boşlukta hissediyorum. Ulucanlarda yatarken her gözümü kapattığımda ölen kızı –maktul- görürdüm..”

“Genelde onu –öldürdüğü komşusu- görüyorum. Bıçağı ilk önce o eline almıştı. Baya da tartışmıştık. Nasıl kimse duymadı hayret ediyorum.”

“Eşimi gördüm.-maktul- Suçsuz yere ordasın, beni affet dedi. Ben de ; ‘ben değil Allah affetsin’ dedim. Sanki gerçek gibiydi.”

“Dua okumadan yatarsam ölen kişiyi görüyorum. Hayalet gibi gelir başıma dikilir. Çok bunalırım o zaman.”

“Kardeşlerimi görüyorum rüyamda. Çok mutlu oluyorum. Uyanınca mahzun oluyorum.”

“En çok babamı görürüm. Ben bahçe suluyorum; o da bana şurayı da sula diye emir veriyor. Özlem hissediyorum. Aslında annemi daha çok seviyorum ama onu görmüyorum. Cezaevine girdikten sonra babamın beni daha çok sevdiğini anladım. Benim için gizli gizli ağlıyormuş.”

“En çok suç ortağımı görüyorum. Evime gelip çıkmıyor. Ben polislere laf anlatmaya çalışıyorum. Ne zaman görsem mektup alıyorum ondan. Çok öfkeleniyorum.”

“En çok öldürdüğüm kişiyi –babası- görürüm rüyamda. Hep ağlayarak uyanıyorum. Sanki onun nefesini hissediyorum.”

“Pek kişilerle ilgili rüya görmem.”

“Rüyamda en çok annemi görüyorum. Sembolleri yorumluyorum ve aynen de çıkıyor.”

“Rüyamda eşimi görüyorum. Çok mutlu oluyorum o zaman. İyi ki o çıktı karşıma.”

“Rüyamda en çok beraber olduğum kişiyi görürüm. O beni çok seviyor. Ne zaman onu görsem bana o gün bir kağıt gelir.”

“Rüyalarımı çok net hatırlamam. Rüyamda eşimin ve benim ellerimiz arkadan bağlıydı. Bana eziyet ediyorlardı. Kalbime yakın ok saplıyorlardı. ‘Keşke kalbime denk gelse de hemen ölsem’ diye düşünüyorum. O da bana çaresizce bakıyordu. O çaresiz bakışları mahkemede de gördüm.”

“Anne babamı görüyorum. İyi hissedirim.”

“Rüyamda eşimi yaralı görüyorum. Şu an bile öldüğüne inanamıyorum. Onun korkusu var hala bende.”

“Rüyamda eşimi köy çeşmesinin teknesinde gördüm. Çıplaktı. Su tertemizdi, nur gibiydi. O gün Yasin okumuştum. Çok güzel kokuyordu.”

“Rüyamda Abdulkadir Geylani Hazretlerini gördüm. Koğuşta bir arkadaşım anlatmıştı onu. Çok etkilendim.”

“Buraya gireli 3-4 defa eşimi gördüm. Rüyama bile girsin istemiyorum. Keskinde cezaevindeyken çok rüyama giriyordu. Girmesin diye ona da Kuran okutuyordum.”

“Rüyamda en çok babamı görürüm. Ondan nefret ediyorum. Aslında onu öldürmek isterdim. Başıma ne geldiyse onun yüzünden geldi.”

“Eşimi çok sık görüyorum rüyamda. Ya yürüyemiyor ya da kanser olmuş ama hep hayatta. Bir keresinde de koğuştan biri eşime sulanıyor. Onu gördüğüm zaman hiç uyanmak istemiyorum. Çok özledim.”

“Eşimin öldürdüğü kişiyi görüyorum rüyamda. ‘Beni sen öldürttün’ deyip bana gülümsüyor. Uyandığımda keşke onunla evlenseydim, bunlar başıma gelmezdi diye düşünüyorum.”

“Rüyamda en çok ölen kardeşimi görürüm. Onun beni çok sevdiğini biliyorum.”

Değerlendirme

Mahkumların cevaplamakta en istekli davrandıkları soru rüyaları olmuştur. Bu soru mahkumların dini içerikli soru olarak rüyalarını sorduklarını ifade ettikleri ve rüyalarına çok önem verdikleri tespit edildiği için sorulmuştur. Rüyalar bir insanın duygularının, kaygılarının, umutlarının şifreleridir. Pek çok mahkumla rüyaları paylaşarak sıcak bir iletişim kurmak mümkün olmuştur. Onlar haklılıklarını öldürdükleri şahıslara rüyalarında söyletmiş, kızgınlıklarını rüyalarında yaşamışlardır. Rüyaları aynı zamanda onların yaratıcı ile aralarındaki bağıdır. Dini bilgisi olmayan bazı mahkumların rüyalarında bazı sureleri okumaları veya okumalarının istenmesi onların ruh dünyalarında dine olan yakınlık ve ihtiyaçlarının göstergesidir.

-Mahkumların Ahiret-Cennet-Cehennem Kavramlarına Bakışı

Bu soru ahiret ile ilgili dini kavramların mahkumlar tarafından nasıl yorumlandığını anlamak için sorulmuştur.

Soru 10-Ahiret-Cennet-Cehennem kavramlarının sizdeki etkisinden bahsedermisiniz?

“Ahiret yani öbür dünya. Ondan fazla korkum yok. Allah nasıl bilirse öyle olsun ama benim kendimi ölçtüğüme göre benim büyük bir günahım yok.”

“Ben cennete gideceğimi düşünüyorum. Çünkü çok sıkıntı çektim. Hem de ben burada suçsuz yatıyorum.”

“İnsan öldürmekle günahkar oldum ama çektiklerime Rabbim şahidimdir. O yüzden affolduğumu düşünüyorum.”

“Ben ahirete inanıyorum. Orada da cennetlik olacağım.”

“Ahiret deyince korkuyorum ama Rabbim affeder inşallah. Cennete gideceğimi düşünüyorum.”

“Ahiret deyince aklıma ilk gelen şey cehennem. Oradan korkuyorum ama cehennemde kalacağımı sanmıyorum. Sonunda Allah günahlarımızı affedecek şefaate nail olacağız.”

“Aklıma cehennem geldiğinde çok korkuyorum. Cennet gelince ise seviniyorum. İlk mezara giriş beni çok korkutuyor. O hesap verme anı. Bizi yakmasın diye hep O’na dua ediyorum.”

“Her şey orada olacak. Biz burada sadece evcilik oynuyoruz. Cehennemlik bir insan değilim. Merhametim çok fazla çünkü. Bunu Allah da biliyor.”

“Ahiret beni pek ürkütmüyor. Günahım varsa da dua okuyarak telafi etmeye çalışıyorum. Haksız yere yattığım için kafamı yastığa rahat koyuyorum.”

“Ahirete hazır değilim. Allah’a karşı yapmam gereken vazifelerim var. Ahiret hayatı gerçek dünyaya giden yoldur. Cennet, Allah’a ve Resulüne yakın olacağımız yerdir. Ödül değildir. Ödül dersanız bir şey karşılığında verilmiş olur. Cehennem nefesine esir insanların yeridir.”

“Ben bir suç işledim ama isteyerek olmadı. Aslında ben karıncayı incitmeyen bir insandım. Nasıl can vereceğimi düşünüyorum, korkuyorum.”

“Ahirette cehennemden korkuyorum. Cennete gitmeyi istiyorum.”

“Bu dünyada yapılan her şey karşılık bulacaktır. İmtihan ayetleri beni çok etkiledi. ‘Sabredenleri müjdele’ ayetiyle de güç buluyorum. Bazen farklı düşünceler söyleniyor. Ölümle her şey bitecek sonra farklı bir insan olarak yaşayacağız diyorlar. Bazen bu da mantıklı geliyor. Ama bunları düşünmek istemiyorum.”

“Ahirette huzur bulacağımı hissediyorum. Her şey yerli yerine oturacak. Cehennemden korkuyorum ama geçici olacağını da biliyorum. Çok canımızı yakacağını sanmıyorum.”

“İyilik yaparsan kurtulacak, kötülük yaparsan yanacaksın. Ben bu yüzden yanacağım.”

“Günahlarımızın bedelini ödeyeceğiz. Ben şu ana kadar kötü bir şey yapmadım. Evet, o an benden kaynaklanan bir şey oldu ama ben öldürmeseydim o beni öldürecekti.”

“Ben iyiyim demiyorum ama Allah affeder inşallah. Ben ümidimi koruyorum. Cennete girmek istiyorum. Allaha inancımı hiç yitirmedim.”

“Kurban olduğum Rabbim inşallah cennetine alır bizi. Cezaevinde o kadar çok münafık var ki insanlarla güler yüzle konuşuyor, sonra da ardından çekiştiriyorlar. İşte onlar cehennemlik.”

“Bazen cennetin kapılarının bana kapalı olduğunu düşünüyorum. Ama herkese sonunda açılacak inşallah. Ben dua ediyorum ama adam öldürdüğüm için cehennemliğim ve dualarım kabul olmaz diye üzüliyordum. Bunu çok zor aştım.”

“Çok günah işledim. İnşallah cennete gidebilirim. Biraz zor gibi görünüyor.”

“Benim yerim cehennemlik. Fuhuşta çalıştım da çalıştırdım da. O işleri yaparken Allah ile aram soğuktu. Hiç aklımda bile yoktu.”

“Ben can aldım. Cehenneme gideceğimi düşünüyorum ama çokta tövbe etti. Sonunda cennete gideceğim inşallah.”

“Herkesin düşlediği gibi ben de cenneti düşünüyorum. Ama yaşadıklarımın sonu ümitsizliğe düştüm. Sanki affedilmeyecek gibiyim. Ölüm gelse şu an seve seve canımı veririm. Ama cehennemden de ürküyorum.”

“Çok umutlu değilim ama çok karamsar da değilim. Çok öğrenci okuttum. Maddi yardım yaptım. Şimdi de manevi yönden insanlara yardımcı olmaya çalışıyorum. Mükafatını Allah verecektir.”

“Yaptığımız çok küçük bir şeyden de olsa cehenneme mutlaka uğrayacağız. Cennete gideceğimi bilsem hemen ölmek isterim.”

“Bana bir şey söyleyenleri önemsemiyorum. Sabrediyorum. Herkes cennete gitmek ister. Dedikodu, kavga gürültü cehennemin kapısını açar.”

“Benim için iki tarafta fark etmez. Kimin nereye gideceğine Allah karar verir. Ben cehenneme gidip bana acı çektirenlerin acı çektiğini görmek isterim.”

“Cehennem beni çok ürkütüyor. Sonsuz bir yaşam ahiret. Orası gerçek bir hayat. Bir şeyler yapmak istiyorum ama şu dönemde doğru yaşamak çok zor.”

“İbadet etmediğim için cenneti kendime düşünemiyorum. İbadet etmeden de cennete girilmez ki.”

“Ben aslında cennete gidecek çok şeyler yaptım. Eşimin her türlü sıkıntısına sabrettim. Allah isterse bunun için beni cennete alır. Eşimi yeğeni öldürdü. Beni seviyordu. Fakat ben azmettirici olarak müebbet aldım.”

“Kim ne yaparsa karşılığını görür. Yani elinle cennete ya da cehenneme gidersin.”

“Ben rüyamda cehennemi bile gördüm. İki kapı vardı, biri sağ biri sol. İncecik bir köprü ve altında da ateş vardı. Cehenneme dövme yaptıranlar, cennete de en çok yetim çocuklar gidecek-kendisi yetim-. Ben nereye gideceğimi bilmiyorum, bunları düşünmekten de çok kopmuşum.”

“Ben karıncayı bile incitmezdim ama sinir tepemdeydi. O ikide bir tüfeği doldurup sizi öldüreceğim diye bizi tehdit ederdi. O gece de tüfeği doldurup bizi korkuttu. Hepimizi dövdü. Ben de o yatınca alıp vurdum.”

“Sadece iyi insanlar cennete gidecek.”

“Cennette eşimle olmayı çok istiyorum. Eğer cennette de kavuşma ümidim olmasaydı intihar edip tümünden cehennemde yanardım. Burada yanacağıma orada yanardım.”

“Ben cehennemliğim. Ben hem eşimin cinsel ihtiyaçlarını reddettim, hem de adam öldürdüm. Bir yandan böyle diyorum bir yandan da Allah bilir diyorum. Umudum da var yani.”

“Her şeyin hesabının tutulduğuna inanıyorum ama cenneti, akan ırmakları hayal edemiyorum. Bizim tek yapmamız gerek yasaklardan kaçınmak ve salih amel işlemek.”

“Cennetin şu an var olduğunu ama cehennemin şu anda olmadığını düşünüyorum. Herkes odununu kendi götürür.”

Değerlendirme

Mahkumların ahiret ile ilgili düşüncelerinde genel anlamda olumlu olduklarını görmekteyiz. Dinen büyük bir günah işlemiş olmaları onları umutsuzluğa sevk etmemiştir. Bu durum bilişsel çelişki teorisi ile açıklanabilir. Cinayetin büyük günah olduğunu hepsi de kabul etmiş olmasına rağmen kendi haklı sebepleri olduğunun altını çizmekte ve affedilecekleri ümidini vurgulamaktadırlar. Bilişsel çelişki oluşan bazı kabullerini kendi haklı sebeplerini açıklayarak değiştirmekte ve vicdanlarını rahatlatmaktadırlar.

-Rahmet ve Gazap kavramlarının Mahkumlarda Uyandırdığı Düşünceler

Soru 11-Size göre Allah’ın rahmetimi yoksa gazabımı ağırlıktadır? Rahmeti ya da gazabı hak edenler kimlerdir?

“Günahı çok olan gazabı hak eder. Yani haksızlık yapanlar, haram yiyenler gazabı hak ederler. Rahmeti hak edenler ise yardıma muhtaç insanlara yardım edenlerdir. Bir bardak su vermek bile çok önemlidir. Ben işlettiğim büfemde birçok insana yardım ettim. Mağdur insan görürsem dayanamam.”

“Her yerde O’nun rahmeti var.”

“Rabbim kullarına gazap etmek istemez. Ama yaptıklarını çekersin tabii. Rabbimin rahmeti çoktur. Rahmeti hak edenler; iyi niyetli, yardımsever ve inançlı kişilerdir. Gazabı hak eden ise: mesela benim kocam içer, kötülük yapar.”

“Allah insanlar gibi olsa da affetmese ne yapardık? O çok büyük. Her şekilde affeder.”

“Allah’ın rahmeti fazladır tabi ki. Her büyük suçu affeden de odur. Azabı kafirler hak eder. Rahmeti ise bütün ömrünü ona vakfedenleredir. Biz kullar onun kadar affedici değiliz. Biz her şeye karşılık bekleriz, Allah beklemez.”

“Allah’ın rahmeti çoktur. Melekler bizim tövbe etmemizi bekler, hemen günah yazmaz o yüzden rahmet daha çoktur. Allah’a inanan rahmeti hak eder. İnandığını söylese de inanmadığı belli olan insanlar gazabı hak eder. Başörtülü olmak da inanmayı gerektirmez. Mesela 4 yaşındaki çocuğu sobada yakan kadın inançlı –o günlerde gündemde olan bir haber- olamaz. Bana kötülük eden kişi

aslında azabı hak etti ama o da cennete gitsin istiyorum. Çünkü hakkımı helal etmediğimde ben onun başını beklemek zorundaymışım. Beklemek zorunda olmasaydım o zaman hakkımı helal etmezdim; kemikleri sızlasın isterdim.”

“O’nun rahmeti tabii ki çok daha fazla kadar merhametli ki anneler sadece zerresini almış. İşte bu yüzden anne olan kolay kolay cinayet işleyemez. Başka bir insanın canını yakmanın Allah tarafından da sevilmediğini biliyoruz. Gasp, hırsızlık, uyuşturucu vb. bunlar çok kötü şeyler. Evet, ben bir cana kıymışım ama ben bu suçları sevmiyorum. Allah’ta sevmez diye düşünüyorum. Allah’ın rahmeti başkalarına zarar vermeyenleri kapsar.”

“Allah’ın rahmeti daha fazladır. Eşimin eziyeti çoktu ama aslında kötü bir insan değildi. Yaptıklarını affedemesem de sonuna kadar azap görmesini istemem.”

“Rabbim gazap etmeyi istemez. Kulun kendinden istemesini bekler. Haksız yere yattığım halde bir kere bile isyan etmedim. Ağladığımın bile affını istiyorum.”

“Gazabı tecavüz edenler, mal için adam vuranlar, ailesini katledenler hak eder. Rahmeti ise sabredenler hak eder. Benim sabırsızlığa tahammülüm yok.”

“Ben cennete giderim diye düşünüyorum. Allah her şeyi görüyor. Onun rahmeti ağırlıkta. İkinci eşim kızıma ve oğluma çok kötülük etti ama Allah herkesi affetsin istiyorum. Yoksa onun başını cehennemde beklemek zorunda kalacağım. Ben dayanamadım öldürdüm ama Allah her şeyi affetsin.”

“İnanmayanlar, ibadet etmeyenler gazabı, inananlar, ibadet edenler, Allah’ı sevenler rahmeti hak eder. İnşallah rahmeti hak edeceğim. Çünkü ben de ibadet ederim. Kimsenin arkasından konuşmam.”

“Ben çektiklerimi Allah’ın gazabı olarak düşünüyorum. Kimseye gazap etmesin. Aslında kötü dediklerimiz bile özünde iyidir. Ama küçük çocuklara fuhuş yaptıran, tecavüz edenler, öldürenler bunlar O’nun gazabını hak edenlerdir diye düşünüyorum. Onun rahmeti çok güzel bir şey. Bir yaşında çocuğunu öldüren içerde olsa da bakıyorum rahat bir hayat sürüyor. Ama ben hiç birey yapmadım. Hem içerdeyim hem de kötü bir hayatım var. Rahmet için ne söyleyeyim. Tanıyıp evlendiğim insan hayatımı mahvetti. Adım azmettirici oldu. Adalet var diyemiyorum.”

“Rahmet i gazabından büyük. Onun gazabı bile senin rahmetin için. İlk cezaevine girip çıktığımda isyan yaşamıştım. Allah’a şirk koştum. Hepten kendimi saldım. İstanbul’da yaşadığımda uyuşturucuya başladım. Hapa ve kokaine alıştım. Soğukkanlılık veriyor insana. Her şeyi biliyorsun ama önemsemiyorsun. Hani imanın çok kuvvetli olur da Allah’a olan güveninden dolayı ‘aman ne olursa olsun’ dersin ya işte onun gibi... İstanbul’da fuhşa kadar düştüm. Allah ‘bu kulum akıllanmayacak’ dedi ve iki berattan sonra içeri girdim. İlk çıktığımda batağa düşmeseydim bu cezayı çekmezdim. Ama akıllanmadım. İkinci kere girdiğimde oturdum şükür namazı kıldım. Allah bir şekilde herkese rahmet eder gibi geliyor bana. Ama iyi ile kötünün de farkında olmalı.”

“Allah’ın gazabı daha çoktur. İsyan eder ve onu yok sayarsak en büyü gazabı verecektir. Bence herkes kötü. Ben herkesin bakışlarından kötü olup olmadığını anlıyorum. İyi olanlar, hacca gidenler ancak rahmete kavuşacak.”

“O hep affedici. Bir anne çocuğuna kızamaz ya... O da bizi hep affediyor. Af istemek önemli.”

“Azaptan çok korkuyorum. Rahmetin çokluğuna inanıyorum. Onun dediklerini yapıp kötülüklerden uzak duran rahmetini hak eder. Gazabını kimse hak etmesin. Şu hak eder diyemiyorum.”

“Gazabı kötü insanlar, iftira edenler, kavga edenler hak eder. Rahmetini bilemiyorum. İnşallah biz kavuşuruz rahmetine.”

“Eşim rahmeti hak etmiyor. Gazabı hak ediyor. Onun yaşam hakkını aldığım için de kendimi suçluyorum. Keşke belasını benden bulmasaydı.”

“Onun rahmeti tabi ki çoktur. Rahmeti iyi kullar hak eder. Bazıları farz ibadeti yerine getiremez ama yüreklidir. Herkese iyi davranırlar. Onlar rahmeti hak eder. Gazabını hain kalpli olanlar, sinsiler, kıskançlar hak eder. Kıskançlık her şey getirebilir insanın başına. Cahil ve kıskanç kadınlardan çok korkarım.”

“Ben gazabını yaşıyorum. Allah beni sınavdan geçiriyor. Yapmadığım bir şeyi yaşamak cezasını almak çok zor. Aslında rahmeti daha çok ama dinlemeyene gazap var.”

“Allah’ın rahmeti daha çok. Ben Onun rahmetini hep hissettim. İhtiyaçlarımı nasıl gidereceğim derken her zaman bir şeyi vesile ediyor. Onun gazabını tecavüzcüler, evladını dövenler, ana-babaya zulmedenler, dine karşı gelenler, akşama kadar kahvede oturanlar hak ediyor.”

“Beynim o kadar yorgun ki düşünemiyorum. Etrafa bakarken bomboş bakıyorum. Zil gibi... Zil kurarsın ve boşalır ya. Ben cana kıydım. Gazabı hak etmiş olabilirim. Eşim de zor büyümüş, yetim büyümüş. Ona deli raporu vermişler askerde. O yaptıklarını bilinçsiz yapıyordu.”

“Gazaptan korkuyorum. Gazabı Allah’a inanmayanlar, kullarına eziyet edenler hak eder diye düşünüyorum.”

“Allah’ın rahmeti daha çok bence. Rahmetini yalan söylemeyenler, ibadet edenler, kalp gözü açık olanlar hak ederler. Gazabını ise fitne olanlar hak eder. Birde yalancı olanlar ve ailesine bakmayan erkekler.”

“Onun rahmetine inanıyorum. Rahmetini haram yemeyenler ve iyi kullar hak eder. Gazabını da O’na inanmayanlar, sövenler, yetim hakkı yiyenler, öksüzü dışlayanlar hak eder.”

“Onun rahmetini fesat olmayanlar, insanları ayırt etmeyenler hak eder. Gazabını kötüler, iftira edenler, gıybet edenler hak eder.”

“Allah’ın rahmetine çok inanıyorum. Gazabımda çok büyük. Gazabı kalbinde sevgi ve iman olmayan insanlar hak eder.”

“Şefkatli olanlar rahmeti; kötü kullar, insanlara acımayanlar gazabı hak eder.”

“Rahmetini ben, gazabını eşim hak ediyor.”

“Bana iftira eden azabı çekecek. Eğer ben yaptırdıysam bu cinayeti, bende çekeyim.”

“Allah’ın gazabından çok korkuyorum. Affına da güveniyorum. Cehenneme gideceğimi sanmıyorum. Ölen kişi eşimin amcaoğluydu. Defalarca beni kaçırıp tecavüz etti. Aynı şeyleri kızıma da yapacağını söyleyince kan beynime sıçradı. Aslında ölmeyi hak etmişti ama benim elimden olduğuna üzülüyorum. O kadar etkilendim ki kan görmek istemiyorum. Et bile yiyemiyorum.”

“Allah’ın gazabını kul hakkına girenler, kötü söz sürfedenler hak eder. Mesela ‘Allah kimmiş’ diyenler bile oluyor. Sabredenler ve kul hakkına dikkat edenler de rahmeti hak ederler.”

“Ben bunun böyle olmasını istemezdim. Allah affetsin. Eşimin silahından haberim yoktu. O kişi beni çok rahatsız ediyordu. Ölen şahısla annemin amcaoğlunun tarla yüzünden kavgaları vardı. Kavgalı olduğu kişi eşimi iyice doldurmuş. Eşim mahkemede onunla yattığımı söylememi istedi, daha az ceza almak için. Ama sonra pişman oldu.”

“Gazap deyince aklıma: çok zengin fakat malını her türlü kirli işten kazanan biri geliyor. Çok kişinin hakkını yemiş ve canını yakmış biri. Rahmet deyince ise bir şey yaptıysa da ona pişman olmuş tövbe etmiş birini düşünüyorum. Rahmet deyince aklıma ilk önce çocuklar geliyor. Hayırlı çocuklar yetiştirmek için çok önemli. Huzur hayal ediyorum. Allah’ın rahmeti budur, yoksa rahmeti hak eden kişi bu değildir.”

“Rahmetin daha çok olduğuna inanıyorum.”

Değerlendirme

Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde rahmet ve gazap tanımlamalarından daha çok her mahkumun bu kavramları kendi durumu ile ilişkilendirdiği görülmektedir. Özellikle öldürdükleri şahıslar (çoğunlukla eşleri) için gazabı hak ettiği açıklamasında bulunmuşlardır. Bazı mahkumlar net bir şekilde

gazabı eşinin, rahmeti kendisinin hak ettiği ifade etmiştir. Eşlerine duydukları öfke ve kendilerine olan acıma duyguları bu kavramlarla açıklanmak istenmiştir.

Soru 12- Size göre affolmayan günah var mıdır? Büyük günah olarak neleri sayabilirsiniz?

Bu soruya dört mahkum cevap vermemiştir. Diğer katılımcıların cevapları;

“Allah çocuklara zarar verenlerin tövbesini asla kabul etmez. Komşusunun çocuğunu öldürüp sobada yakan kadını Allah nasıl affetsin. Düşmanımın çocuğu bile olsa ben çocuğa dayanamam.”

“Bence her şeye tövbe edilir. İnsan yeter ki samimi olsun.”

“Allah her tövbeyi kabul eder. Bir tek şirki affetmez. Eşim yada ölen kişi bile tövbe etse af olur.”

“Her günden tövbe edilebilir. Büyük günahlar şirk, haksız yere cana kıymak, tecavüzler...”

“Tövbesiz günah yoktur. Tövbende durursan her şey affolur.”

“Sadece bir daha karşıma çıkmasın diye onu affediyorum. Onu görmek istemiyorum.”

“İnsanın hakkına girmek ve inançsızlık büyük günahdır. İnançsız olan insanın tövbesi bile kabul olmaz.”

“Bence bütün suçlara tövbe edilebilir.”

“Rabbim her günahı affeder. Yeter ki af isteğini hissettir. Rabbim beni belki korudu. Ölen kişinin arkasında çok büyük çeteler vardı. Belki de bana ve aileme zarar vereceklerdi.”

“Ensest ilişkileri ve sapık ilişkileri Allah affetmez. Cezaevinde lezbiyenlik var maalesef. Mide bulandırıcı şeylerle karşılaşmak çok iğrenç.”

“Affolmayan günah yoktur herhalde.”

“Şirk koşmak, inançsızlık affolmayan günahlardır.”

“Şirk koşmak, kul hakları bunlar büyük günahtır. Hırsızlık büyük kul hakkıdır. Cana kıymakta kul hakkıdır. Aynı şeyi yapan, yani hatasında devam eden kişi tövbe etmiş sayılmaz. Tövbe için helallik de gerekir.”

“Bence Allah’ın herkese verdiği fırsat vardır. Ama bizim fark edip o kapıyı açmamız gerekir.”

“Allah’ın affetmediği kişiler şirk koşanlar, ona dua etmeyenler, gereksiz cana kıyanlardır. Benim de çok günahım oldu. Küçükken civcivlerin üzerine oturur onları öldürürdüm.”

“Tövbe her günahı affettirir.”

“Allah sen iyi yolda olursan affeder. Kötü yolda olanı affetmez.”

“Yalan, hırsızlık, zina büyük günahtır. Ama affolması tövbeyle mümkündür.”

“Kul hakkı bir kere kesinlikle büyük günahtır. Cinayette öyledir ama tövbe ile affolur. İçki içenler Kevser içemez. Kevser şarabı içemeyeceğim. Çünkü alkol aldım.”

“Fuhuş işine tövbe ettim. Tövbe yaptığın şeye bir daha geri dönmemek demektir. Günah olduğunu biliyordum ama çalmaktan iyi diyordum. Ben kimseyle kavga etmemişim. Kötülük etmemişim. Allah yuva yıkanı, iftira edeni, cinayeti asla sevmez.”

“Ensest en büyük günahtır. Allah babamı affetmeyecek. Babanın evladına nasıl nefsi kalkar.”

“İnkâr, kasten cinayet, zina büyük günahtır. Bence bunlardan da tövbe edilebilir ama ölüm anında değil.”

“Affolmayacak günah olduğunu sanmam. Çünkü Allah herkesi tövbeye çağırıyor. Ben karnımdaki çocuğun günahına girdim. Bilseydim hamile olduğumu canlanmadan aldırırdım.”

“Affedilmeyen günah yoktur.”

“Zina büyük günahdır. Kendi durumumdan dolayı bunu söylüyorum. Bunda kul hakkı vra. Onun ailesinin hakkını adam bana yediriyor.”

“Tövbe edilince Allah kabul eder. Zina ve cinayet büyük günahmış. İnanmayanlar da devamlı cehennemde olacaklar.”

“Cinayet işleyenleri, isyan edenleri, inanmayanları Allah affetmez.”

“Kul hakkı, kibir ve isyan günahlarını Allah affetmez. Tövbe etseler de Allah affetmez.”

“Bana göre affedilmeyecek bir şey yok.”

“Allah’ın affetmeyeceği günahlar; Kul hakkı, hırsızlık, zina etmek. Bunu yapanlar tövbe etseler Allah affeder ama bunlarda zaten tövbe etmezler.”

“Yapıp da kabullenmezsen Allah o suçu affetmez. Çünkü O her şeyi görür.”

“Allah kul hakkına girenleri asla kabul etmez.”

“Bence ibadet etmemek isyandır. Herkes namaz kılmasak da cennetlik oluruz diyor ama bence namaz kılmak çok önemli. Koğuştakiler alevi. Benim namazıma orucuma karşılar. Allah onların tövbesini kabul etmez.”

“Bence ne yaparsam yapayım Allah nasılsa affetmez deyip günah işlenmemelidir. Bence affedilmeme ihtimaline karşı da doğru yoldan sapmamak büyük bir meziyettir. Tabi ki Allah’ın affetmediği şeyler de olabilir.”

Değerlendirme

Af edilmeyen günahların başında şirk ve inançsızlık sayılmıştır. Bütün mahkumların kendini Müslüman ve çoğunluğunun da dindar olarak tanımladığına dikkat edilirse bu cevap normaldir. Bunun dışında sayılan günahlar mahkumların kendi dünyalarından ip uçları vermektedir. Örneğin ensest ilişkiyi en büyük ve affedilmeyen günah olarak sayan mahkumun baba katili olması önemlidir. Kendi

çocuklarının özlemi içinde yaşayan bir mahkum çocuklara zarar verilmesini öncelemiştir.

Soru 13-İslam dinindeki tövbe kavramını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu soruya verilen cevaplar mahkumların tövbe kavramını ne derece doğru bildiklerini anlamak için önemlidir. Cevaplar şu şekildedir:

“Tövbe bildiğime göre pişmanlıktır. Ben eniştemi öldürdüğüme pişman değilim ama bunlar gelsin de istemezdim.”

“Tövbe kötü şeyleri yapmamaktır. Ama ben kötü bir şey yapmadım. Dokuz yaşındaki ilk eşimden olan kızım öldü. Beni bununla suçluyorlar. Halbuki ben köyde annemin yanıdaydım. Jandarma geldi ve beni yakaladı. Bana “kızını öldürdün ve kaçtın” dediler. Ben olanları karakolda öğrendim. Kızıma tecavüz etmiş, sonra da öldürmüşler.”

“Tövbe günahlardan arınmadır. Kendini affettirmek için de ibadet edersin. Ben bu suçtan dolayı tövbe etmedim. Çünkü gerek yoktu. Hak etmiştir. Ona “seni öldürürüm” derdim. Oda “arkamdan Kuran da okur musun?” derdi. Şimdi Kuran okudukça ona da bağışlıyorum. Alkolikti, esrar kullanırdı ve herkesin namusuyla uğraşırdı.”

“Tövbe hatadan geri dönmektir. Allah’a sığınmak isteyen insan için bir fırsattır.”

“Ne olursan ol yine de gel demiş Mevlana. Ne suçun olursa olsun Allah affeder. Gazabından da azabından da Allaha sığınmak gerekir. Tövbe ediyorsan bir daha yapmayacaksın.”

“Tövbe çekmek, af dilemek demektir. Ben şimdiye kadar namaz kılmadığıma pişmanım. Günahları şimdiye kadar bilmediğıme pişmanım.”

“İnsan suçlu da olsa suçsuz da olsa tövbe etmeli. Allah tövbe kelimelerini sever. Bu yüzden Peygamberimiz bile tövbe etmiş. İşlediğim bu suç için elbette ben tövbe ettim. Allah affeder diye düşünüyorum. Affetti belki de. Çünkü çok çileler çektim.”

“Tövbe hata ve günahlardan vazgeçmektir. Bir daha yapmazsak zaten Allah affeder. Bilmeyerek belki bir hata işledim ve o yüzden buralara düştüm. Sabah ezanlarında çok dua ederim. Bilerek asla günah işlemem.”

“Tövbe Allah katında af demektir. Ben bilerek hata etmedim. Hayrın da şerrin de Allah’tan geldiğini biliyorum.”

“Gerçekten bilinçsiz yapıp pişman olanlarınki tövbedir. Bilerek yapanlarınki tövbe değildir. Ben bu çağda cahilliği kabul etmiyorum. Cinayetten dolayı pişmanım ama pişmanlığın Allah’ın yarattığı canı aldığım için. Yoksa eltime borçlu değilim.”

“Tövbe hatalara karşıdır, o an ben çok öfkeliydim. Beni dövmüştü. Uyuşturucunun etkisiyle kızımı soymuş, ona cinsel tacizde bulunuyordu. Kızım 11 yaşında. Ben onları öyle görünce bıçağı salladım. Kalbine denk geldi. Ben bunun kötü olduğunu biliyorum ama oldu bir kere.”

“Allah’ın günahları bağışlamasıdır. Çünkü onu ben öldürmek istemedim. Keşke onun yerine eltime tokat atsaydım. Bebeğime vurduğum için üzgünüm.”

“İşlenen hatalardan dolayı af dilemek demektir. Keşke herkes af dileyebilse de tekrarı olmasa. İnsanlar hepimizin küçük hataları var. Tövbe duaları okuyarak dua ediyorum. Ben içimden nasıl geliyorsa öyle dua ederim. Türkçe dua ediyorum. Eğer yalnızsam, hücredeysen ağlayarak sesli dua ederim.”

“İkinci defa cezaevine girdiğimde samimi tövbe ettim. Çünkü akıllanmıştım. Aslında o bir şekilde tövbe kapısını kendi açıyor.”

“Tövbe Allah’ın kullarını affetmesidir. Ben tövbe ediyorum. ‘Allah’ım beni affet, cennetine sokmasan da ölünce dünyaya bir varlık olarak geri gönder’ diyorum. Kıyamet koştuktan sonra tekrar dünya kurulacak. Başka insanlar yaratılacak. Ben o zaman ruh olarak dünyaya inmek istiyorum. Bu suçtan da tövbe ediyorum.”

“Tövbe af dilemektir. Cezaevine girdikten sonra yaptığımın korkunç birey olduğunu anladım. Ben cezaevindeyim. İnanamıyorum. Rüya gibi.”

“Büyük günah işleyenler tövbe eder, vazgeçerlerse Allah affeder. Beni en çok rahatsız eden açık oluşum ve de bir insanın ölümüne sebep olmam. Allah beni affetsin. Tövbe her günahı affettirir.”

“Tövbe estağfurullah demektir. Sıkıntı gelince dersin, rahatlarsın.”

“Onun çocuklarını babasız bıraktığıma, kendi aileme acı çektiirdiğime üzülüyorum. Ama öldürmeseydim daha kötü olacaktı. Bazen yaşadıklarımı düşününce ölümün ona az bile olduğunu düşünüyorum.”

“Ben çok küçükken babam tövbe edip içkiyi bırakmıştı. Yasaktı bizim evde. Ben üniversitedeyken önce tadına baktım ve sonra yıllarca içen biri gibi oldum. Merak ve yasak kelimesi çok cazipti. Uyuşturucuyu sevgilim vermişti. O da merakla başladı. Bağımlı olmadım. Olay günü de uyuşturucu almıştım. Başıma ne geleceğini bilmiyorum ama tövbe etmeye de korkuyorum. Tövbe vazgeçip hiç yapmamak demektir.”

“Tövbe yaptığın şeye bir daha geri dönmek demektir.”

“Tövbe içinden pişman olmaktır. Ben kaç kere tövbe ettim. Allah affetsin.”

“Ben ruhumu ve bedenimi ayrı hissediyorum. Gözümü kapattığımda ruhum Kabe’de dualar ediyor. Ama bedenimde bunu yaşayamıyorum. Bedenen hissedemiyorum.”

“Herkes hata yapar. İnsan bir daha yapmazsa Allah affeder. Birini kırmışsam, öfkeli davranmışsam tövbe etmişimdir. Bir de önceleri ibadet edemediğim için çok üzülüp tövbe ettim.”

“Gençlikte annemi kırdım ve ufakta olsa yalan söyledim. Annemden af dilemek istiyorum. Tövbe tekrarlamamak şartıyla günahlardan arınmaktır.”

“Tövbe yaptığın suçtan vazgeçmektir. Ben kötü hayattan-fuhuştan- vazgeçtim ve geri dönmedim. Döndürmeye çalışanı da kurşunladım.”

“Allah hiçbir tövbeyi geri çevirmez. Benim bir tövbem olmadı, çünkü ben hiçbir şeyi isteyerek yapmadım. Bana bunları O yükledi ve sonunda mükafatını alacağım.”

“Tövbeyi olgun bir Müslüman edebilir.”

“Tövbeye Allah’tan ümit kesmemektir. ‘Beni niye yaşatıyorsun’ diye isyan ettiğim anlar için tövbe ediyorum. Onun işine karışmak günahdır çünkü.”

“Her şeyi yapıp yapıp tövbe diyoruz ya ben buna da çok kızıyorum. Sanki Allah’ı kandırıyor gibi. Büyük bir hatam yok ama normal hatalarım benimde var. Eşime korkumdan çok yalan söyledim.”

“Günahı olan tövbe eder. Bir daha yapmazsın. Benim tövbe etmemi gerektiren bir günahım olmadı ama ben çıksam diyecekler ki: Bu kadın başkasıyla beraber oldu ve kocasını öldürttü.-devamlı ağlıyor-“

“Ben hayatımda bir kere büyük tövbe ettim. Oda kendimi kesmemek için. Kesersem ana babamı görmeyeyim.”

“Tövbeye Allah’tan af dilemek demektir. Ben cinayetten tövbe ettim ama zaten zor durumdaydım.”

“Ben tövbe ettim.”

“Ben sadece evlenmeden önce eşimle cinsel beraber olduğum için tövbe ettim, öldürdüğüm için değil. Çünkü isteyerek öldürmedim.”

“Ben Allah’tan af istiyorum. Bunun bir hata olduğunu biliyorum. Eşim sizi yüzleştireceğim demişti. Öldüreceğini tahmin ediyordum fakat o gün yapacağını sanmıyordum.”

“Tövbe yaptığından gerçekten çok pişmanlık duymaktır. İnsanın karnında bir delik açılır da gökdelenlerden aşağı düşüyor gibi olursun ya... Çok mahcuptur, çok utanıyordur. Mesela alkol: tövbe etmişsen iki elin kanda olsa bir daha içmezsin. Yoksa sigarayı bırakanlar gibi iki saat sonra dayanamamak tövbe değildir.”

“Vicdanı rahatsız eden şeyden dolayı dünyada tövbe etmek gerekir diye düşünüyorum. Bende yaşadığım şeyden dolayı tövbe ettim.”

Değerlendirme

Verilen cevaplar incelendiğinde görülecektir ki tövbe kavramının ne anlama geldiği mahkumlar tarafından bilinmektedir. Kullanılan ifadelerden de anlaşıldığı gibi bazı mahkumlar haklılıklarına olan kuvvetli inançlarından dolayı işlediği suçtan tövbe etme gereği duymamaktadır. Bu konuda Allah Teala’nın da kendilerini haklı gördüğü izlenimine sahiptirler. Problem yaptıklarının suç olduğunu kabullenmemeleridir.

Soru 14-Günahlardan arınma ve kalp temizliği size göre nasıl sağlanır?

Bu soruya bir mahkum dışında katılımcıların verdikleri cevaplar şöyledir;

“Benim kalbim temiz. Hani saf-temiz derler ya işte öyle. Bir günahım olduğunu da hiç sanmıyorum.”

“Ben şimdiye kadar hiç kimseye yalan söylemedim. Kimseye de iftira etmedim. Kalp temizliği böyle olur.”

“İbadet etmesi ve tövbesini tutması lazım. Diliyle de kalbiyle de tövbe etmesi lazım.”

“Kalp temizliğinin her şeyde öne sürülmesinden rahatsız oluyorum. Bunu ancak Allah bilir. Günahlardan ancak tövbe ile arınılır.”

“Bu zaten tövbe demektir. Tövbede durarak mümkün olur.”

“Fitnelik fesatlık yapmazsan zaten Allah’a yakın olursun. Kalbin temiz olur. Ben sana ‘müziği kıs, namaz kılacağım’ desem sen de ‘üff’ desen bu fitnelik olur.”

“Kalp temizliği iyi niyetli olup insanlara fitne düşünmemekle mümkün olur. Allah’ın en sevmediği şey yalancılık. Benim de en sevmediğim şey bu. Bunu çocuklarıma da öğrettim.”

“Herkesin kalbi temiz olamaz. Fitne ve fesat dolu olan kalp nasıl temiz olur. Şurada bir bardak çayı benimle içip az sonra arkamdan konuşan nasıl temiz olur. Herkes kendini süttten çıkmış ak kaşık sanıyor.”

“İnsanlara baktığımda kimin yüreğinde ne olduğunu tahmin edebiliyorum. Saygıda kusur edene küfredene ancak ‘Allah ıslah etsin’ diyorum. Bunların kalbi o anda temiz değil.”

“Herkes kalbim temiz diye geziyor. İbadet, namaz, Kuran kalbi temizleyen şeylerdir. Kuran tuttuğunuz zaman o eliniz parlar. Ben bunu gördüm. Kalbi başka ne temizleyebilir? İbadet çok önemli.”

“Bir daha hata yapmamaya karar vermek ile iyilik yapmak ve kimseyi kırmamakla kalp temizliği olur.”

“Kalp temizliği için tövbe ve ibadet gerekir.”

“Kötülük ve temizlik insanın içindedir. İyi olan insan bir yanlış yapsa da tekrarını yapmaz. Kişinin kendisini kontrol edip zorlaması gerekir. İbadet etmenin ve dini kitaplar okumanın kendini kontrol etmede çok faydası var.”

“Samimi inanarak yapılan tövbe ile içindeki ezikliği yaşayıp pişmanlık duyarsan kalp temiz olur. Yoksa birilerinin temiz demesiyle değil.”

“Her şeyden tövbe edince günahlardan arınır insan. Namaza ibadete çokta gerek yok.”

“İbadet ve af dilemekle kalp temizliği olur. Sözde kalmayacak tabii. Samimiyet çok önemli.”

“Kötülüklerden uzaklaşır, Allah’ın yoluna döner, ibadet ederse insan, kalp temizlenir ve günahlardan arınır.”

“Herkesle iyi geçinir, kavga gürültü etmezsen kalbin temiz olur.”

“İbadetle ve tövbe ile mümkündür. Başıma gelen olayı hatırlamak zihnimi bulandırıyor. Cevap veremiyorum.”

“Kalpten Allah’ı tespih etmekle, iyi ve güzel davranışlarda bulunmakla kalp temizliği sağlanır.”

“Kalp temizliği arınmaktır. Sadece ibadetle olmaz. Bir garibanı sevindirmekle de olur. Biraz da veren el olmak önemlidir.”

“İçinde kötölük olmazsa kişinin kalbi temizdir. İbadetini inanarak yaparsa kalbi temiz olur.”

“Suça, günaha meyilli insanlardan etkilenmeden onlardan uzak durarak kalp temizliği sağlanır. Buraya ıslahevi diyorlar ama değil. Burada insanlar daha çok bozuluyor. Ben bile bu kadar etki altında kalırsam başkaları ne olur bilemiyorum.”

“Bir daha yapmamakla günahıtan arınmak mümkündür. Kalbin temiz olmasının bir işareti olmalı. Yaşantımızla göstermeliyiz.”

“Kimseye kötölük düşünmeyenin kalbi temiz olur.”

“İnancı olan insanın kalbi temizdir. Ben tövbe ettim. Açta kalsam tövbemden dönmedim. O beni çok denedi ama ben yapmadım.”

“İnsan ne yaparsa yapsın kalp temizliği diye bir şey olmaz. Mutlaka kalbinde ufacıkta olsa fesatlık vardır.”

“İbadetler insanı günahıtan uzak tutar. Gerçekten ibadet ehli olmak çok önemli. İbadetsizde kalp temizliği olur ama dinimize göre ibadet şart.”

“Kalp temizliği kimseye kötölük etmemekle olur. Özü sözü bir olmak gerekir. İbadet gerekmez bence. Onun yeri ayrı, onun yeri ayrı.”

“Fitne fesat düşünmeyenin, harama el uzatmayanın kalbi temizdir. Cahil ve sinsi insandan korkarım ben. Ben kalbimin temiz olduğuna inanıyorum. Allah kalbimde olanı bana versin.”

“Kötü bir şey yapmazsan, fîtnelik yapmazsan, ibadet edersen kalbin temiz olur. İbadet olmadan kalp temizliği olmaz.”

“İbadetle olmuyor. Bu dünyadan elini eteğini de çekmesi lazım.”

“Abdestli namazlı olacaksın. Kötü yola düşmeyecek, dedikodu yapmayacaksın.”

“Ben dua ederek günahımdan arınmaya çalışıyorum. Kalbin temiz olması için kimseye kötü düşünmemesi, yalan söylememesi gerekir. Ama koğuştta olmuyor. Koğuştta ağalık yapmak isteyen çok.”

“Dine yönelirse kişinin kalbi temiz olabilir ancak. Bence ibadetsiz asla olmaz.”

“Kalp temizliği için fitnelik yapmamak gerekir. Koğuştaki benim taklidimi yapmışlar. Çok zoruma gitti. Bir saat ağladım. Bu insanların kalbi temiz olamaz.”

“Kalp temizliğini iddia edenlerin cahil olduğunu düşünüyorum. Kalp temizliğini biz hissederiz. Bu başkasını ilgilendirmez. Ama kalbi temiz olanların yaydığı pozitif bir enerji vardır. Bu hissedilir. Kalp temizliği sürüp giden bir şey değildir. Bazen temizdir, bazen birini kıskanıverirsin. Devamlı değildir. Biz ancak ahirette hesap günü cezalarımızı aldığımızda günahlarımızdan arınacağız. Şu silindi

gibi bir şey olmaz. Bence her şey yazılır. Hesabını verdikten sonra arınabiliriz ondan.”

Değerlendirme

Bu soruya verilen cevaplar mahkumların yaşamlarındaki dini ritüelleri uygulama ile yakından ilişkilendirilebilir. Her mahkum kendi hayat çizgisine göre bir görüş benimsemiş ve buna inanmıştır. Ayrıca verdiği cevaplarda cezaevi öncesinde ve koğuş içinde yaşadığı olaylara tepkileriyle kalp temizliğini ve arınmayı tanımlamaya çalışmaktadır.

Soru 15-Size göre kişinin cezasını dünyada çekmesi onun ahiretteki cezasını etkiler mi?

Bu soruya verilen cevaplar şu kategoride ele alınmıştır:

-Kişinin cezasını dünyada çekmesi onun ahiretteki cezasını hafifletir.

-Kişinin cezasını dünyada çekmesi onun ahiretteki cezasını hafifletmez.

Katılımcıların Dünyadaki Ceza Ahiretteki Cezayı Hafifletmesine Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan bireyleri “dünyadaki ceza ahiretteki cezayı hafifletir mi?” sorusuna verilen cevap yönünden incelediğimizde:

	Frekans (N)	Yüzdelik (%)
Hafifletir	17	44,7
Hafifletmez	18	47,4
Farklı cevap verenler	3	7,9
Toplam	38	100,0

-Kişinin cezasını dünyada çekmesinin onun ahiretteki cezasını hafiflettiğini düşünenler:

“Cezaların günahlara kefarete olduğuna inanıyorum. Buralar bedeldir... Tabii ki cezaevinden çıkan direkt cennete gitmez. Ama burayı iyi değerlendirirse kefarete olur.”

“Bir nebze de olsa kaldırır. Biz burada cezamızı çekiyoruz. Burası sınav yeri ama yine de kimse yaptığından geri kalmıyor.”

“Din çok ince bir konu. Cezaevinde çok sıkıntı var. Buradakiler ahirette de ceza alacaksa Allah’ın merhameti nereye gitti o zaman.”

“Arkadaşım ‘sen bu dünyada çekiyorsun. Ahirette çekmeyeceksin.’ derdi. Ben 16 yaşımdan beri çekiyorum.”

“Bağ, bahçe, tarlayla ilgili amcamlara haksızlık ettiğimi düşündüm sonradan. Eğer buradaysam onun için olabilir. Cezamı burada çekiyorum. Varsa bir hatam ‘ahirete bırakma’ diye dua etmişim.”

“Bazen bunun kader olduğunu düşünüyorum. Burada cezamızı çekince ahirette çekmeyeceğimizi düşünüyorum. Bazen de bu kandırmaca gibi geliyor.”

“Ahiret için af bekliyorum tabi. Cezamı burada çekiyorum.”

“Ben çekmemesini istiyorum.”

“Böyle olduğuna inanarak sabrediyorum.”

“Yaptığı suça ve içinin temizliğine göre ahirette de çeker veya çekmez. Dua ederken ben-bu dünyada çektirdin ahirette çektirme- diyorum. 21 sene kocamdan çektim şimdide cezaevinde çekiyorum.”

“Burada çektiklerimiz günahlarımıza kefaret olacak.”

“Ben yaptığının cezasını fazla çekiyorum. Eniştem öldü kurtuldu ama ben mahvoldum. Ama tabii ki Allah bilir.”

“Bilmiyorum ama ahirette de cezam olsun istemem.”

“Benim cinayet olayında direkt etkim olmadı. Yine de burada ceza çekiyorum. Ahirette çekmem inşallah.”

“Burada çekilen cezanın ancak sabredersek faydası olur. İsyan olursa faydası olmaz. Ben cezamı sabırla çektiğim için ahirete kalmaz.”

“Allah dünyada çok ceza veriyorsa mutlaka ahirette hafifletecektir.”

“Bilmiyorum ama burada çekerse ahirette çekmeyebilir.”

-Kişinin cezasını dünyada çekmesinin onun ahiretteki cezasını hafifletmediğini düşünenler:

“Burada ceza çekmekle suç affolmaz. Suçu olan ahirette devamlı ceza çekecektir.”

“Suçunu bile bile tövbe etmeyen ahirette de ceza çeker. Tövbe edenler ahirette çekmeyecek.”

“Ben de bunu çok merak ediyorum. Bunu sormak için Nihat Hatipoğlu’na mektup bile yazdım. Ama bana göre böyle olmalı.”

“Çok hassas bir konu bu. Ben kendi adıma bile düşündüğümde işin içinden çıkamıyorum. Bazıları kefaret olur ama bazı günahlar için kefaret olamaz. Çok fazla kul hakkı yedim. Çok yanlış yaptım. Benim cezam mutlaka vardır.”

“Burada suç işleyen ahirette de aynı suçtan cezalarını çekecek. Dünyada ceza çekse de kurtulamayacak. Allah inancı olup dine yakın olanlar ceza çekmeyecek.”

“Burada ceza çeksek de orda da bir şeyler çekeceğiz. Çünkü kendimize hakim olabilirdik. Hesaba çekileceğiz.”

“Ahirette de çeker diye düşünüyorum. Ben böyle biliyorum.”

“Burada, cezaevinde yatmak ahirete etki etmez. Çünkü burada yatarken biz daha çok günah işliyoruz. Dedikodu, yalan, kul hakkı... Bazen yaptıklarımız

karşımıza başka iyilik ve kötülük olarak çıkar. Bu dünyanın adaleti ile ahiretinki çok farklı. Birbirini etkilemez.”

“Elbette ahiretin cezası ayrı. Buradaki ceza ile hafiflemez.”

“Mutlaka olur. Ceza ve mükâfat yeri asıl ahirettir.”

“Ahiretteki cezasını kaldırmaz. Burası bir sınav bence. Ahiretteki ceza ayrı olacak.”

“Haksız yere yaparsan çekersin. Burada kanun için yatıyoruz. Asıl cezayı ahirette çekeceğiz. Buradaki ceza bile sayılmaz.”

“Kul hakkı olan suçlarda kişi ahirette ceza çekecek.”

“Dünyadaki ceza hafifletmez. Ahirette de çeker.”

“Bana göre ahirette de çeker. Buradaki ceza değil. Disiplinli bir hayat. Burada sadece özgürlük yok.”

“Kişinin dünyada çektiği ne ki asıl öbür dünyada çekecek.”

“Buradaki yeterli olmaz. Sağ göz sol göze ihanet ederse o bile cezasını çeker.”

“Kişinin dünyada çektikleri Onun suçunu ahirette hafifletmez. Ama isyan etmeyi önleyen bir düşüncedir bu. Bu yüzden zararlı değildir. Yaptıklarımızın cezası ahirettedir.”

Farklı cevaplar:

“Kula kul ceza veremez. Kaderde yazıldığı için biz bunları yaşıyoruz. Sabredersek Allah affeder. Sabretmezsen cezayı çekersin.”

“Ben burada çektik, orada çektirme diye dua ediyorum. Ama korkuyorum da. Zaten herkes cehenneme gidecekmiş. Alnımızda da bir damga olacakmış.”

“İşlediği suça bağlı. Para için tetikçilik ya da fuhuş yapıyorsa ahirette faydası olmaz. Ama zor durumda suç işlemişse burada ceza çektiğinde kurtulmuş olabilir.”

Değerlendirme

Mahkumlar cezaevinde bulunmalarının işledikleri suça kefaret olacağına inanma bakımından iki gruba ayrılmaktadır. Genel görüş bu cezanın kefaret olacağı yönündedir. Zaten çektikleri ağır sıkıntılar onları bu suça itmiş ve hayatlarını karartmıştır. Onlar için sadece kurtuluş ahirette umut ettikleri bir beklentidir. Diğer kısım ise kulların ceza veremeyeceğini ve cezaevinde sadece biraz daha disiplinli bir hayat yaşadıklarını, asıl cezanın ahirette olacağını belirtmişlerdir. Cevaplar ne olursa olsun hepsinin ahiret için umutlu olduğu gözlenmektedir.

**Soru 16-Cezaevinden çıktıktan sonra neler yapmayı planlıyorsunuz?
Hayatınızla ilgili önemli değişiklikler yapacak mısınız? Yoksa buna gerek olmadığını mı düşünüyorsunuz?**

“Cezaevinden çıkabilecek miyim? İleriye yönelik hiçbir şey düşünemiyorum. Yolun başındayım. Ümidim yok. Dışarısı bana hayal gibi geliyor.”

“Çocuklarımı yanıma alır, onlarla yaşamak isterim buradan çıkarsam.”

“Allah oğluma kavuştursun. Onu bir sımsıkı kucaklayayım sonra da emanetini alsın istiyorum. Çok yorgunum... Artık alkolik bir kocaya dayanamam.”

“Çocuklarımla ve kardeşlerimle huzur içinde yaşamak istiyorum. Onlara çok kıızıyordum ama benim en büyük destekçim onlar oldu. Evlenmeyi asla düşünmüyorum. Cezaevinde kuaförlük öğrendim. Liseyi de okuyorum. Burada sosyal bir çevrem de oldu. Çıkınca iş bulup düzenli bir hayata başlayacağım.”

“Her gün dua ediyorum. İyi bir iş bulursam ayaklarım üzerinde durabilirim. Kardeşlerim evlenirse annemlerle beraber yaşarım. Annem cahilliğinden bana kötü davrandı. Ailem bana destek oluyor. Beni ziyarete geliyor. Anladım ki her şeyi benim iyiliğim için yapmışlar. Aslında ben aileme ibret oldum. Kardeşlerim de şimdi bana daha saygılı. Görüşe geldiklerinde anneme babama, kardeşlerime iyi davranmalarını söylüyorum. Onlar da hayatlarını biraz düzeltti. Eğer benim yaşadıklarım onlara biraz ibret olduysa iyi ki yaşamışım diyorum. Eğer bunları yaşamamış olsaydım belki de hala kıyıda köşede dayak yiyip işkence görerek karın tokluğuna çalışıyor olacaktım. Cezaevine girdiğimde yaşadıklarımı şöyle bir düşündüm de dayımın beni cinsel taciz ettiğini bile burada anladım. Burada çok şey

öğrendim. Hangi okulda bunları öğretebilirler ki... Ama artık af istiyorum. Haksız yere burada olmadığımı, yaptığının günah olduğunu kabul ediyorum. Ama O'nun affedeceğine de inanıyorum.”

“Kocama ve oğluma Kuran öğreteceğim. Günahtan uzak durmak istiyorum. Kapanmayı düşünüyorum. Daha yumuşak bir insan olacağım.”

“İnşallah hacca gideceğim. Ravza'da namaz kılmak istiyorum. Dini konularda çok çalışıp insanlara yardımcı olacağım. Çocuklarım inşaat işiyle uğraşiyor. Buradan çıktığımda fakirlere ev yaptırıp vermek istiyorum. Bu zaten dinimizin de emrettiği bir şey.”

“Emekliyim. Maddi durumum iyi. Evimi satıp kızım ve annemle sakin bir yerde yaşayacağım.”

“Buradan çıkınca Toroslara yerleşmeyi düşünüyorum. Belki muhtar olur insanlara faydalı işler yaparım.”

“Farklı hayallerim var. Para kazanma hırslım var ama dünyalık için değil. İslam'a hizmet bağlamında.”

“Çocuklarımı yuvadan alacağım. Onları bağrıma basıp düzenli bir hayat kuracağım. Bir daha asla evlenmem.”

“Hemen çocuk yapmak istiyorum. Artık daha dikkatli ve sabırlı olurum. Anne olmayı çok istiyorum.”

“İnşallah ölmeden ve sağlığını kaybetmeden çıkmak istiyorum. Ailemin yanına gideceğim. Daha kontrollü, tanımadığım insanlara güvenmeden yaşayacağım. Babam arkamda olur erkek olarak. Kötü insanlardan uzak duracağım.”

“Sessiz sakın bir hayat istiyorum. Evlenmeyeceğim. Ailem ve ben sonuna kadar birlikte yaşayalım.”

“İlk işim hamama gidip iyi bir yıkanacağım. Camiye gidip tövbe edeceğim. Annemle biraz kalıp İstanbul’a teyzeme gideceğim. Teyzemi annemden çok seviyorum.”

“Ölen insana para vermişim. Başıma bu geldi. Borç vermeseydim bunlar olmaz. Artık insanlarla daha mesafeli olacağım. Hiç kimseye yardım etmek istemiyorum.

“İlk işim nasipse hacca gitmek olacak. Bir bayan arkadaşım var oda çok istiyor. Onunla gitmek istiyorum.”

“Çıkınca yapacak bir şeyim yok. Oturacağım evimde.”

“Camiye gideceğim. Önceden de çok isterdim. Gidemiyordum. Kadınlar camiye gitmez diye düşünüyordum. Şimdi çıkarsam gideceğim. Tabii bir de Kabe’ye... Sanki o zaman Allah’a daha yakın olacağımı düşünüyorum.”

“İlk işim ailemi görmek olacak. Annemle tespih namazı kılacağım. Bir iş bulup çalışmak istiyorum. Yapmak istediğim şeyler var. Bunun için param olmalı.”

“Köye gideceğim. Tavuk bakacağım. Bu işi bilirim zaten. Ne İstanbul, ne Ankara.”

“Önce kızımı koynuma alıp yatacağım. Eşimi sonuna kadar beklerim. O cezaevinden çıkana dek dışarı çıkmam. Onun içi huzurlu olsun.”

“Hiçbir planım yok. Çocuklarımla diyalog kurabilecek miyim bilmiyorum. Annem yakında bir ev tutarız diyor. Ama ben yine evlilik yapmak istiyorum. Çalışamadığım için. Aileme yakın olmak istemiyorum. Düzgün bir evlilik yapmalıyım.”

“Buradan çıkınca Osmaniye’den taşınacağım. Çamaşırcılık yaparım gerekirse. Vazgeçmeseydim burada olmazdım. Eşim beni fuhşa zorlarsa bu sefer kurşunu o yer.”

“Bir süre kendimi eve kapatıp yalnız kalacağım. Hatalarımla yüzleşmem ve kime güvenip kime güvenmeyeceğimi bilmem lazım.”

“Hemen oğluma koşarım. Resmine bile bakamıyorum. Çok özledim. Sadece ona sarılıp uyumak istiyorum. Annem ve kardeşimle bir arada olmak istiyorum. Artık hayatımda erkek istemiyorum.”

“Yapmak istediğim hiçbir şey yok. Bıktım artık. Sakin ve sağlıklı olayım yeter.

“Çocuklarımı alıp Ankara dışına gitmek istiyorum. Çocuğum, babasının katilini öldüreceğini söylüyor. Oğlum kinle büyüyor. Ben onu böyle yerlere girmesini istemiyorum.”

“Beni çoluk çocuğum filan sildi. Buradan çıkarsam sığınma evine filan giderim. Bir yerde çalışırım. Aslında göğsümü gere gere köye çocuklarımla yanına gitmek de istiyorum. Çünkü ben bir şey yapmadım.”

“Tek bir hayalim var. Anne babamdan kalan miras hakkımı alabilirsem hacca gideceęim. Gidemezsem bizim köyde cami yok, cami yaptıracąım.”

“alışıp çoluk çocuğuma bakacağım. Ben o kadar öfkeliydim ki bu işin günah olduğunu hiç düşünemedim. Ceza alıp da çocuklar ortada kalınca aklım başıma geldi.”

“ocuklarımla yetiştirme yurduna verip kazancımı sağlayacağım. Sonra onları yanıma alacağım. Babamın alkol sofrasında büyümesinler. Ben 10 yıl ceza aldım ama yatarım 6 yıl. Artık ailemle yaşayamam, kafam kaldırmaz. Babam anneme bir şey derse dayanamam diye düşünüyorum.”

“Hiç düşünmedim. Ne yapacağımı bilemiyorum. Bir ocuğumun olmasını çok istiyorum. O da evlenmeden olmaz. Evlendiğim ilk ay içinde tam dört defa hamilelik testi yaptırdım. Yeniden nasıl evleneceğim? Yeni bir hayat nasıl kuracağım? Onun ailesiyle aynı mahalledeyiz. Annemlerin yanından başka nerede kalabilirim? Bilemiyorum?”

“Önce ocuklarımla ne yaptığını uzaktan seyretmek istiyorum. Onları alıp bir yerde kafamı dinlemek istiyorum.”

“Ben ocuk doğurmak istiyorum. Sade bir hayat tarzı... Ben tek çocuktum, anne ve babamda tek ocuk. Tek ocuk olmaktan çok sıkıntı çektim. En az üç tane olmalı.”

“Okumak istiyorum. Liseye devam ediyorum. Kapanacağım ve hoca olacağım. Son dönemlerimi faydalı olarak geçireceğim.”

Değerlendirme

Bu soruya verilen cevaplardan anlaşılmaktadır ki mahkumlar cezaevinden çıkma ve yeniden bir düzen kurma umudu içindedirler. Çoğunluğu dini yakın ve huzurlu bir hayat sürme isteklerini dile getirmiştir.

C. YORUMLAR

Mülakata 38 kadın mahkum katılmıştır. Araştırmaya katılanların ortalama olarak doğum tarhının 1973 olduğunu ifade edebiliriz. Grafiklerden 1980-1990 yılları arasında doğanlar daha fazla olduklarını gözlemleyebiliriz. Katılımcılardan en küçük olan 1991, en büyük olan ise 1945 doğumludur. Katılımcıları doğum yeri bakımından incelediğimizde Ankara, Kırıkkale, Konya ve Çorum illeri yoğunluktadır.

Araştırmaya katılanlardan bir kişi hariç tüm katılımcıların kardeşi bulunmaktadır. Kardeş sayısının ortalama 3-4 olduğu görülmektedir. Araştırmada 31 kişi kardeşleri ile anlaştığını ifade ederken, 2 kişide kardeşleri ile anlaşılamamaktadır. Ayrıca bir bireyin kardeşleri olmadığı için bu sorudan muaf tutulmuştur. Yüzdelik olarak kardeşi ile anlaştığını söyleyen mahkum % 83.78'dir.

Araştırmaya katılan mahkumların babalarının eğitim durumu (%44.7)genel olarak İlkokuldur. Okuma yazması olmayan baba oranı da %28,9 ile hayli yüksektir. Mahkum annelerinin eğitim durumunda % 52,6 ile okuma yazması olmayanlar en yüksek rakama ulaşırken, ilkokul mezunu olanların oranı % 34,2' dir. Araştırmaya katılan bireylerin eğitim durumu da % 52.6 ile ilkokul olarak gözlenmektedir.

Suç işleme anında katılımcıların % 71.05'i evli bulunmaktadır. Araştırmadaki katılımcıların %47.37'i eşini ailesinin seçtiğini ifade etmiştir. Katılımcılar %71.05 oranı ile çocuk sahibidir.

Araştırmaya katılan bireylerin 'eşiniz ya da ailenizden biri bağımlılık yapan madde kullandı mı' sorusuna verdiği cevaplara baktığımızda; evet diyenler % 84.2

iken hayır diyenler % 10.5'tir. Ayrıca bu soruya cevap vermeyen 2 kişi bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan bireylere “siz bağımlılık yapan maddelerden kullandınız mı?” sorusuna verilen cevap yönünden incelediğimizde; katılımcıların % 73.7'si kullandığını ifade ederken, % 26.32'si kullanmadığını söylemiştir.

Katılımcılar ile maktullerin yakınlık ilişkisi tespit edildiğinde % 36.84 ile eş birinci sıradadır. Yakın akraba ve komşularda maktul olarak önemli bir yekun teşkil etmektedir. Bunu yabancı şahıslar % 18.4 ile takip etmektedir. Maktul yabancı olduğunda cinayetin genelde mahkum tarafındasın bilfiil işlenmeyip bilerek veya bilmeyerek olaya karışma durumu söz konusudur.

Katılımcılar “ilk dini bilgilerinizi ve intibalarınızı kimlerden, hangi kurumlardan ve hangi yöntemlerle almıştınız?” Sorumuza farklı cevaplar vermişlerdir. Genel olarak katılımcıların cevapları dini bilgilerini ailesinden, çok kısa süreli yaz kursları şeklinde de olsa cami veya Kur'an kursundan, ya da her ikisinden birlikte aldığı şeklindedir. Katılımcıların önemli bir çoğunluğu dini bilgisini yaygın din eğitimi şeklinde edinmiştir. Bilindiği gibi yaygın din eğitimi, örgün eğitim kurumlarında verilen din eğitimi dışında, halkı din konusunda aydınlatmak, toplum bireylerine ortak dini ve milli değerleri aşlamak, dinin özellikle kardeşlik, özveri, hoşgörü gibi ilkelerini bireylere kazandırmak ve dini pratiklerin usulüne uygun olarak yerine getirilmesine yardımcı olmak üzere değişik yerlerde yapılan etkinliklerin tümüdür.¹⁵⁰

¹⁵⁰ Yılmaz, H., “Yaygın Din Eğitimi Kurumları ve Toplumsal Barış”, C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.5, s.12.

Fakat yeterli ve düzenli bir şekilde bu eğitime devam edemedikleri verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. Din eğitimi almadığını belirten katılımcı sayısı oldukça düşük olmasına karşın alınan din eğitiminin de belli süre ve duaları ezberlemekten öte geçmediği görülmektedir.

2. soru dini bakımdan farklılık yaşadıkları bir dönem olup olmadığı ile ilgilidir. Cevaplar farklılık yaşayanlar ve farklılık yaşamayanlar olarak iki kısımdır. Farklılık yaşayanlar bu farklılığı bağlı oldukları bir cemaat veya grup, ailelerindeki etkin dindar bir kişi, ya da arkadaşları sebebiyle yaşamışlardır. Farklılık yaşamayanlar ise ya hep dini bir çizgide devam etmiş ya da dine tamamen mesafeli kalmışlardır.

3. soruda katılımcılardan eşlerinin dinle ilişkisini tarifleri istenmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde eşlerini dindar olarak belirleyenlerin özellikle ibadetlere – Cuma namazı vb.- vurgu yaptıkları belirlenmiştir. Eşinin dindar olmadığını söyleyenlerin ise eşine karşı öfkeli tutumu dikkat çekicidir. Genellikle bu katılımcıların eşlerinden şiddet ve benzeri kötü davranışlar gördüğü tespit edilmektedir. Katılımcıların eşlerini dini açıdan değerlendirmeleri kendi değer yargılarıyla yakından ilgilidir. Kadın satıcısı olan eşini Cuma namazı kıldığı için dindar olarak tanımlayan olduğu gibi, sadece loto vb. şans oyunları oynadığı ya da yalan söylediği için eşini dindar bulmayan katılımcılar da bulunmaktadır.

4. soru katılımcıların çocuklarına din eğitimi verip vermediği ile ilgilidir. Eğitim vermeye çalıştığını söyleyenler özellikle küçük yaştaki çocuklarına yaratıcıyı tanıtmaya çalışan – Allah bir dedirtmek vb.- basit bazı deneyimlerde bulunmuşlardır. Ahlaki değerleri öne çıkarmaya ve özellikle de kendi ibadetlerini çocuklarının

görmesine önem verdiklerini belirtmişlerdir. Çocukları ile kendi ilgilenemeyenler ise ailelerinin bu konuda yardımcı olduğunu açıklamışlardır. Eğitim vermediğini söyleyenler ise yaptıkları fuhuş gibi işleri veya vakit bulamadıklarını sebep olarak göstermektedirler. Fuhuşla uğraşan katılımcıların ifade edemeseler de bu işten rahatsızlık duydukları anlaşılmaktadır.

5. sorumuz katılımcıların din ve dindar kavramlarına bakışı ve kendilerini nasıl konumlandığıdır. Cevaplarda ise genel olarak inanç esaslarını kabul etmenin din olduğu, dindar kişinin ise bunları kabul ve uygulayan kişi olduğu açıklanmıştır. Fakat mahkumların kendilerini dindar kavramı açısından tanımlamalarında farklılıklar vardır. Bu soruyu cevaplamakta oldukça zorlandıkları gözlenmiştir. Kendilerini dindar görenler genellikle dua ve ibadet üzerine vurgu yapmışlardır. Yeterince dindar olmadığına üzülerek vurgu yapanlar olduğu gibi, dindar olmak için ibadete gerek olmadığını belirtenler ve bazı ibadet edenleri de fitnelik yapmakla suçlayanlar bulunmaktadır. Koğuş arkadaşlarının tavırlarından rahatsız olanlar onların dini tutum ve davranışlarına göre tanımlamalar yapmaktadırlar. Katılımcıların birbirleri ile olan ilişkilerinin bu tanımlamalarında önemli rol oynadığı görülmektedir.

6. sorumuzda katılımcıların Kur'an ile yakınlığı tespit edilmek istenmiştir. Verilen cevaplara göre önemli bir çoğunluğun Kur'an bilmediği ve okumak istediği zaman Türk alfabesi ile yazılı metinleri –Yasin vb.- okudukları görülmektedir. Kur'an-ı Kerimi sık sık okuyan katılımcı sayısı oldukça azdır. Okunma periyotları Perşembe akşamları ve Cuma günleri ya da özel dini günlerdir. Okuyanlar genelde rahatladığını söylerken korktuğunu da ifade eden olmuştur. Dini metin olarak Kur'an'ın tamamı yerine belli sureler ve bazı dualar, salavatlar yoğun ilgi

görmektedir. Okumayanlar ise bilmediklerini, okuma yazmalarının da bulunmadığını belirtmişlerdir. Kur'an-ı Kerim okumak, verdiği mesajı öğrenme ve öğretilerini uyulama niyetiyle olmaktan ziyade, sevap kazanmak ve vefat eden yakınlarına hediye etmek niyeti taşımaktadır. Ayrıca mahkemelerinin iyi geçmesi ya da cezaevinden çıkmaya vesile olması da okunma niyetleri arasında belirtilmiştir. Mahkumların bu niyetleri dış güdümlü, olgunlaşmamış bir dindarlık anlayışına sahip olduklarını göstermektedir.¹⁵¹

7.soru katılımcıların dini bilgi edinirken başvurmak istedikleri ve güven durdukları kaynakları tespit etmek amacını taşımaktadır. Bu soruya mahkumlardan bir kişi cevap vermemiş, yedi mahkum ise farklı nedenlerden dolayı kimseye bir şey sormadıklarına vurgu yapmışlardır. Bu sebepler kendini yeterli görme, dini konularla ilgilenmeme, herkesin dine karşı olduğunu düşünme yada doğru cevap alacağına dair güvensizliktir. İki mahkum rüyaları dışında kalan konuları zaten bildiğini ve bunları bilmek için Kur'an ya da kitap okumak gerekmediğini belirtmişlerdir. 28 mahkum dini konularda sorular sorduklarını ifade etmişlerdir. Bu sorular:

-İnanç,

-Fuhuş ve hırsızlıktan elde edilen kazancın yenmesinin hükmü,

-Peygamberimizin (sav) hayatındaki tartışmalı konular (çok eşlilik, miraç vb.)

-Cinayet suçunun affı,

-Ramazan orucu ve namaz gibi güncel sorular,

¹⁵¹ Kayıklık, a.g.e., s. 4

-Bazı dua ve ibadetlerden oluşmaktadır.

Mahkumlar nezdinde soru sorulan şahsın ise din görevlisi olması önemlidir. Sorulan kişi mahkum ise Kur'an bilmesi ve namaz kılıyor olması, başörtülü olması, güven duyulması gibi maddeler sıralanmıştır. Bazı mahkumlar ise özellikle mahkumlara bir şey sormadıklarını ve ailelerini beklediklerini ısrarla söylemişlerdir. Kitap ve TV programları ilk planda soru cevabı için tercih edilmemiştir.

Mahkumların özellikle 'her şey sorabilirim' ya da 'hiç bir şey sormam' gibi genelleme yapmaları dikkat çekicidir. başka bir hususta 'din görevlisine sorarım' ifadesini kullanan mahkumların yaklaşık olarak üç yıldır din görevlisi olarak da çalışan araştırmacıya hiç bir şey sormamış olmalarıdır. Bu ise tutum-davranış çelişkisidir. Festinger'in ifade ettiği gibi mahkumlar kendilerini bu şekilde davranış sergileyeceklerine dair inandırmışlardır.¹⁵² Henüz hiç soru sormamış olduklarının farkında olmadan samimiyetle cevap vermişlerdir. Dokuz mahkum özellikle rüyaları ile ilgili soru sorduklarını belirtmiştir. Rüyaları dile getirmeyen mahkumların da araştırmacıya din görevlisi olarak çalıştığı üç yıllık süre zarfında sık sık rüyalarını anlatmak ve yorumlatmak istemeleri üzerinde durulması gereken önemli bir husustur. Mahkumların bu ifadeleri onların rüyalarını kendileri ile din arasında köprü olarak gördüklerinin tezahürüdür.

Genel anlamda din görevlisine dini soru olarak yöneltilen sorular:

-Salat-ı tefriciye duası(mahkemenin iyi geçmesi amacıyla)

-Kader- ecel ile ilgili mevzular

-Cinayet suçunun affı ile ilgilidir.

¹⁵² S.Kılınç, – F.Torun, *Adil Dünya İnancı/Belief in a Just World*, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry, 3(1), 2011, s.1-14

-Rüyaların yorumları

Mahkumların rüyalarına olan ilgisi daha da önemlisi rüyalarını dini bir boyutta ele almaları onların dini anlama ve algılama biçimini tanımamıza olanak veren bir durumdur.

İki soru ile de mahkumların rüyaları üzerinde durulmuştur. İlk soruda zaman kaydı konulmaksızın çok etkilendikleri rüyalarını anlatmaları istenmiş ve bu rüyanın verdiği mesajı yorumlamak da onlara bırakılmıştır. Kendi gerçeklerini, beklentilerini özgürce yorumlamalarına imkan verilmiştir

Mahkumlara etkilendikleri rüyaları sorulduğunda yedi mahkum bu soruya cevap vermemiştir. Bunlardan ikisi cevap vermeme sebebi olarak özel rüyalar gördüklerini ve anlattıklarından dolayı bu rüyaların kesintiye uğradığını belirtmiştir. Rüya'yı gizli tutma genellikle mahkumlarda ender rastlanan bir durumdur. Otuz bir mahkum etkilendiği rüyayı anlatmış ve rüyalarına yorumlarda bulunmuşlardır. Bir rüyanın yorumlanması, yani ona bir anlam yüklenmesi bilinçli olarak harekete geçirdiğimiz zihinsel bir eylemdir.¹⁵³ Freud özellikle rüya görenin aklına gelen ilişkilendirmelerle ilgilenir. Rüya'yı gören kişinin anlamlandırması daha isabetli bir tutumdur. Jung da rüya göreni rüyanın en önemli parçası olarak görmektedir.

Jung rüyaların şu anlamları içerdiğini savunmaktadır;

-Rüyalar kişiliğin bilinmeyen bir yönünü göstererek gizli çelişkileri ortaya çıkarırlar.

- Rüyalar bazen gizli istekleri dile getirirler.

-Ara sıra tehlikeler konusunda uyarıda bulundukları da görülür.

-Bazen çok önceden görülmüş okunmuş ya da duyulmuş fakat sonradan unutulmuş deneyimleri tekrar hatıra getirebilirler.

¹⁵³ Freud, *Rüyaların Yorumu*, I, s. 162

-İç ve dış koşulların rüya sahibince yönlerini sergilediği için analitik tedavide de çok değerlidirler.¹⁵⁴

Freud'un öğrencilerinden Alfred Adler'e göre rüya düşünce sürüsünün bir parçasıdır ve yaşama tarzına uygunluk gösterir. Rüya görenin şimdiki yaşama bakışıyla gelecekteki amaçları ve onlara ulaşma planlarının bir birleşimidir.¹⁵⁵

Fromm rüyaları unutulmuş bir dil olarak kabul eder ve zihnin en önemli ifade kaynakları olarak görür.¹⁵⁶

Araştırmamızda özellikle vurgu yapmak istediğimiz nokta mahkumların rüyalarını dinle aralarındaki önemli bir bağ olarak görmeleridir. 'Dini soru olarak' rüyalarını sorduklarını ifade eden mahkum sayısı önemlidir. Mahkumlara etkilendikleri rüyaları sorulduğunda, anlattıkları rüyalara dini simgelerin - Peygamberler, sahabeler ve tasavvuf büyükleri, hac vb.-hakim olduğunu görmekteyiz. Din ve dini motifler herkeste olduğu gibi bu mahkumlar içinde rahatlatıcı unsurlar ve şefkat yumağıdır. Bu mahkumların onaylanmaya, desteklenmeye umutlandırılmaya olan ihtiyaçları kanaatimizce rüyalarını hayatlarının en önemli parçası haline getirmektedir.

8. numaralı 'Rüyanızda en çok kimi görürsünüz' sorusu ise ruh dünyalarını ortaya çıkaran bir soru olmuştur. Bütün hayatları boyunca sıkıntı ve baskı içinde yaşamaları onları yoğun bir öfke içine sürüklemiştir. Kızgınlıklarını muhataplarını yok ederek de alamamışlardır. Çünkü sonuna kadar haklı olduklarına inandıkları halde kimseden, en yakınlarından(anne, baba, çocuk) bile onay alamamışlardır. Rüyalarında hala bir hesaplaşma içindedirler. Rüyalarında maktulle hesaplaşmaya

¹⁵⁴ F.Fordham, *Jung Psikolojisi*, (Çev. Aslan Yalçiner), İstanbul, 1996, s. 133-135

¹⁵⁵ S.Yücesoy, *Uykudaki Bilgelik Rüyalar*, İstanbul, 2001, s. 149

¹⁵⁶ Sooz Holbeche, *Rüyaların gücü*, (Çev. Mehmet Harmanlı), İstanbul, 1994, s. 91

devam etmekte ve haklılıklarını onlara söyleterek vicdanlarını rahatlatmaya çalışmaktadırlar. Ahiretteki suçluluk durumu ve ceza görme korkusunu da yine rüyalarındaki dini motifler göstermektedir.

Bu soruya verilen cevapları incelediğimizde cinayet mahkumu olan kadınların rüyalarında da en çok öldürdükleri şahıslarla meşgul olduklarını ve onaylanmama, tatmin olmama duygusunun hala devam ettiğini görmekteyiz. Bazı açıklamalarda öldürülen şahıs kadın mahkumdan af dilemekte ve aslında onun haklı olduğunu söylemektedir.

Bunun dışında kendisini koşulsuz sevdiğine inandığı şahısları rüyalarında gören mahkumlar korku, kaygı ve kızgınlıklarını gerek dini bir değerle, gerekse sevdikleri yakınları ile rüyalarında paylaşmaktadırlar.

Mahkumlardan bir tanesi Abdulkadir Geylani hazretlerini gördüğünü belirtmiştir. Bu şahsın hayatını yeni dinlediğini ve çok etkilendiğini açıklamıştır. Bir başka cevapta ise babasını gören mahkum, babasına duyduğu öfkeyi dile getirmiş ve aslında babasını öldürmek istediğini de eklemiştir. Mahkumun bu ifadesinden hata yapan insanların ‘ölümü hak ettiği’ yargısına vardığı çıkarılmaktadır.

Bazı mahkumların ise öldürmüş bile olsalar eşlerine duydukları özlemi dile getirmişler, bu sonuçtan üzgün olduklarını ifade etmişlerdir.

Eşini rüyasında görmek istemeyen bir mahkumun, sevgisinden ya da iyilik amacı gütmekten sadece rüyasına girmesin diye onun için Kur'an okutması da ilgi çekici bir durumdur.

Dört mahkum bu soruya cevap vermek istememiştir.

10. soru da katılımcıların Ahiret-Cennet-Cehennem kavramları hakkında düşünceleri alınmak istenmiştir.

İslam’da ahiret gününe inanmak, imanın bir rüknü, akidenin, inancın bir parçasıdır. Bu nedenle ahirete inanmayan gerçek mü’min olamaz. Nitekim Kur’an-ı Kerîm’de mü’minlerin özellikleri sayılırken, âhirete kesinlikle inandıklarına vurgu yapılmıştır.¹⁵⁷ Dolayısıyla ahirete imanın bir parçası olan cennet ve cehennem varlığına inanma, tartışma götürmez bir konudur. Aynı zamanda bu inancın –kuvveti derecesinde- suçtan ve kötü işlerden alıkoyma özelliği de bulunmaktadır.¹⁵⁸

Verilen cevaplarda genel olarak katılımcıların cehennemden korktukları ama cennet ümidi içinde oldukları görülmüştür. İslam inancına uygun cevaplar veren katılımcılar içinde ahirete inanmadığını söyleyen mahkum olmamıştır.

11. soru da ise “Size göre Allah’ın rahmeti mi yoksa gazabı mı ağırlıktadır? Rahmetini ya da gazabını hak edenler kimlerdir?” diyerek rahmet-gazap kavramlarına bakışları belirlenmek istenmiştir. Katılımcılar tarafından gazabı kötü insanların hak ettikleri vurgulanmıştır. Kötü insanların vasıflarını sayarken kul hakkına girenlere, çocuk katil ve tecavüzcülerine ve kendilerine kötü davranan eşlerine özellikle vurgu yapmış olmaları dikkat çekicidir. Katılımcılar arasında çocuk katili ve tecavüzcüsü bulunmaması dikkat çeken bir durumdur. Bir katılımcı kısaca rahmeti kendisinin, gazabı ise eşinin hak ettiğini söylemiştir.

12. sorumuzda günahların affı ve büyük günahlarla ilgili olarak düşünceleri incelenmek istenmiştir.

Bilindiği gibi sorumluluk ve ceza açısından günahlar kebâîr ve sagîre diye iki kısma ayrılır. Kebâîr (büyük günâhlar): İşlenmesi hâlinde şer’î ceza gereken veya Allahu Teâlâ’nın cehennem azabıyla tehdit ettiği günâhlardır. Sagîre (küçük

¹⁵⁷ Neml, 27/3; Bakara, 2/4.

¹⁵⁸ Âl-i İmrân, 3/131; Nisa, 4/18; Tevbe, 9/89, 100; Ahzâb, 33/64; Fetih, 48/6, 13; Hadid, 57/21; Mülk, 67/5.; 4/57; Nisa, 4/122; Maide, 5/119; A’raf, 7/36; Tevbe, 9/22; Teğabûn, 64/9; Beyyine, 98/8; Bakara, 2/24.

günâhlar) ise dünyada cezayı, Ahirette de azabı gerektirmeyen küçük suçlardır. Devamlı işlendiğinde küçük günâh, küçük olmaktan çıkar, tövbe edilip mağfiret istendiğinde affedileceği umulur. Güç yettiğinde bütün günâhlardan sakınılması gerekmektedir.

İslam akidesine göre büyük günâhların belli başlıları; Allah'a ortak koşmak, adam öldürmek, zina iftirasında bulunmak, Vatan savunmasından kaçmak, zina etmek, sihir yapmak, yetimin malını yemek, ana-babaya karşı gelmek, faiz yemek, hırsızlık yapmak, içki içmek, kumar oynamaktır.¹⁵⁹ Ehli sünnet inancına göre büyük günah işleyen kimse kâfir olmaz.¹⁶⁰

Katılımcılar verdikleri cevaplarda büyük günahlar olarak şunları saymışlardır;

- Allah'ı inkar etmek,
- ibadet etmemek,
- Çocuklara yönelik işlenen suçlar-cinayet ve fuhuş-,
- Encest ilişkiler ve zina,
- Gereksiz yere adam öldürmek,
- Hırsızlık,
- Yalan,
- Yuva yıkmak,
- Kibir,
- Kürtaj,
- Lezbiyenlik.

Katılımcılar arasında iki kişi dışında çocuk katili yoktur ve genel olarak çocuklara karşı işlenen suçlara tepkili davranmaktadırlar. Bu iki kişiden biri ise

¹⁵⁹ Buhârî, Vasâya 23; Müslim, İman 141-146; Ebû Davûd, Vasâya 10

¹⁶⁰ Nisâ, 4 /48.

bebeğini hata ile öldürmüştür. Katılımcılar tarafından sayılan suçların onların hayatında önemli etkileri olduğu cezaevi yetkilileri tarafından belirtilmektedir.

13 ve 14. Sorularda tövbe kavramı ve günahlardan arınma, kalp temizliği üzerine düşünceleri alınmıştır. İslam dinine göre tövbe, kişinin kendi hatalarını kınaması ve daha yüce bir hayat tarzını hedeflemesidir.¹⁶¹ Kur'an-ı Kerim herkesi istisnasız tövbeye davet etmekte¹⁶² ve yapılan hatalardan vazgeçildiği, iyi bir insan olma gayreti içine girildiği takdirde Allah'ın mutlaka bağışlayıcı olduğuna da dikkat çekmektedir.¹⁶³

Katılımcıların cevapları incelendiğinde tövbe; pişmanlık ve bir daha yapmamak olarak açıklanmıştır. Katılımcılar bazı günahlarından dolayı tövbe ettiklerini de belirtmişlerdir. Fakat mahkum oldukları cinayet suçundan dolayı tövbe eden mahkum sayısı oldukça düşüktür. Bunun sebebinin haklılıklarına olan kuvvetli inançları olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca bazı katılımcılar günahlardan arınma ve kalp temizliği için tövbenin yanında ibadetin çok önemli olduğunu vurgularken, diğer bir grup ibadetin önemli olmadığını altını çizmiş ve günahlardan arınmak temiz bir kalbe sahip olmak için fitne düşünmemek, yalan ve dedikodudan uzak durmak gerektiğini söylemişlerdir. Katılımcıların durumu incelendiğinde her katılımcının ibadet etme durumuna paralel olarak fikir beyan ettiği görülmektedir. Bilişsel çelişki teorisine göre kişi iki zıt durum işine girdiğinde, tutumları ile davranışları çeliştiğinde tutarlı hale gelebilmek

¹⁶¹ Özdoğan, a.g.e., s. 144

¹⁶² Nur, 24/31; Bakara, 2/159,160; Saffat, 37/86,88; En am, 6/153; Tövbe, 9/3,5,11

¹⁶³ İsra, 17/25

için çaba sarfeder.¹⁶⁴ Her mahkumun kendi dini tutumuna göre cevap vermesi bu teoriyi desteklemektedir.

15. soru bu dünyadaki cezanın ahiretteki cezayı hafifletmesi ya da kaldırması konusunda katılımcıların düşüncelerini ve beklentilerini anlamak için sorulmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu kaldıracağı ümidi içinde olduklarını ifade etmişlerdir. Az sayıda da olsa asıl cezanın ahirette olacağı, cezaevinde sadece biraz daha disiplinli bir hayat olduğunu ifade eden, cezaevinde yatmanın ceza sayılmayacağını düşünen katılımcı da olmuştur.

16. soruda ise katılımcı mahkumlardan gelecekle ilgili planlarından bahsetmeleri istenmiş ve ne derece ümit var oldukları, hayat çizgilerini ne şekilde değiştirmek istedikleri belirlenmek istenmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde genel olarak katılımcıların geleceğe dair umutlu oldukları ve ailelerine kavuşup hatadan uzak durmak istedikleri anlaşılmaktadır. İslam dinine göre de kişi ne kadar hata ve günah işlemiş olursa olsun korku ve ümit arasında olmalı, asla Rabbinden yüz çevirmemelidir.¹⁶⁵

¹⁶⁴ Kılınç., – Torun, F, a.g.m., s. 1-14

¹⁶⁵ Zümer, 39 / 53

D. SONUÇ VE ÖNERİLER

Semavi dinlerin sonuncusu olan İslam Dinini emir ve yasaklar bakımından incelendiğimizde, insanların dünya ve ahiret huzurunu hedeflediğini görmekteyiz. Huzur içinde yaşamamız ise birbirimizin haklarına saygı göstermemizle mümkün olmaktadır. Saygı gösterilmesi gereken en önemli hak ise bireylerin yaşama hakkıdır. İslam Dinine göre en büyük günah olarak işaret edilen, kişinin hayatına son verme yani cinayet fiili maalesef İslam Dinine inanan ve gereklerini yerine getirmeye çalışan kişiler tarafından da işlenmektedir. Özellikle merhametli olarak yaratıldığı vurgulanan kadınların cinayet işleyebilmesi de ayrıca önem taşımaktadır. Araştırmamıza göre cinayete tevessül eden kadınların kararlarına etki eden süreçler içinde din ya bir bilgi ve etki alanı olarak yoktur ya da verimli bir yönlendirme gücünden mahrumdur. Mülakat sorularına verdikleri cevaplar sonucunda cinayet işleyen kadın mahkumların, dini bilgilerini genel olarak yeterli kaynak ve sürede elde etmedikleri sonucuna varılmıştır. Çünkü eğitim uzun bir süreçtir ve maalesef din gibi insan hayatını şekillendiren önemli bir olgu için ülkemizde sadece yedi-sekiz ay kadar Kur'an Kursuna gitmek yeterli görülmektedir. Yeterli ve doğru bilgiye sahip olmayan mahkum ailelerinin de din adına bu kişilere aktardıkları, eğitimden ziyade öğretiler ve belli sure-duaların ezberidir. Kendi çocuklarına da aynı şekilde din eğitimi verdiklerini belirten kadın mahkumlar tarafından dinin insan davranışlarındaki ahlak merkezli vurgusu yeterince özümselememiştir.

Araştırmamıza katılan mahkumların kendilerini dindar olarak tanımlamalarına rağmen dinin onların hayatında önemli bir güç olduğu görülmemektedir. İç güdümlü ve olgunlaşmış dindarlar esaslı güdülerini dinde

bulurlar. Diğer güdüleri ne kadar güçlü olursa olsun daha az öneme sahiptir.¹⁶⁶ Dış güdümlü ve olgunlaşmamış dindarlıkta ise iç güdümlü ve olgunlaşmış dindarlığın tersine, ihtiyaç olduğunda devreye giren bir din anlayışı vardır. Bu tipolojideki dindarlar için din, teselli ve güven verir; rahatlatır. Mahkumlar, iyi bir eğitim almadan dini bilgilenmeye sahip olduğundan dolayı dış güdümlü ve olgunlaşmamış dindarlık tipolojisine uygun görünmektedir.

Cinayet işleyen kadınların genel karakter özellikleri arasında öfkesini yaşayamama, içe atma, biriktirme gözlenmektedir. Cinayet işleyen kadınlar, maktulleri tarafından defalarca öldürülmekle tehdit edilmiş olduklarını da beyan etmişlerdir. Kısacası cinayet işleyen kadınların büyük kısmı şiddet mağdurudur. Devamlı şiddet gören bu kadınların evlerinde silah vb. bulunması ya da silaha ve kesici aletlere ulaşmalarının kolay olması da plansızca ve aniden cinayet işlenmesini kolaylaştırmaktadır. Bu kadınlar dini yetersizlikleri ve yaşadıkları yoğun baskı sebebiyle yaptıklarını suç olarak dahi algılayamamışlardır. Devamlı olarak mağduriyetler yaşadıklarından dolayı da Allah tarafından kesinlikle affedilecekleri inancına sahiptirler.

Eşlerini ve kendilerini din çerçevesi içinde tanımlaması istenen katılımcıların cevapları ortak bir noktada birleşmemektedir. Bazı katılımcılar Cuma namazı gibi belli ibadetleri yerine getiren eşlerini işlediği - kadın satıcılığı, fuhuş, hırsızlık vb.- suç türlerini önemsenmeden dindar olarak tanımlanırken, bazı katılımcılar da loto oynamak ya da bazı ufak tefek yalanlar söylemek gibi günahlarından dolayı eşlerini dindar görmemektedir.

¹⁶⁶ Kayıklık, a.g.m., s. 121-138.

Dinimizde kişilerin ceza verme yetkisi olmadığı halde bazı mahkumların günahkâr gördüğü ve düşmanlık beslediği muhatabı için -katli vacipti- ifadesini kullanmış olması düşündürücüdür. En önemli noktalardan biri ise (bir mahkûm tarafından) dinin Allah için ölmek ve öldürmek olduğuna vurgu yapılması, ibadet boyutunun anlamsızlığının ifade edilmesidir. Vacip, katl vb. ifadeler dini terimlerdir. Yeterli din bilgisi ve ehliyeti olmayan kişilerce dinin yasakladığı bir suç için kullanılmış olması dini bilgilerdeki bozukluk ve tutarsızlığı göstermektedir.

Katılımcıların ahiret, cennet, cehennem ile ilgili inançlarında da dinin özünde olmayan garip bazı inançlar vardır. Öfke duydukları yakınlarının hayatına son veren katılımcılar af ve merhamet ile ilgili sorularımıza maktullerin suçu ne olursa olsun affedilmelerini istediklerini belirtmişlerdir. Eğer affetmezlerse cehennemde onların başında bekleyeceklerine dair farklı bir inanca sahiptirler. Cehennemde beklememek için dünyada affetmedikleri yakınlarını ahirette affetmektedirler. Cehennemde bekleme korkusu onları mecburi bir affetmeye sevk etmektedir.

Tövbe konusunda katılımcıların çoğunluğu Allah'ın pişmanlık duyan ve vazgeçen herkesi affedebileceğini düşünmektedir. Az da olsa bazı günahların affolmayacağını, hatta bu günahları işleyenlerin de zaten tövbe etmeyeceğini ifade eden olmuştur. Fakat kendi durumları üzerinde konuşulduğunda haklı olduklarına inançları o kadar kuvvetlidir ki geneli cinayet suçtan tövbe etmeye bile gerek görmemişlerdir.

Katılımcıların rüyalarına çok önem verdikleri görülmektedir. Cezaevinde din görevlisi olarak çalışan araştırmacıya sık sık dini soru kapsamında rüyalarını anlatmaktadırlar. Anlatımlarında dinlenmeye ve anlaşılmaya ihtiyaç duydukları tespit edilmektedir. Ayrıca rüyalarında gördükleri dini simge ve din büyüklerini çok

önemsemektedirler. Aslında bir bakıma bu onların yaratıcı ile aralarındaki özel bağıdır ve kendilerine olan inançlarını perçinlemektedir.

Katılımcılar geleceğe dair umut beslemektedir. Bu umut onları ayakta ve güçlü tutmaktadır. Cezaevinden çıkıp yeni bir hayata başlamak, dini ibadetleri yerine getirmek, yaratıcıya yakın olmak hedefleri arasındadır. Genel olarak suç işlememeye kararlı oldukları görülmektedir. Eşlerini öldüren bazı katılımcıların düzgün bir hayat sürebilmek için tekrar evlenmeyi düşünmeleri de ilginç bir tespittir.

Cezaevindeki genel profil dinimizin yeterince doğru anlaşılamadığını bize göstermektedir. Modern dünyanın getirdiği imkânlar ve imkansızlıklar beraberindeki stres ve anlamsızlık yükünü özellikle kadınların üzerine yüklemektedir. Doğduğu andan itibaren geri planda bırakılan, yeterli sevgi, ilgi ve eğitim alamayan kadınlarımızın problemlerini paylaşamadıkları gibi çözüm noktasında da gerek aileleri gerekse devlet tarafından yalnız bırakıldıkları anlaşılmaktadır. Bu ise bir noktada problemlerini her ne pahasına olursa olsun kendileri halletme umutsuzluğu içinde onları kötü bir son noktaya sürüklemektedir.

Çalışmamıza katılan kadın mahkûmlar aileleri, çevreleri, devletleri gibi dinlerinin de onları bu mücadelede yalnız bıraktığını düşünmektedirler. Çünkü her taraftan gelen baskıya bir de yanlış veya eksik öğrendikleri dinleri eklenmektedir. Kendilerine kötülük edenler ana, baba veya koca gibi dinin itaat emri verdiği kişilerdir.

Dini eğitim yeteri kadar süre ile ve doğru bir şekilde edinilmezse faydadan çok zararı olacaktır. Örgün ve yaygın eğitim çerçevesinde verilebilecek olan din eğitimi kişiler için elzemdir. İlk ve orta öğretimde kesinlikle mecburi tutulması gereken din derslerinin kapsamı genişletilmeli ve bu dersler çerçevesinde öğrencilere

başvurabilecekleri dini kurum ve önemli kilit noktalar iyi öğretilmelidir. Kişi istediğinde bazı problemlerini paylaşabilmek ve dini danışmanlık alabilmek için nerelere başvurabileceğini iyi bilmelidir. Cezaevlerinde her türü eğitim ve öğretime farklı alanlarda açılan kurslarla yer verilmesi mahkûmların sosyal ve manevi gelişimlerinin sağlanması yerinde bir tutumdur. Fakat önemli olan, kişilerin cezaevlerine düşmeden önce devlet eliyle korunup kollanması ve eğitilmesidir. Bu konuda bırakılan boşluklar, maalesef yetersiz kişiler tarafından doldurulmaktadır. Dinle mutlaka bir bağ kurma ihtiyacı hisseden bireyler yetkin kurumlar veya kişilerle iletişime geçemiyorlarsa falcıda ya da mahalle sohbetlerinde veya bazı tarikat gruplarında ehliyetsiz kişilerle iletişime geçerek bu bağı kurmaktadırlar. Önemli olan bu ihtiyacın vaktinde giderilmesidir.

Kişilerin dini bilgi alması onları zorla dindar yapmak anlamına gelmez. Kişi dini doğru bilmeli fakat ritüeller noktasında serbest hareket edebilmelidir.

Okullara Diyanet İşleri başkanlığından ve İlahiyat fakültelerinden konusuna hâkim uzmanlar gelerek öğrencilerle din derslerinde tanışabilmelidir. Ya da öğrenciler ilgili yerlere götürülmelidir. Kur'an kursları kadınlarımızın stres attığı ve problemlerini paylaştıkları önemli merkezler haline gelmiştir. Devlet kanalıyla destek verilerek kurslara psikologlar da bazı seminerler vermek için gönderilmelidir. Bütün bunların maliyeti şüphesiz insan hayatından daha önemli değildir. Bu şekilde bir parça da olsa suç olgusunun önüne geçilebileceği düşünülmektedir.

ÖZET

“Cinayet İşleyen Kadınlarda Din Algısı” isimli çalışmamız Ankara Kadın Kapalı Cezaevinde mahkûm bulunan otuz sekiz Müslüman kadın katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmamızda mülakat yöntemi kullanılmıştır. Ortaya çıkarılmak istenen nokta; dini emir ve yasakları önemsediklerini ifade eden kadınların, suç işlemlerine karşı dinin yaptırım gücünün ölçüsü ve engel teşkil etmemesinin nedenlerinin irdelenmesidir. Katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde ağırlıklı olarak İç Anadolu bölgesinden oldukları gözlemlenmektedir ve doğum tarihleri çoğunlukla 1980-1990 yılları arasında yoğunlaşmaktadır. Katılımcılar anne, baba ve kardeşlere sahip olarak aile ortamında büyümüş olmalarına karşın; aile ilişkilerinin sıcak ve sağlıklı olmadığı kendi ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Katılımcıların evliliklerine kendi kararlarından ziyade aileleri karar vermiştir. Kendi karar verenlerde ise; bulundukları ortamdan uzaklaşma arzuları kararlarında etkili olmuştur. Evlilik hayatlarında da huzuru yakalayamayan bu kadınların desteksiz ve yalnız kalmaları sonucu kalplerine nefret ve kin hâkim olmuş, hayata olan bu küskünlükleri kimseye güvenmemelerine ve yardım talep etmemelerine yol açmıştır. Ailelerinin, toplumun ve devletin desteklemesi gereken bu kadınların problemleri görmezden gelinmiştir. Hayat gibi dini de sadece görev ve ibadetler olarak öğrenmişler, günlük ve sosyal hayatın bir parçası ya da problem çözen bir din anlayışı bilinmemektedir. Doğru öğrenilmediği için din, onların dünyalarında problem çözen değil problemleri körükleyen bir olgu haline gelmiştir.

Genel anlamda dini kavramlar katılımcılar tarafından tanınıyor olmakla birlikte; din adına doğru kabul edilen pek çok yanlışın katılımcıların hayatında etkili olduğu, dinin amacının kavranılamadığı anlaşılmaktadır. Kişilerin suç ve hatalardan uzak kalabilmelerinde aldıkları yeterli din eğitimi, önemli bir dinamiktir.

Anahtar Kelimeler: Suç, suçlu, cinayet, dindar

SUMMARY

Our study, “The Perception of Religion in Women Who Commit Murder”, took place at the Ankara Maximum Security Women’s Prison, with the participation of 38 female subjects, all convicted of murder. The method of approach in this study has been interview based. The study focuses on the evaluation of the sense of religious accountability in subjects who have expressed that they respect religious convictions and the reasons this accountability has been unable to prevent them from committing the crime.

In the case of most subjects, their marriages have been decided by their families rather than themselves. In the cases where the marriage was the subject’s own decision, it has been influenced by their desire to get away from their current circumstances. Faced with unhappiness once again in the life of their marriage, these women have been left alone with no support, causing them to develop feelings of resentment, and hate, which has resulted in their distrust of society and refusal to ask for help. This misguided point of view has caused them to view religion not as a tool for solutions but more as a source for problems.

While the subjects are overall have a general understanding of religion, many concepts that are considered wrong by their religion are part of their lives, indicating that they do not have an understanding of the purpose and esence of religion.

Key Words: Crime, criminal, murder, religious

BİBLİYOGRAFYA

- ADIVAR, A. (1987). *Tarih Boyunca İlim ve Din*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- AKGÜN, N. (1987). *Adli Psikiyatri*. Ankara: Kitapçılık Yayıncılık
- AKSEKİ, A. H. (1996). *İslam Dini*, İstanbul: Nur Yayınları.
- ALLPORT, W.G. (1960). *Religion and Prejudice in Personality and Social Encounter*. Boston.
- ALLPORT, W. G. (2004). *Birey ve dini* (Çev. B. Sambur). İstanbul: İnsan Yayınları.
- ARCHER, (1991). “Human Sociobiology: Basic Concepts and Limitations” *Journal Social Issues*.
- ARSLAN, M. (2004). *Türk Popüler Dindarlığı*. İstanbul: Dem Yayınları.
- AYCAN, N. (1991). *Suçun Sosyolojik Açıdan Temellendirilmesi Üzerine Bir Deneme*. (Doktora Tezi). İstanbul: İ.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümü
- AYTEN, A. (2006). *Psikoloji ve Din*, Psikologların Din ve Tanrı Görüşleri. İstanbul: İz Yayıncılık.
- BAHADIR, A. (2002). *İnsanın Anlam Arayışı ve Din*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- BARDAKOĞLU, A.(1997). *İslam Ansiklopedisi*. Hapis Maddesi, XVI. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslami Araştırmaları Merkezi.
- BARDAKOĞLU, A. (2002), *İslam Ansiklopedisi*, Katl Maddesi. XXV. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslami Araştırmaları Merkezi.
- BERGER, P. L (1995). *Dini Kurumlar*, (Çev.: A. Çiftçi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. S. IX
- BERGER, P. L., (1993), *Dinin Sosyal Gerçekliği*. (Çev.: A. Coşkun). İstanbul: İnsan Yayınları
- BİLGE, Y. (2002). *Adli Bilimler Sözlüğü*. Ankara: Palme Yayıncılık
- BİLGİN, V. (2003). *Popüler kültür ve din: Dindarlığın Değişen Yüzü*. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. C:12, S.1.

BUHARÎ, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, (1999). *Sahihu'l Buhari*, Riyad.

BURGER, M. J. (2006). *Kişilik* (Çev. İ. E. Sarioğlu). İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.

CAMPBELL, J. C. Glass, N., Sharps, P. W., Laughon, K. ve Bloom, T. (2007)., *Intimate Partner Violence. Trauma, Violence, & Abuse*

CÜCELOĞLU, D.(1998). *İnsan ve davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları*, İstanbul: Remzi Kitapevi.

ÇAĞRICI, M. (2000). *İslam Düşüncesinde Ahlak*. İstanbul: Birleşik yayıncılık.

ÇELİK, C., SAHİN, İ. (2006-2009). *Bir Paradoksun Söyledikleri*. Toplum Bilimleri, Ocak- Haziran

ÇELİK, C. (2002). *Şehirleşme Ve Din*. Konya: Çizgi Kitapevi

ÇELİK, C. (2003). *Değişkenler ve Boyutlar Bağlamında Türk Toplumunda Dini Hayatın İncelenmesi*. Bilimname I, s. 153-174.

DAĞCI, Ş. (2003). *İslam Ceza Hukukunda İrade-Suç İlişkisinin Cezaya Etkisi*. Mârifet. Yıl:3 Sayı:1 Bahar, Sayfa:71-78 Konya

DAVUDOĞLU, A. (1983). *Sahih-i Muslim Tercüme ve Şerhi*, I-XII, İstanbul

DURKHEIM , E.,(1969). *The Elementary Forms of the Religious Life*. New York: The Free Press

EBÛ DÂVÛD, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdî es-Sicistânî, (1999). *Sünen-i Ebî Dâvûd*. Riyâd.

ERTURHAN, S. (2003). 'İslam Hukukunda Cezası İnfaz Edilen Bir Suçun Uhrevi Boyutu' Konya: İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi. S:1 s:197-216.

- EVİRİM, S. (1970). *Psikolojik Açıdan Suçluluk Sorunu*. No: 1531. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları
- ER-RÂZÎ, F. *Tefsir-i Kebîr*, C. 4, Çev.: Suat Yıldırım, Akçağ Yayınları
- FESTINGER, L. (1957). *A Theory of Cognitive Dissonance*. Evanston: Row, Peters.
- FİŞEK, G. O. (1990). *Cinsiyet Konumu ve Psikoloji*. Toplum ve Bilim-yaz-.
- FROMM, E. (2004). *Psikanaliz ve din* (Çev. A. Arıtan). İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- FROMM, E. (2004). *Çağdaş Toplamların Geleceğı*, (Çev. A. Arıtan & K. H. Ökten). İstanbul: Arıtan Yayınları.
- GLOCK, C. Y. (2007), “*Dindarlığı Boyutları Üzerine* (Çev. M. E. Köktaş)”, Ed. Aktay. Ankara: Vadi yayınları
- GÜNAY, Ü. (1999), *Erzurum Kenti ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*. (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi). Erzurum: Erzurum Kitaplığı.
- GÜNAY, Ü. (2003). *Din Sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- GÜNAY, Ü. (2006). “*Dindarlığın Sosyolojisi*, Ü. Günay & C. Çelik (Ed.)”, *Dindarlığın Sosyo – Psikolojisi içinde* (ss. 1-59), Adana: Karahan Yayınları.
- HOLM, N. G. (2004). *Din psikolojisine giriş* (Çev. A. Bahadır). İstanbul: İnsan Yayınları.
- HÖKELEKLİ, H. (2005). *Din psikolojisi*. Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.
- İBN-İ MÂCE, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvinî, *Sünen-i İbn-i Mâce*, (1999). Riyad
- İÇLİ, T. (2007). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayınları

KAYIKLIK, H. (2000). “Dini yaşayış biçimleri, Psikolojik temelleri açısından bir değerlendirme”, (*Yayınlanmamış Doktora Tezi*). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KAYIKLIK, H. (2003). “*Allport’a göre dini yaşayışa gelişimsel bir açılım*”, Dini Araştırmalar. 5 :(15), s.121-138

KAYIKLIK, H. (2006-a). “*Değişen dünyada birey, din ve dindarlık*, Ü.Günay & C. Çelik (Ed.)”, *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi içinde* (157-174), Adana: Karahan Yayınları.

KAYIKLIK, H. (2006-b., “*Bireysel dindarlığın boyutları ve inanç- davranış etkileşimi*”, İslami Araştırmalar 19 (3), s.491-499.

KELLERMANN, A. ve. Mercy, J. A. (1992) “*Men, Women, and Murder: Gender-Specific Differences in Rates of Fatal Violence and Victimization*”. The Journal of Trauma

KIRMAN, M. A, (2004). *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Rağbet Yay. S.272.

KILINÇ,S. – TORUN, F. (2011). *Adil Dünya İnancı/Belief in a Just World*, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry.

KÖKTAŞ, E. (1993). *Türkiye’de Dini Hayat (İzmir Orneği)*. İstanbul

KÖKTAŞ, M.(1998). *Din Sosyolojisi İçinde*, Ankara: Vadi Yayınları.

MEHMEDOĞLU, A. U.(2004). *Kişilik ve Din*. İstanbul: Dem Yayınları

OGLE, R. S. ve Jacobs, S. (2002). *Self-Defense and Battered Women Who Kill: A, New Framework*. USA: Praeger Publishers.49-55

OKUMUS, E. (2002). “*Bir Din İstismarı Olarak Gosterisci Dindarlık*”. İslamiyat. C.5, S. 4, 194-195.

- ÖZDOĞAN, Ö.(2007). *İsimsiz Hayatlar*, Ankara: Lotus yayınları.
- PACACI ,İ. (2003). *Kültürümüzde Din ve Dindarlık*, Diyanet Aylık Dergi, S: 155, Temmuz.
- PECK, S.(2003). *Kötülüğün Psikolojisi*, Çev.; Göker Talay, İstanbul: Kuraldışı yayınları.
- PECK, S.(2007). *Az Seçilen Yol*, İstanbul: Akaşa yayınları.
- PEKER, H. (2003). *Din psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- PETTERSON, T. (1991). “*Religion and Criminality: Structural Relationships Between Church Involvement and Crime Rates in Contemporary Swede*”.Journal for Scientific The Study of Religion,Sep91, Vol.30, İssue 3.
- POLAT, O. (2004). *Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar*. İstanbul: Seçkin Yayınları.
- STARK, R. ve GLOCK, C. Y.(1971). "*Dimensions of Religious Commitment*", Sociology of Religion, Ed.: Roland Robertson, Penguin Books, Middlesex.
- SAHİN,İ.(2008). *Göçmen Kadınların Dini Ritüellere Katılımı: Amesfort (Hollanda) ve Boğazlıyan Örneğinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme (Doktora Tezi)*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SALSMAN, J. M. & CARLSON, C. R. (2004). *Dini yönelim, olgun iman ve psikolojik rahatsızlıklar* (Çev. A. Ayten). Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.
- SMITH, W. C., (1979), *Faith and Belief*, Princeton, N. J., Princeton Universty.

SUBASI ,N.(2002). “*Türk(iye) Dindarlığı: Yeni Tipolojiler*”, İslamiyat, c:5. S:4. S.17-40.

SUBAŞI, N. (2001). *Gündelik Hayat ve Dinsellik*. Avrupa Günlüğü, c: II. Berlin, s. 237-260.

TAPLAMACIOĞLU, M. (1962).*Yaslara Gore Dini Yasayışın Şiddet ve Kesafeti Üzerine Bir Anket*”. Ankara: A. Ü. İ. F. Dergisi. C:10.

TOTMAN, J. (1978). *Murderess – A Psychosocial Study of Criminal Homicide*. Palo Alto, California: R and E Research Associates, Inc.

TÜMER, G. - KÜÇÜK ,A. (1993). *Dinler Tarihi*. İstanbul: Ocak Yayınları.

UTSCH, M.(2008). *Pozitif psikolojiden Güdüler*, Din Psikolojisi Araştırmaları ve Terapik-Manevi Yardım Uygulamaları, (çev, Abdulkerim Bahadır). Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

VERGOTE, A. (1999). *Din, İnanç ve İnançsızlık* (Çev, V. Uysal), İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

WULFF, D. M. (1991). *Psychology of Religion: Classic and Contemporary Views*, New York, John Wiley& Sons Inc.

YAPAREL, R. (1987). *Yirmili ve kırklı yaşlar arası kişilerde dini hayat ile psiko-sosyal uyum arasındaki ilişki* üzerine bir araştırma. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YAPICI, A. (2007). *Ruh Sağlığı Ve Din*, Psiko-Sosyal Uyum Ve Dindarlık. Adana: Karahan Yayınları.

YAVUZER, H. (1996). *Çocuk Ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi. 8.Basım, Eylül.

YILMAZ, H.(2002). *Türk Müslümanlığı, Dindarlık ve Modernlik*. İslamiyat.

C.5

YILMAZ, H.(1997). *Yaygın Din Eğitimi Kurumları ve Toplumsal Barış*.

Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. C:5. S:329-356.

ZEHRA, M. E. (1997) *İslam Hukuk Metodolojisi* Çev: Abdulkadir Şener.

Ankara: Fecr Yayınevi. 7. Basım.

Diğer Kaynaklar:

KUR'AN-I KERİM

BALCIOĞLU, İbrahim (2005-2006) <http://www.kriminoloji.com>

TÜRK DİL KURUMU, *Türkçe Sözlük*, Din maddesi,

<http://tdk.org.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF>

[05A79F75456518CA](http://www.ncjrs.gov) <http://www.ncjrs.gov>

<http://dribrahimpacaci.blogcu.com/kulturumuzde-din-ve>

dindarlik_8249871.html

EKLER

EK: 1

Cinayet İşleyen Kadınlarda Din Algısı Mülakat Soruları

1. İlk dini bilgilerinizi ve intibalarınızı kimlerden, hangi kurumlardan ve hangi yöntemlerle almıştınız?
2. Dini konulardaki fikir, davranış ve tutumlarınızda çok önemli değişiklikler yaşadınız mı? Eğer yaşadıysanız etki eden faktörler nelerdir
3. Evli misiniz? Evli iseniz yada daha önce evlilik yaptıysanız eşinizin dini bakımdan nasıl değerlendiriyorsunuz
4. Çocuklarınıza eğitim verirken dini referansları kullandınız mı? Onlar dini bilgilerini kim/kimlerden nasıl aldılar?
5. Size göre din ve dindar tarifi nasıldır? Kendinizi dindar olarak tanımlıyor musunuz? Dindarsanız ibadet olarak neler yaparsınız?
6. Kuran okur musunuz? Arapça metninden mi yoksa mealini mi okursunuz? Hangi sıklıkla okuyorsunuz? Okuduğunuzda rahatlama mı yoksa sıkıntı mı hissedersiniz?
7. Merak ettiğiniz dini içerikli bir soruyu kime ya da kimlere soruyorsunuz? Ne derece tatminkâr cevaplar alabiliyorsunuz? Merak ettiğiniz bu sorular daha çok neyle ilgili (ibadet-inanç-rüya yorumu-vb.).
8. Sızı etkileyen rüyanızı anlatır mısınız? Size göre bu rüyanın anlamı nedir?
9. Rüyanızda en çok kimi görürsünüz ve uyandığınızda ne hissedersiniz?
10. Ahiret-Cennet-Cehennem kavramlarının sizdeki etkisinden bahseder misiniz?
11. Size göre Allah'ın rahmetimi yoksa gazabımı ağırlıktadır? Rahmeti ya da gazabı hak edenler kimlerdir?

12. Size göre tövbe edilemeyen günah var mıdır? Büyük günah olarak neleri sayabilirsiniz?
13. İslam dinindeki tövbe kavramını nasıl değerlendiriyorsunuz?
14. Günahlardan arınma ve kalp temizliği size göre nasıl sağlanır?
15. Size göre kişinin cezasını dünyada çekmesi onun ahiretteki cezasını etkiler mi?
16. Cezaevinden çıktıktan sonra neler yapmayı planlıyorsunuz? Hayatınızla ilgili önemli değişiklikler yapacak mısınız? Yoksa buna gerek olmadığını mı düşünüyorsunuz?

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.CTE.09.204.06.01.00-1768/59612
Konu : Araştırma

05/06/2009

Sayın Belgizar ÖZBEK
Akpınar mahallesi 25. Cadde İpek Apartmanı 3-22
Dikmen/ANKARA

İlgi : 03.06.2009 tarihli dilekçeniz.

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Belgizar ÖZBEK'in, "Cinayetten Hükümlü ve Tutuklu Kadınlarda Din Algısı - Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Cinayetten Hükümlü ve Tutuklu Kadınların Din Algılarına İlişkin Bir Örneklem Çalışması" konusunda, Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan ve rızaları alınan hükümlü- tutuklularla, 09 Haziran - 31 Ağustos 2009 tarihleri arasında anket uygulama talebinize ilişkin ilgi dilekçeniz ve ekinde alınan anket formu incelendi.

Söz konusu çalışmanın; hükümlü-tutukluların rızalarının alınarak, Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda, sadece mülakat sorularının uygulanması, Tanrı Algısı, Günahkarlık İşlev Ölçeği ve Kısa Sempton Envanterinin uygulanmasının araştırmanın amacına hizmet etmediği düşünülerek uygulanmaması, araştırma konusuyla sınırlı kalınması, ses kaydı ve görüntü alınmaması, araştırma sonucunda hazırlanacak raporun iki örneği ile CD'sinin de Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi koşuluyla ve yukarıda adı geçen kurum idaresince belirlenecek tarihlerde gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür.

Ceza infaz kurumlarında yapılan çalışmalara gösterdiğiniz ilgiden dolayı teşekkür eder, Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumuyla irtibata geçerek, kurumun çalışma kuralları hakkında bilgi edinilmesini rica ederim.

Hüseyin KULAÇ
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

* Bu evrak elektronik imza ile imzalanmış ve DYS üzerinden gönderilmiştir. Ayrıca fiziki olarak gönderilmeyecektir.

Konya Yolu No:70 Beşevler 06330 ANKARA Ayrıntılı bilgi için irtibat: T.ÇELEBİ Şb.Md.
Telefon: 0 312 204 12 80-81 Faks: 0 312 223 60 07 e-posta:cte.adalet.gov.tr Elektronik Ağ: www.adalet.gov.tr